

Nr 83.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för egnahemsverksamheten m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I årets statsverksproposition har, i avbidan på fortsatt beredning av vissa förslag, som sammanhånga med egnahemsväsendet, vissa anslag upptagits med allenast beräknade belopp eller utan angivna belopp. Dessa anslag äro följande:

Punkt under nionde huvudtiteln		Beräknat belopp kronor
131	Egnahemsbildning: Statens egnahemsstyrelse, avlöningar, förslagsanslag	200,000
132	» : Statens egnahemsstyrelse, omkostnader, förslagsanslag	95,000
133	» : Förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare, förslagsanslag.....	1,290,000
134	» : Bidrag till hushållningssällskap för jordanskaffningsverksamhet, förslagsanslag.....	1,000
135	» : Avsättning till fonden för premielån till egnahemslåntagare	900,000
136	» : Byggande av nybyggesvägar, förslagsanslag.....	100,000
138	Jordanskaffningsverksamhet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, reservationsanslag	300,000
144	Grundförbättringar: Bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk, förslagsanslag	1,250,000
Punkt under kapitalbud- geten: bil. 7		Beräknat belopp kronor
18	Egnahemslånefonden.....	—
19	Jordförmedlingsfonden	—
20	Arrendeegnahemsfonden, reservationsanslag	500,000
21	Arbetarsmåbrukslånefonden, reservationsanslag.....	4,000,000.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 17 mars 1939 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad *proposition, nr 236*, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

I) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må, i huvudsaklig överensstämmelse med de i bilagorna A, B och C till detta utlåtande intagna bestämmelser, utfärda

- a) kungörelse angående den statliga egnahemsverksamheten,
- b) kungörelse angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet,
- c) kungörelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

II) *dels* för egnahemsstyrelsen fastställa ändrad personalförteckning;

III) *dels* godkänna ändrad avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

IV) *dels* för budgetåret 1939/40 under nionde huvudtiteln anvisa:

till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 202,800 kronor;

till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 95,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare ett förslagsanslag av 1,290,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Bidrag till hushållningssällskap för jordanskaffningsverksamhet ett förslagsanslag av 1,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Avsättning till fonden för premielån till egnahemslåntagare ett anslag av 500,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Byggande av nybyggesvägar ett förslagsanslag av 100,000 kronor;

till Jordanskaffningsverksamhet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. ett förslagsanslag av 1,250,000 kronor;

V) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må för budgetåret 1939/40 bevilja statsanslag intill 175,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till byggande av nybyggesvägar;

VI) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må för år 1940 bevilja statsanslag intill 2,500,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

VII) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må för tiden 1 januari—30 juni 1940 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 11,000,000 kronor, därav 7,250,000 kronor för jordbrukslägenheter och 3,750,000 kronor för bostadslägenheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål kan ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna;

VIII) *dels* medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med hittills tillämpade riktlinjer under budgetåret 1939/40 uppskov till ett sammanlagt be-

lopp av 100,000 kronor må kunna beviljas med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden;

IX) *dels* medgiva, att beträffande egnahemslån, som efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940 beviljats från egnahemslånefonden, den årliga räntan å stående del av lånen må under år 1940 utgå efter 3.6 procent för jordbrukslån och 4 procent för bostadslån;

X) *dels* medgiva, att av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning må under tiden 1 januari—30 juni 1940 till jordanskaffningslån åt hushållningssällskap av egnahemsstyrelsen disponeras tillhoppa högst så stort belopp, att vad som utestår i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda tid må överstiga 1,500,000 kronor;

XI) *dels* medgiva, att den del av jordförmedlingsfondens för ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisas såsom jordanskaffningslån, må under tiden 1 januari—30 juni 1940 av Kungl. Maj:t användas för utlämnande av förlagslån åt kommuner, aktiebolag och föreningar;

XII) *dels* å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till Arrende-egnahemsfonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

XIII) *dels* medgiva, att för år 1940 må från arbetarsmåbrukslånefonden beviljas statslån intill ett belopp av 10,000,000 kronor;

XIV) *dels ock* å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till Arbetarsmåbrukslånefonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade *motioner*, nämligen

1) I: 214 av herr *Lindhagen*, vari hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla

1) att lägga en ledande tanke och en ordnande hand över särskilt den norrländska jordfrågans lagvägar samt därvid gå till grunden med denna sak;

2) att därvid särskilt ifråga om arrendatorernas frigörelse, komplettering av ofullständiga jordbruk samt återvinning till allmogen av odlingslägenheter med tillbehör, gå väsentligen de vägar, som utstakats av jordkommissionerna av åren 1901, 1912 och 1919;

2) I: 296 av herr *Andersson, Elof*, vari hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 236

dels för egnahemsstyrelsen fastställa följande

Personalförteckning.

Befattning

Lönegrad

Tjänstemän å ordinarie stat.

1 överdirektör och chef	C 10
2 byråchefer	A 30
3 byrådirektörer	A 26

Befattning	Lönegrad
1 kamrerare	A 24
2 byråassistenter	A 21
2 notarier	A 21
1 revisor	A 21
1 kansliskrivare	A 11
1 kanslibitråde	A 7
1 expeditivakt	A 5
3 kontorsbiträden	A 4

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.

1 byrådirektör	Eo 26
1 förste arkitekt	Eo 24
1 byråarkitekt	Eo 21
1 byråingenjör	Eo 21,

dels ock fastställa den förhöjda avlöningsstat och anvisa de ytterligare medel, som nödvändiggöras av den utökade personalen inom egnahemsstyrelsen;

3) I: 302 av herr *Andersson, Alfred*, och herr *Svedberg*, vari hemställts,

1) att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 236 ville bifalla det förslag till avskrivningslån som 1936 års egnahemsutredning framlagt;

2) att riksdagen ville bifalla samma utredningsförslag om hushållningssällskapens avkoppling från egnahemsverksamheten i sin helhet;

4) I: 303 av herr *Domö m. fl.* likalydande med II: 464 av herr *Skoglund m. fl.*, vari hemställts, att Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser omorganisation av egnahemsverksamhetens centrala och lokala ledning icke måtte av riksdagen bifallas samt att vad i motionerna påyrkats och anförts måtte vinna beaktande vid ärendets behandling;

5) I: 304 av herr *Sköldén*, vari hemställts, att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 236 i ifrågavarande hänseende besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om förnyad prövning av frågan om egnahemsverksamhetens organisation i samband med utredning rörande hushållningssällskapens framtida verksamhet och organisation;

6) I: 305 av herr *Carlström m. fl.* likalydande med II: 468 av herr *Lövgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 236 måtte vidtaga den ändring i bestämmelserna rörande premielånen, som i motionen föreslagits och som överensstämmer med vad statens egnahemsstyrelse ifrågasatt, eller, om detta ej kan bifallas, att bestämmelserna utformas i överensstämmelse med det alternativ, för vilket i motionen senast redogjorts;

7) I: 306 av herr *Albertsson m. fl.* likalydande med II: 467 av herr *Barnekow m. fl.*, vari hemställts,

dels att riksdagen ville besluta,

1. att fullt egnahemslån å äldre fastigheter ej måtte få beviljas i vidare utsträckning än som är möjligt redan med nuvarande praxis,

2. att arrendeegnahemsverksamheten måtte omfatta blott i allmän ägo varande jord och i enskild ägo varande arrendejordbruk,

dels att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om

1. huru lämpliga arbetsmöjligheter skulle kunna beredas innehavare av ofullständiga jordbruk samt om

2. huru även annan i allmän ägo varande jord än kronojord i viss utsträckning skall kunna ställas till förfogande för egnahemsändamål,

samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill dessa utredningar föranleda;

8) I: 307 av herr *Bengtsson* likalydande med II: 470 av herr *Larsson* i Hede, vari hemställt, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 236 måtte besluta, att de föreslagna förräntningsvillkoren bliva tillämpliga jämväl för de egnahemslån, som utlämnats före den 1 juli 1940;

9) I: 308 av herr *Bengtsson* likalydande med II: 469 av herr *Larsson* i Hede, vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 236 angående egnahemsväsendets omorganisation och i händelse denna i övrigt godtages måtte i avseende å befattningen såsom egnahemsdirektör uttala, att kravet på avlagd agronomexamen under övergångstiden ej göres ovillkorligt, i det att hittillsvarande tjänstemän utan nämnda examen borde i särskilda fall i mån av duglighet och annan kompetens kunna förordnas till befattningen ifråga;

10) I: 309 av herr *Nilsson*, *Bror*, vari hemställt, att riksdagen beslutar, att räntan å egnahemslån skall vara rörlig och sålunda anpassas efter det allmänna ränteläget i landet,

att räntan skall vara lika för *alla* egnahemslåntagare, och

att möjligheter beredas de äldre låntagarna att komma i åtnjutande av samma låneränta som de nya;

11) I: 310 av herr *Lindhagen*, vari hemställt, att riksdagen ville taga avstånd från propositionens tillämnade fattigdom i expropriationsfrågan samt uttala sig för att nästa års proposition i ämnet överväger samtliga de ändamål, för vilka den under så långa och stridfyllda år varit ifrågasatt såsom omistlig;

12) I: 311 av herr *Lindhagen*, vari hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t påkalla, att för disponerande av statens egen jord för jordbruksändamål instiftas ett institut, kallat åborätt, jämförligt med tomträtt efter Stockholms stads förebild, och omfattande även s. k. arrendeegnahem och arbetarsmåbruk genom förbättringar i gällande åborättslag för ändamålet;

13) I: 312 av herr *Lindhagen*, vari hemställdt, att riksdagen — i anledning av propositionens ensidiga inställning till att statens egnahemsrörelse på egen mark bör numera begränsas till landsbygden — ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte överväga och för riksdagen framlägga förslag till en social egnahemsrörelse på statens mark även i städerna och framför allt i huvudstaden med upplåtelse uteslutande med tomträtt, utbildad efter Stockholms stads förebild;

14) II: 31 av herr *De Geer* i Hanaskog, vari hemställdt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om sådana utvidgade direktiv för användningen av anslaget till stenröjning, att av detsamma bidrag må kunna utlämnas även för borttagande av stengärdesgårdar m. m., till underlättande av en rationell användning av maskiner vid det mindre jordbruket;

15) II: 32 av herr *Herou m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen måtte besluta, att det i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln föreslagna anslaget, för utlämnande av statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning, må höjas till 3,500,000 kronor;

16) II: 33 av herr *Herou m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att § 3 i Kungl. Maj:ts kungörelse angående statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk måtte erhålla följande ändrade lydelse:

§ 3.

»*Mom. 1.* Nyodlingsbidrag må kunna uppgå till högst två tredjedelar av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 300 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att nyodlas.

Vid beräkning av kostnad, som nu sagts, upptages kostnaden såväl för själva odlingsarbetet som ock för sådan erforderlig dikning, vartill statsbidrag under form av lån eller anslag förut icke utgått.

Mom. 2. Stenröjningsbidrag må kunna uppgå till högst två tredjedelar av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 250 kronor för hektar av den areal, som är avsedd att röjas.

I kostnad, varom här är fråga, inräknas kostnad för brytning och bortförande av sten ävensom, i förekommande fall, för inköp av sprängämne och för borring.

Mom. 3. Jordkörningsbidrag må kunna uppgå till högst två tredjedelar av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 200 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att förbättras.

I kostnad, som här avses, inräknas kostnad för jordkörning intill 400 kubikmeter för hektar samt för utbredning av jorden, men ej kostnad för nedbrukning av densamma.

Mom. 4. Betesförbättringsbidrag må kunna uppgå till högst två tredjedelar av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 175 kronor för hektar av den för förbättring avsedda arealen.»

»Vid beräkning av kostnad — — — fortfarande äro för handen.»;

17) II: 254 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i nu gällande bestämmelser rörande arbetarsmåbruksverksamheten att statens egnahemsstyrelse erhåller befogenhet att utöver nu gällande amorteringsfria tid av fem år kunna lämna ytterligare anstånd ifråga om amorterings erläggande med ett år i sänder då behov härav föreligger;

18) II: 336 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen måtte besluta, att för utlämnande av odlingsbidrag till innehavare av arbetarsmåbruk att utgå i enlighet med gällande grunder för bidrag från statsanslaget till nyodling och jordförbättring å ofullständiga jordbruk för budgetåret 1939—1940 anvisa ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

19) II: 454 av herrar *Ericsson* i Kinna och *Karlsson* i Munkedal, vari hemställdt,

att riksdagen måtte besluta:

1) att räntan å bostadslån som beviljats eller kommer att beviljas ur egnahemslånefonden till mindre bemedlad låntagare med minst 3 barn under 16 år skall fr. o. m. budgetåret 1939/40 utgå med 2.5 procent,

2) att i propositionen föreslagna premielån icke maximeras efter fastighetsvärdet utan fastställas till ett högsta belopp av 3,000 kronor och i särskilda fall, efter prövning av egnahemsstyrelsen, till 4,500 kronor;

20) II: 455 av herr *Sandberg*, vari hemställdt, att riksdagen måtte besluta att dels anvisa till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk ett förslagsanslag av kronor 1,500,000, dels ock medgiva att Kungl. Maj:t må för 1940 bevilja statsanslag intill 3,000,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk *m. m.*;

21) II: 465 av herr *Skoglund m. fl.*, vari hemställdt att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 236 angående egnahemsverksamhetens omorganisation måtte föreskriva, att arbetarsmåbrukslåneverksamheten framdeles begränsas till att blott avse Norrland samt Dalarnes och Värmlands skogsbygder;

22) II: 466 av herr *Osberg m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen uttalar, att den statliga egnahemsverksamheten i vad angår jordbruksegnahem i första hand skall avse långivning till:

1. komplettering av ofullständiga jordbruk och i samband därmed skeende förflyttningar;

2. förvärv av arrendeställen eller torp och

3. övertagande av arvegård genom utlösen av medarvingar eller förvärv genom köp mellan närskylda i skilda släktled.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för motionerna, hänvisas till dessa.

Jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 30 december 1935 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet sju utredningsmän för att i enlighet med angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag rörande egnahemsverksamheten och andra med statens verksamhet på det sociala jordområdet sammanhängande frågor. Utredningsmännen voro generaldirektören O. H. Malmberg, ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, småbrukaren J. A. Andersson, verkställande tjänstemannen i statens jordnämnd, direktören N. Collin, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren N. G. Gabrielsson, lantbrukaren A. Mårtensson, numera ledamoten av riksdagens första kammare, jordbrukskonsulenten B. A. Nilsson och agronomen W. Svensson. Utredningsmännen antogo benämningen *1936 års egnahemsutredning*.

Egnahemsutredningen — vilken tidigare avgivit utlåtanden och förslag i vissa med egnahemsväsendet sammanhängande spørsmål — ha med en den 20 oktober 1938 dagtecknad skrivelse avlämnat betänkande med förslag angående den statliga egnahemsverksamheten (Stat. off. utr. 1938: 34). Samtidigt har utredningen anmält, att av utredningsuppdraget härefter återstode vissa spørsmål, varom förslag komme att avlämnas senare. Dessa avsåge dels upplåtelse av kronotorp och kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna, dels livförsäkring i anslutning till egnahemslångivning¹ och dels byggande av nybyggesvägar i Norrland och Dalarna.

Över betänkandet angående den statliga egnahemsverksamheten ha *yttranden* inhämtats från socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens byggnadslånebyrå, byggnadsstyrelsen, statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, riksräkenskapsverket, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, statens egnahemsstyrelse (efter hörande av egnahemslåneförmedlande föreningar och bolag samt kommunalnämnderna i vissa socknar, där arbetarsmåbruksverksamhet förekommer), statens jordnämnd, lånenämnden för sekundär jordbrukskredit, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott (efter hörande av egnahemsnämnderna), Sveriges allmänna lantbrukssällskap, svenska landskommunernas förbund, svenska stadsförbundet, styrelserna för svenska bankföreningen, svenska sparbanksföreningen, Sveriges allmänna hypoteksbank, svenska bostadskreditkassan och svenska jordbrukskreditkassan, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund (efter hörande av skogsvårdsstyrelserna), Sveriges skogsägareförbund, skogsägare-

¹ Denna fråga har sedermera behandlats av utredningen i en särskild skrivelse den 16 mars 1939.

föreningarnas riksförbund, svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, svenska lantarbetareförbundet, riksförbundet landsbygdens folk, småbrukarnas riksförbund, Sveriges agronomförbund, svenska arkitekters riksförbund, svenska arkitektföreningen (avdelning inom svenska teknologföreningen), bostadssociala utredningen, 1936 års skogsutredning, 1937 års utredning angående det mindre jordbrukets arbetsförhållanden samt ladugårdsbyggnads-sakkunniga. Skrivelser i ärendet ha jämväl inkommit från vissa sammanslutningar av egnahemslåntagare.

Till *utskottet* ha *incommit* framställningar från

- 1) Svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund samt
- 2) Sveriges vandringsrättarförbund.

I. Egnahemsverksamhetens allmänna inriktning.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 12—29.

Departementschefen.

Då statsmakterna omkring sekelskiftet började att skänka sitt stöd åt egnahemsbildningen, voro de mest framträdande motiven härför å ena sidan önskemålet att inom landet bereda sysselsättning åt en växande befolkning och å andra sidan tanken på att genom jordbruksnybildning medverka till en utökad jordbruksproduktion. I båda dessa hänseenden ha, såsom är allmänt känt, förhållandena sedermera väsentligt förändrats. Med avseende å jordbruksproduktionen har utvecklingen lett därhän att densamma numera i stort sett täcker de avsättningsmöjligheter, som erbjuda sig. Med hänsyn härtill bör, principiellt sett, en framtida egnahemsverksamhet icke inriktas vare sig på att tillföra jordbruksnäringen en ökad befolkning eller på att främja en genom jordbruksnybildning åstadkommen stegring av jordbruksproduktionen.

Förhållandena ha under de senaste decennierna avsevärt förändrats även i det hänseendet att en stark ekonomisk uppryckning ägt rum inom skilda områden av näringslivet. I den mån jordbrukarbefolkningens villkor härvid ej förbättrats i samma grad som andra samhällsgruppers, synes det angeläget att genom åtgärder av olika slag verka för att så kommer att ske.

Egnahemsutredningen har såsom program för den framtida egnahemsverksamheten i vad den gäller jordbruket uppställt, att med densamma bör äsyftas att hålla jordbrukare kvar vid jordbruket inom en ram, som bestämmas av naturliga produktionsbetingelser, mobiliserbara avsättningsmöjligheter och kravet på social utjämning olika folkgrupper emellan. Ur social synpunkt har utredningen betonat önskvärdheten av att åt obemedlade och mindre be-

medlade bereda den »hjälp till självhjälp», som ligger i förvärvet av egna jordbruk. Samtidigt har utredningen ansett det böra eftersträvas, att egnahemsverksamheten medverkar till en rationalisering av jordfördelningen inom det bestående bondesamhället och en konsolidering av brukningsdelarna.

Till dessa egnahemsutredningens uttalanden anser jag mig kunna i stort sett ansluta mig. Det är här icke fråga om att motverka en överflyttning av arbetskraft från jordbruket till andra näringar, i den mån en sådan överflyttning är betingad av en naturlig utveckling inom det ekonomiska livet. Egnahemsverksamheten bör enligt min mening avkopplas från all s. k. jordromantik. Målet för denna verksamhet bör vara att, utan att förlora de ekonomiska förutsättningarna ur sikte, underlätta för mindre bemedlade att förvärva egna jordbruk av ändamålsenlig storlek och ägosammansättning. Härvid böra särskilt beaktas sådana fall, då vid en jordbrukares frånfälle någon av hans efterlevande är i behov av ekonomiskt bistånd för att kunna utlösa sina medarvingar eller då fråga är om frilösen av arrendeställen. Den icke minst väsentliga uppgiften för egnahemsverksamheten måste emellertid bli att befrämja en sanering av de många ofullständiga jordbruket i vårt land. En sammanläggning av sådana alltför små brukningsenheter till bärkraftiga jordbruk är synnerligen önskvärd, och egnahemsverksamheten bör härvid kunna lämna sitt stöd icke blott till den, som sålunda vill komplettera sitt jordbruk genom tillköp av annan egendom, utan även till den, som genom att avstå från sistnämnda egendom föranledes att anskaffa ett nytt jordbruk. Redan i detta sammanhang vill jag starkt understryka vikten av att det allmännas stöd icke lämnas annan än den, som har förutsättningar att kunna sköta det avsedda jordbruket på ett tillfredsställande sätt.

Såsom ett grundläggande önskemål i fråga om ett jordbruks storlek och ägosammansättning bör uppställas, att detsamma bör kunna giva brukaren och hans familj full bärning. Realinkomsten av jordbruket bör möjliggöra motsvarande levnadsstandard, som tillgodonjutes av andra jämförliga samhällsgrupper. Förutsättningarna härför ökas av naturliga skäl, om brukaren och hans familj, i den mån dess medlemmar deltaga i jordbruksarbetet, erhålla full sysselsättning å jordbruket. Nu angivna önskemål skulle självfallet låta sig väl förenas med en jordbruksbildning även på grundval av mycket stora jordbruk. Emellertid torde man kunna räkna med att det utpräglade storbruket i framtiden lika litet som hittills kommer att utgöra en särdeles vanlig form av jordbruk i vårt land. Såväl landets topografiska beskaffenhet som den omständigheten, att bondebruket sedan gammalt har vunnit hävd i landet, torde utgöra hinder mot en utveckling mot storbruk. Med hänsyn härtill anser jag mig kunna biträda egnahemsutredningens uttalande, att det bäst överensstämmer med förhållandena i vårt land och med egnahemsverksamhetens betingelser, att denna främst inriktas på familj jordbruk, d. v. s. jordbruk av den storlek att det kan brukas av innehavaren och hans familj utan nämnvärt anlåtande av lejd arbetskraft men som ej är mindre än att familjen kan erhålla sin fulla bärning därav. Såsom egnahemsutredningen påpekat utesluter icke begreppet familj jordbruk,

att främmande arbetskraft i viss mån utnyttjas. Om en fastighet skall tillmätas på sådant sätt att, sedan barnen blivit vuxna, ett eller flera av dessa skola ha arbete på fastigheten, måste tydligen arbetshjälp i viss utsträckning användas, då barnen äro små eller familjens samlade arbetskaper av annan anledning är begränsad.

Beträffande storleken å familjejordbruk har egnahemsutredningen verkställt vissa beräkningar. Dessa torde sammanfattningsvis kunna sägas ha lett till det resultatet, att jordbruksjorden å ett familjejordbruk bör uppgå till omkring 15 hektar. Härtill bör utom i sydligaste Sverige komma viss skogsmark, i mellansverige ungefärligen motsvarande arealen jordbruksjord och i norra delarna av landet uppgående till 3 å 4 gånger denna areal. Utredningen har understrukt, att med avseende å den lämpliga omfattningen av olika ägoslag vid familjejordbruket betydande växlingar kunna förekomma, orsakade av inbördes olika variationer av en mängd samverkande faktorer. Jag finner i stort icke anledning till erinringar mot vad egnahemsutredningen anfört i här förevarande hänseende. Givet är att, såsom också framhållits i en del yttranden, jordbruksfastigheternas storlek icke bör bestämmas alltför schablonmässigt. Plats finnes även för jordbruk av mindre storleksordningar, i den mån möjligheter erbjuda sig till inkomster utanför jordbruket. I fråga om jordbruk, som avses skola ha full bärkraft, förmenar jag, att det icke sällan skall befinnas lämpligt, att jordbruken tilltagas ytterligare något större än som framgår av de utav egnahemsutredningen gjorda beräkningarna.

De hittills bildade egnahemsjordbruken ha i allmänhet icke uppfyllt de krav på storlek, som böra uppställas med avseende å bärkraftiga jordbruk. Ett fullföljande av de riktlinjer för den fortsatta egnahemsbildningen, som nu förordats, kan antagas leda till mera tillfredsställande förhållanden på förevarande område.

Av vad jag förut anfört rörande målsättningen för den framtida egnahemsverksamheten följer, att jag i princip är ense med egnahemsutredningen, då den tager avstånd från fortsatt jordbruksnybildning på obruten mark. En sådan nybildning synes mig icke försvarlig ur vare sig ekonomiska eller sociala synpunkter. Någon utökning av jordbrukets ram synes i nuvarande läge icke vara att eftersträva annat än i den mån densamma betingas av önskvärdheten att göra ofullständiga jordbruk mera bärkraftiga. De kostnader, som måste nedläggas på ett iordningställande av jordbruk på obruten mark, bliva regelmässigt alltför stora för att kunna förräntas genom jordbrukets avkastning, och en mindre bemedlad jordbrukare, som inlåter sig på ett dylikt företag, kommer att bliva i hög grad beroende av statens stöd. Anledning finnes i allmänhet icke för staten att stödja sådan oekonomisk jordbruksnybildning. Möjligen kan såsom egnahemsutredningen framhållit de särskilda förhållandena i övre Norrland motivera att — förutom den komplettering av ofullständiga jordbruk som bör utgöra det närmaste målet för egnahemsverksamheten — även en viss nybildning av jordbruk kommer till stånd i denna del av landet. Egnahemsutredningen synes ha fog för sin upp-

fattning, att den norrländska bygden i många fall behöver tätta, om människornas ekonomiska och kulturella samspel skall kunna bli rikare samt utkomstmöjligheterna och trivseln i bygden ökas. En nybildning av jordbruk torde därför i viss utsträckning kunna vara socialt riktig och ekonomiskt försvarlig samt värd att stödjas från det allmännas sida. Jag biträder egnahemsutredningens uppfattning, att anläggningen av enstaka gårdar eller grupper av jordbruk i första hand bör ansluta sig till äldre bygd. Nykolonisation i mer eller mindre ödebygdsbetonade trakter synes böra företagas allenast med största varsamhet. I vad mån redan igångsatta större kolonisationsföretag, enligt vad utredningen antytt, böra inskränkas till omfattningen torde få bli beroende av prövning för varje särskilt fall.

Nybildningen av jordbruk kan även taga formen av styckning av större egendomar. Åtminstone om vid bebyggandet och iordningställandet i övrigt av sålunda nybildade jordbruk kraven på en önskvärd rationalisering skola redan från början tillgodoseas, föranledas härav ofta, liksom vid nybildning på obruten mark men ej i lika hög grad, så stora kostnader att kapitalinvesteringarna i jordbruket ej kunna tillfredsställande förräntas. Egnahemsutredningen har ansett sönderdelning av större egendomar böra ifrågakomma, i den mån det kan ske utan att de ekonomiska uppoffringarna bli alltför stora. I åtskilliga yttranden har varnats för en egnahemsbildning, som sker på bekostnad av stora jordbruk. Vad härutinnan anförts saknar icke fog. Jag vill erinra om att de mindre jordbruket, med hänsyn bland annat till det i regel proportionsvis större byggnadskapitalet, i jordbruksekonomiskt hänseende intaga en mera ogynnsam ställning än de större jordbruket. Härtill kommer, att dessa senare, på sätt lantbruksstyrelsen med rätta framhållit, även ur andra synpunkter ha en viktig uppgift att fylla inom jordbruksnäringen. Stor varsamhet bör därför iakttagas vid styckning av större gårdar för egnahemsändamål. Det synes exempelvis icke böra ifrågakomma, att egnahemsverksamheten medverkar till att en gård med ändamålsenlig ägosammansättning, där byggnaderna äro anpassade efter jordbruksdriftens omfattning och där betingelser finnas för ett lämpligt ordnande av arbetsförhållandena, styckas till mindre brukningsdelar, som härvid behöva förses med nya byggnader och vilka kunna väntas bli mindre bärkraftiga än den ursprungliga fastigheten samt mindre väl ägna sig för en rationell arbetsfördelning. Däremot kan en styckning vara motiverad, om den större egendomen med hänsyn till naturförhållandena är lämpad för uppdelning på flera brukningsenheter och byggnaderna äro i sådant skick, att om- eller nybyggnadsarbeten under alla förhållanden äro påkallade, eller om fråga är om avskiljande av ett eller flera arrendeställen eller om en styckning, som kan i väsentlig omfattning utnyttjas för komplettering av ofullständiga jordbruk. Utan olägenhet torde från egendomar med stora arealer, i första hand kronans, kunna förvärfvas jord för komplettering av ofullständiga jordbruk liksom även för bildande av nya jordbruk åt personer, som vid sammanslagning av mindre jordbruk avstått sin jord och önska erhålla ett nytt familj jordbruk. Vad förut anförts om angelägenheten av att familj jordbruk till-

tagas tillräckligt stora bör av naturliga skäl särskilt uppmärksammas i sådana fall, då nya jordbruk tillskapas genom styckning.

Hittills har det ansetts stå i strid med grunderna för egnahemsverksamheten att understödja förvärv av redan befintliga egnahemsfastigheter. Under särskilda förhållanden har emellertid bistånd kunnat lämnas även i dylika fall. Egnahemsutredningen har nu med avseende å jordbruksegnahem föreslagit, att principen om egnahemsverksamhetens inriktning i första hand på nybildade fastigheter helt bör övergivas, och utredningens förslag härutinnan har i allmänhet icke mött erinringar i de avgivna yttrandena. Enligt min mening är det uppenbart, att hinder icke under alla förhållanden bör föreligga att understödja förvärv av redan befintliga jordbruk. Liksom hittills bör egnahemsverksamheten sålunda kunna medverka vid friköp av arrendeställe eller torp ävensom vid övertagande av en arvfallehå gård genom utlösning av medarvingar. Starka skäl kunna anföras för en utvidgning av egnahemsverksamheten till att avse förvärv av färdiga ställen även i andra fall än de nu nämnda. Det synes mig sålunda motiverat, att personer i svag ekonomisk ställning, vilka sakna möjlighet att hos kreditinrättning upplåna medel till finansiering av ett jordbruksföretag på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt, skola kunna erhålla bistånd härtill från egnahemsorganisationens sida, även där fråga är om förvärv av redan befintliga jordbruk. Härvid bör emellertid såsom förutsättning för egnahemsorganens medverkan strängt fasthållas vid kravet, att jordbruket — där det icke allenast är avsett såsom stödjordbruk — är av den storlek och beskaffenhet att detsamma kan antagas komma att utgöra ett bärkraftigt jordbruksföretag. Betänkligheter synas så mycket mindre böra möta mot att underlätta förvärv av sådana färdiga jordbruk, som det i dylika fall icke blir behöfligt att lämna jordbrukarna någon subvention i form av premielån eller liknande bidrag av statsmedel. I övrigt vill jag förutskicka, att jag kommer att uttala mig för att egnahemslåntagares bottenkredit skall kunna placeras hos vanliga kreditinrättningar. Med hänsyn härtill torde den av mig ifrågasatta utvidgningen av egnahemsverksamheten till att även avse färdiga ställen icke komma att medföra något mera kännbart intrång i kreditinrättningarnas verksamhet.

Den kanske mest väsentliga uppgiften för egnahemsverksamheten bör emellertid vara, såsom jag redan understrukit, att befrämja förstärkningen av ofullständiga jordbruk. Med den tyvärr alltför stora omfattning, som de ofullständiga jordbruken ha i vårt land, finnes förvisso för långa tider framåt plats för ett målmedvetet arbete på förevarande område.

I detta sammanhang vill jag beröra vissa farhågor, som framkommit för att ett frånstyckande av skog från större skogskomplex för komplettering av ofullständiga jordbruk icke skulle vara förenligt med skogsvårdens och skogsbrukets intresse. Att avskilja skog till alltför små enheter torde kunna ingiva vissa betänkligheter, även om här som eljest gäller, att skogsskötseln i sista hand blir beroende av det individuella intresset hos skogens ägare. En ökad upplysning om skogens betydelse ur såväl allmän synpunkt som med hänsyn till de enskilda jordbrukens bärkraft torde kunna med-

verka till att bondeskogsbruket kan komma att framvisa förbättrade resultat och erhålla ökad betydelse för det samlade folkhushållet. De olägenheter, som kunna föranledas av en fördelning av skogsmark på flera händer, torde för övrigt möjligen i vissa fall kunna undvikas genom att flera mindre jordbruk kompletteras med ett gemensamt skogsskifte, vilket förvaltas som en samfällighet med lämplig fördelning av arbetstillfällen och avkastning mellan delägarna. En sådan anordning synes stundom böra ifrågakomma även vid nybildning av jordbruksegnahem. Ibland torde det också kunna vara lämpligt, att flera mindre jordbrukare förena sig om gemensamma betesmarker.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår har i åtskilliga yttranden givits uttryck åt den uppfattningen att med ett ställningstagande till egnahemsutredningens förslag borde anstå, till dess 1938 års jordbruksutredning slutfört sitt arbete och framlagt resultaten av sina undersökningar. Enligt min mening föreligga icke tillräckliga skäl för ett sådant uppskov. Det kan visserligen vara sant, att jordbruksutredningen kan väntas komma att uttala sig rörande de lämpligaste formerna för jordbruksdriftens inriktning i framtiden. Emellertid kan jag icke finna, att dessa uttalanden i nämnvärd mån skulle ha inverkan på de allmänna riktlinjerna för egnahemsverksamheten, sådana de uppdragits av mig i det föregående. Om önskvärdheten av att förstärkningen av ofullständiga jordbruk effektivt främjas kunna knappast delade meningar råda. Ej heller torde någon vägande erinran kunna göras mot att statsmakterna framdeles — bortsett från de nordligaste länen — inskränka understödandet av jordbruksnybildning på obruten mark. Att egnahemsverksamheten å andra sidan föreslagits skola i viss omfattning medverka vid överlåtelse av redan befintliga jordbruk, motiveras väsentligen av sociala hänsyn och torde knappast böra möta någon invändning ur jordbruksekonomisk synpunkt. Däremot bör sistnämnda synpunkt tillmätas stor vikt vid bedömandet av frågan, i vilken utsträckning behovet av jord för egnahemsändamål, bortsett från komplettering av ofullständiga jordbruk, bör tillgodoses genom styckning av större egendomar. Jag har i det föregående intagit en restriktiv inställning med avseende å denna fråga, och jag finner naturligt, att egnahemsorganen iakttaga särskilt stor varsamhet härvidlag i avbidan på att jordbruksutredningen framkommer med resultaten av sina undersökningar.

I detta sammanhang vill jag även fästa uppmärksamheten på att det vid tillmätandet av erforderliga stödåtgärder för jordbruksnäringen givetvis är ofrånkomligt att taga hänsyn till det faktiska förhållandet, att en mycket stor del av landets jordbruk är av familj jordbrukets storleksklass eller mindre. Detta måste ske oberoende av om egnahemsverksamheten inriktas på större eller mindre fastighetsstorlekar.

På grund av vad jag här anfört kan jag icke finna några hinder möta att fristående från resultaten av jordbruksutredningen redan nu upptaga till avgörande frågan om den framtida egnahemsverksamhetens bedrivande. Jag

finner fastmera starka skäl tala för att, då nu ett förslag föreligger som synes innebära väsentliga fördelar i förhållande till nuvarande bestämmelser för egnahemsverksamheten, detta förslag, med de jämkningar som kunna påkallas däri, så snart som möjligt bringas till genomförande.

Hittills har jag allenast uppehållit mig vid den gren av egnahemsverksamheten, som avser att understödja förvärv av familjejordbruk. Härutöver bör emellertid egnahemsverksamheten, liksom hittills, även medverka vid förvärv av stödjordbruk eller arbetarsmåbruk samt bostadsegnahem. Vad stödjordbruken angår är det utmärkande för dessa, att ett sådant jordbruk är avsett att bereda innehavaren och hans familj sysselsättning och tillskott till försörjningen vid sidan av annat förvärvsarbete. Arbetarsmåbruken utgöra en art av stödjordbruk, men därmed plägar särskilt avses sådana lägenheter, som understödjas med speciella s. k. arbetarsmåbrukslån. För såväl lönearbetare som en del andra befolkningsgrupper utgöra stödjordbruken mången gång en lämplig utfyllnad i försörjningen och sysselsättningen. Dessa mindre jordbruk fylla ett framträdande behov bland landsbygdens befolkning, som det måste vara en egnahemsverksamhetens uppgift att söka tillgodose. I likhet med egnahemsutredningen vill jag emellertid understryka vikten av att stödjordbruk endast tillskapas i den utsträckning, som är motiverad med hänsyn till utsikten till stadigvarande bärgning å orten. Eljest finnes risk för att stödjordbruken komma att öka det stora antalet redan befintliga ofullständiga jordbruk. Ur samma synpunkt är det angeläget, att stödjordbruken erhålla den storleksordning och beskaffenhet i övrigt, att de lämpa sig såsom utfyllnad till annat förtjänstarbete. Såsom egnahemsutredningen framhållit, torde arealtilldelningen för ett stödjordbruk i regel icke behöva göras större än att å lägenheten kunna födas två kor jämte några smådjur. På sina håll kan det vara lämpligt, att stödjordbruken tillmätas något mindre.

Icke heller med avseende å stödjordbruken bör såsom villkor för hjälp från statens sida krävas, att fråga är om nybildning. Fastmera synes det vara ett önskemål, att stödjordbruk, bortsett från vissa delar av Norrland, ej utläggas på helt och hållet icke odlad mark, eftersom jordbruket under sådana förhållanden åtminstone icke från början kan tjäna till stöd för innehavaren. Det bör även uppmärksammas, att befintliga ofullständiga jordbruk i vissa fall med större fördel böra användas till stödjordbruk, där behov av sådana förefinnes, än förstärkas till fullständiga familjejordbruk. Till frågan om de särskilda förutsättningarna för arbetarsmåbrukslån återkommer jag i det följande.

Vad slutligen angår bostadsegnahemmen har egnahemsutredningen, med hänsyn bland annat till att hushållsbeståndet å landsbygden i vad gäller den icke jordbrukande befolkningen torde komma att växa starkt inom de närmaste decennierna, ansett förutsättningar finnas för en utökad bostadsegnahemsverksamhet på landsbygden. Utredningen har med avseende å denna verksamhet framhållit vikten ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt av att

icke arbetskraften å en ort helt blir bunden vid egna bostäder utan kan förflytta sig allt efter utvecklingen på arbetsmarknaden. Beträffande bostads-egnahemmen har utredningen icke funnit tillräckliga skäl för ett frångående av den hittillsvarande principen, att egnahemslånestöd endast lämnas för nybildning av egnahem. Till vad egnahemsutredningen i nu berörda hänseenden uttalat kan jag ansluta mig. Likaledes finner jag ej skäl till erinran mot de av utredningen gjorda uttalandena i fråga om den lämpliga arealen för bostadstomter och dessas beskaffenhet i övrigt.

Av vad jag här anfört framgår, att egnahemsverksamheten åtminstone i vad angår jordbruksegnahem framdeles bör bedrivas med andra utgångspunkter och med delvis andra mål för ögonen än hittills. Att verksamheten sålunda erhåller en ändrad inriktning — vilken bör betraktas såsom ett uttryck för den allmänna ekonomiska och sociala utvecklingen inom landet — behöver uppenbarligen icke innebära, att densamma spelat ut sin roll. Enligt min mening kommer egnahemsverksamheten, om den ledes efter sunda och tidsenliga principer, att även framgent ha stora och betydelsefulla uppgifter att fylla på det ekonomiska och sociala området.

Utskottet.

De utredningar och förslag, som 1936 års egnahemsutredning framlagt, synas bekräfta en allmänt rådande mening, att egnahemsverksamheten och därmed sammanhängande verksamhetsgrenar numera tarva en grundlig översyn. Det allmänna ekonomiska och sociala framåtskridandet har ställt nya krav på egnahemsverksamheten, dess förutsättningar och mål ha undergått hastiga och betydande förändringar, särskilt under de allra senaste åren. Hittills ha statsmakterna sökt anpassa egnahemsverksamheten till den fortgående utvecklingen genom vidtagande gång efter annan av mer eller mindre vittgående förändringar och utbyggnader. Utan att vilja underskatta värdet av dessa partiella reformer måste man dock såsom naturligt förutse, att inom denna vittomfattande verksamhet förr eller senare framträda vissa olägenheter av ett dylikt tillvägagångssätt och att de brister, som befinnas vidlåda verksamheten, icke torde kunna i längden avhjälpas med mindre hela egnahemsfrågan på en gång tages under allsidig omprövning. Åtskilliga omständigheter, vilka utskottet skall beröra i det följande, synas tala för att denna tidpunkt nu är inne. Särskilt torde frågorna om egnahemsfastigheternas jordtilldelning och bebyggelse ha kommit i ett helt annat läge än tillförne. Med dessa äro nära förbundna spörsmålen om det allmännas ekonomiska stöd åt egnahemsbildarna och om organisationen av statsmakternas åtgärder på området.

Beträffande till en början egnahemsverksamhetens allmänna inriktning så ha departementschefens överväganden i likhet med utredningsmännens undersökningar givit vid handen, att verksamheten, särskilt i vad angår jordbruksegnahem, framdeles bör bedrivas med andra utgångspunkter och med delvis andra mål för ögonen än hittills.

Då den första egnahemskommittén omkring sekelskiftet framlade sina förslag i egnahemsfrågan och denna därefter blev föremål för statsmakter-

nas åtgärder, voro dessa förslag och åtgärder helt naturligt betingade av de förhållanden, som vid denna tid härskade i vårt land, enkannerligen på landsbygden. Egnahemslånerörelsen ansågs böra sammankopplas med å ena sidan strävandena att bereda ökad sysselsättning inom jordbruksnäringen åt en växande befolkning och å andra sidan önskemålen att främja jordbruksnybildning för åstadkommande av en stegrad jordbruksproduktion.

Jämväl den nu föreslagna reformeringen av egnahemsverksamheten präglas av tidsläget och framtidsutsikterna inom lantmannanäringarna. Jordbruksproduktionen har nått en sådan volym att densamma i stort sett täcker de avsättningsmöjligheter som erbjuda sig, och någon utökning av jordbruksbefolkningen lär icke kunna påräknas.

Av de motiv, som från början bildat bakgrund till egnahemsverksamheten, kvarstår emellertid fortfarande ett, och det väsentligaste, nämligen hänsynen till de mindre bemedlade, åt vilka genom denna verksamhet skall beredas möjlighet att igångsätta ett eget jordbruk eller att anskaffa en egen bostad. Alla torde vara ense om att denna sociala synpunkt även i fortsättningen måste utgöra grundval för egnahemsverksamheten, som i angivet syfte bör lämna »hjälp till självhjälp». Men samtidigt torde ock böra framhållas vikten av att det allmännas stöd icke kommer annan till del än den som har goda personliga förutsättningar att kunna sköta ett eget företag. Detta gäller i särskilt hög grad innehavare av jordbruksegnahem.

Med denna målsättning ha de nu föreliggande reformförslagen utarbetats av departementschefen i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningsmännen föreslagit.

Emellertid har utskottet icke ansett nödigt att närmare än som skett i utredningsmännens betänkande och i Kungl. Maj:ts proposition ingå på riktlinjerna för egnahemsverksamhetens nyorientering — vilken såsom departementschefen påpekat bör betraktas som ett uttryck för den allmänna ekonomiska och sociala utvecklingen inom landet.

Det praktiska reformprogrammet i förevarande hänseenden för egnahemsverksamheten torde i korthet kunna angivas sålunda: Egnahemsverksamheten för jordbruksändamål — vare sig fråga är om nyanläggning av jordbruk eller om utnyttjande av befintliga jordbruk — bör främst inriktas på familj jordbruk, d. v. s. jordbruk som i möjligaste mån uppfylla kraven att giva innehavaren och hans familj full sysselsättning och en i förhållande till andramedborgare likvärdig levnadsstandard. Tillkomsten av mindre bärkraftiga jordbruk, s. k. ofullständiga jordbruk, bör motverkas. Allt efter som svårigheterna för de redan befintliga småbruken att bestå såsom självständiga företag framträda, bör stärkandet av dylika ofullständiga jordbruk befrämjas såväl vid ägareskifte som eljest. Härjämte bör tillgodoses föreliggande behov av tillgång till stödjordbruk eller arbetarsmåbruk, avsedda att drivas vid sidan av annan huvudsaklig näringsutövning än jordbruk. Slutligen upptages bland egnahemsverksamhetens arbetsuppgifter den att främja uppkomsten av bostadsegnahem.

I detta sammanhang och innan utskottet ingår på en behandling av övriga

föreliggande detaljförslag, har utskottet funnit anledning att något uppehålla sig vid ett par egnahemsverksamhetens allmänna inriktning berörande spörsmål.

Departementschefen har — med hänsyn till därmed förenade stora kostnader och till jordbrukets svåra produktions- och avsättningsförhållanden — tagit avstånd från fortsatt jordbruksnybildning på obruten mark, med undantag möjligen för övre Norrland, där särskilda förhållanden måhända skulle kunna motivera att dylik nybildning av jordbruk komme till stånd i viss utsträckning genom anläggning av enstaka eller grupper av gårdar i anslutning till äldre bygd.

Ehuru utskottet ansluter sig till denna uppfattning, kan utskottet dock icke underlåta att uttala sig för att största försiktighet iakttagas med avseende på den sålunda ifrågasatta jordbruksnybildningen.

En fortgående sönderdelning av större egendomar har av utredningsmännen förordats kunna äga rum dels i samband med förstärkning av ofullständiga jordbruk och dels för enbart nybildning av jordbruk i mån detta senare kan ske utan att de ekonomiska uppoffringarna bliva alltför stora.

Enligt departementschefens mening bör stor varsamhet iakttagas vid styckning av större gårdar för egnahemsändamål och försiggå allenast, om ifrågakommande egendom med hänsyn till naturförhållanden är lämpad för uppdelning på flera brukningsenheter och åbyggnaderna äro i sådant skick att betydande om- eller nybyggnadsarbeten under alla förhållanden äro påkallade eller om fråga är att avskilja ett eller flera arrendeställen och torp eller om en styckning, som kan i väsentlig omfattning utnyttjas för utvidgning av ofullständiga jordbruk.

Dessa departementschefens uttalanden anser sig utskottet böra understryka.

Tillgången på jordbruk för egnahemsändamål måste följaktligen tillgodoses på andra vägar än genom den rena nybildningen, och nybildningsprincipen alltså avlysas såsom norm för egnahemsverksamheten i vad gäller jordbruksändamål.

Från angivna utgångspunkter ha utredningsmännen ansett, att egnahemsverksamheten bör inriktas på att söka åstadkomma rationalisering och konsolidering av de befintliga brukningsdelar, vilka kunna förväntas bliva i stånd att hävda sin ställning såsom självständiga företag inom jordbruksnäringsen. I första hand torde därvid böra tillvaratagas de bästa och tjänligaste brukningsdelarna och därefter de, som i ett eller annat avseende äro mindre goda, och samtidigt sörjas för att dessa senare i görligaste mån iståndsättas och förstärkas. Slutligen och i mån av behov men med beaktande av de ekonomiska förutsättningarna böra tillgripas möjligheterna att bilda nya brukningsdelar genom styckning av större härför lämpliga egendomar eller i landets nordligaste delar genom verklig kolonisation.

Med avseende på denna rationaliserings- och konsolideringsprocess inom jordbruket bör egnahemslånestödet enligt utredningsmännens mening stå till

buds även vid förvärv av jordbruk, vilka på grund av sitt färdiga skick hitintills varit undantagna för egnahemslänerörelsen.

Departementschefen har funnit det uppenbart, att hinder icke under alla förhållanden bör föreligga att understödja förvärv av redan befintliga jordbruk. Liksom hittills bör egnahemsverksamheten sålunda kunna medverka vid friköp av arrendeställe eller torp ävensom vid övertagande av en arfallen gård genom utlösning av medarvingar. Starka skäl synas departementschefen kunna anföras för en utvidgning av egnahemsverksamheten till att avse förvärv av färdiga ställen även i andra fall än de nu nämnda. Det synes sålunda motiverat, att personer i svag ekonomisk ställning, vilka sakna möjlighet att hos kreditinrättningar upplåna medel till finansiering av ett jordbruksföretag på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt, skola kunna erhålla bistånd härtill från egnahemsorganisationernas sida, även där fråga är om förvärv av redan befintliga jordbruk. Härvid bör emellertid såsom förutsättning för egnahemsorganens medverkan strängt fasthållas vid kravet, att jordbruket — där det icke allenast är avsett såsom stödjordbruk — är av den storlek och beskaffenhet, att detsamma kan antagas komma att utgöra ett bärkraftigt jordbruksföretag.

Den av departementschefen sålunda gjorda begränsningen i utredningsmännens förslag om ianspråktagande av färdiga jordbruk för egnahemsverksamheten innebär, att dylika jordbruk i storleksklass mellan stödjordbruk och familj jordbruk, d. v. s. ofullständiga jordbruk, endast i undantagsfall skola kunna i befintligt skick förvärvas med stöd av egnahemslån. Utskottet har ansett sig böra något närmare belysa detta spörsmål.

Åkerjordens och den för odling lämpade markens belägenhet liksom den redan genomförda jorddelningen på många håll i landet medgiva icke förstärkningsåtgärder i sådan omfattning att alla jordbruk kunna upplyftas till full bärkraft. Det måste ändock anses önskvärt att genom egnahemsverksamheten tillvarataga föreliggande kringskurna möjligheter till förstärkning. Av nämnda anledningar finnas även åtskilliga ofullständiga jordbruk, som icke alls kunna förstärkas men som likväl måste beräknas komma att bestå såsom självständiga jordbruk. Liksom för de färdiga bärkraftiga jordbruken skulle vid egnahemsbelåning ej heller erfordras någon subvention för dessa färdiga ofullständiga jordbruk. Det anförda må belysas med ett exempel: Av tvenne grannjordbruk, som båda äro ofullständiga, kan det ena först sedan viss förstärkning vidtagits bliva av samma bärkraft som det andra. Några ytterligare förstärkningsåtgärder kunna emellertid icke vidtagas å det senare jordbruket. I detta fall skulle endast det först berörda stället kunna förvärvas med stöd av egnahemslån.

Ehuru utskottet emellertid anser sig böra i huvudsak biträda den av departementschefen föreslagna gränsdragningen mellan färdiga, bärkraftiga och ofullständiga, jordbruk, vill utskottet samtidigt uttala sig för att möjlighet bör stå öppen att, där särskilda skäl föreligga, även andra färdiga jordbruk än de fullt bärkraftiga skola kunna förvärvas med stöd av egnahemslån. För övrigt må i detta sammanhang framhållas, att begreppen bärkraftiga

och ofullständiga jordbruk äro i hög grad relativa och att innebörden därav är beroende på såväl växlande förhållanden i skilda landsdelar som enskilda jordbrukares olika personliga förmåga att sköta ett jordbruk.

Vid detta ställningstagande har utskottet jämväl beaktat vad som anförts i motionerna I: 306 och II: 467, likalydande, II: 466 samt I: 303 och II: 464, likalydande, i vad dessa motioner gå ut på att från egnahemsverksamheten utesluta redan befintliga egnahemsfastigheter i enlighet med hittillsvarande bestämmelser. Utskottet har visserligen principiellt anslutit sig till den meningen, att även vissa färdiga jordbruk skola kunna förvärvas medelst egnahemslån, och sålunda icke biträtt ifrågavarande motioner. Men utskottet vill i detta sammanhang liksom departementschefen framhålla, att dylika egnahemsförvärv böra understödjas med stor urskillning och allenast då fråga är om väl kvalificerade personer i svag ekonomisk ställning, vilka sakna möjlighet att på annat håll upplåna medel till finansiering av ett jordbruksföretag på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt.

II. Tillhandahållande av jord för egnahemsbildning.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag får utskottet hänvisa till redogörelse i propositionen sid. 46—53.

Departementschefen.

Såsom egnahemsutredningen framhållit, har erfarenheten visat, att egnahemsfastigheterna ofta lämnat mycket övrigt att önska i fråga om storlek och ägosammansättning samt beskaffenhet i andra hänseenden. Det måste beklagas, att egnahemsorganen i alltför hög grad synas ha inskränkt sin verksamhet till kreditgivning och icke, särskilt när det gällt styckningar av större egendomar, ingripit mera aktivt för en rationalisering av egnahemsbildningen. Även om det givetvis icke alltid kunnat sörjas för att egnahemmen erhållit i allo fullgod beskaffenhet, hade det varit önskvärt, om större uppmärksamhet ägnats åt att vid bestämmandet av priserna å respektive egnahemsfastigheter tillräcklig hänsyn tagits till deras beskaffenhet och särskilt till deras avkastningsförmåga. Jordsäljarna torde ofta för mer eller mindre underhaltiga fastigheter ha kunnat betinga sig oskäligt höga priser.

Egnahemsorganens medverkan vid jordförvärven för egnahemsändamål bör enligt min mening väsentligt effektiviseras. Nämnda organ böra genom sina möjligheter att vägra egnahemslån kunna ganska effektivt motverka, att jordsökande förvärva otjänliga fastigheter eller betala alltför höga köpeskillingar för jordförvärv. Deras inflytande över egnahemsbildningen bör emellertid ej inskränkas härtill. Egnahemsorganen böra även positivt medverka till att jordsökande komma i besittning av ändamålsenliga fastigheter. En jordsö-

kande bör sålunda kunna vända sig till vederbörande egnahemsorgan och begära biträde för anskaffande av lämpligt jordbruk.

Det synes mig naturligt, att efterfrågan på egnahemsfastigheter i första hand bör tillgodoses genom jordförmedling, vilken verksamhet ur statsfinansiell synpunkt har mindre räckvidd än igångsättandet av jordanskaffningsföretag. För en effektiv jordförmedlingsverksamhet erfordras, att egnahemsorganen hålla sig väl underkunniga om fastigheter, som finnas eller kunna väntas bli till salu. Det synes härvid lämpligt att, såsom egnahemsutredningen förordat, egnahemsorganen upplägga särskilda jordförsäljningsregister, ur vilka uppgifter kunna lämnas till jordsökande.

I den mån det befinnes, att efterfrågan på egnahemsfastigheter icke kan på ett tillfredsställande sätt tillgodoses enbart genom jordförmedling, bör egnahemsorganisationen vara beredd att aktivt ingripa genom inköp och försäljning av lämplig jord för egnahemsändamål. Statens verksamhet på förevarande område har i viss mån en förebild i den nuvarande arrendeegnahemsverksamheten. Jordanskaffningen bör uppenbarligen icke inriktas på att bereda staten vinst. Men å andra sidan bör denna verksamhet icke heller behöva i allmänhet bli förlustbringande för staten. Staten bör kunna utnyttja lämpliga tillfällen till jordförvärv på sådant sätt, att staten utan förlust kan tillhandahålla egnahemsbildare jord till förmånligt pris.

Egnahemsorganisationens jordanskaffning torde i den utsträckning, det lämpligen kan ske, böra taga formen av ianspråktagande av kronojord, som står under domänverkets förvaltning. Vad egnahemsutredningen anfört rörande en mera omfattande överflyttning av jord från domänverkets till egnahemsorganisationens förvaltning föranleder för närvarande intet uttalande från min sida.

Egnahemsorganen böra givetvis vid sin jordanskaffningsverksamhet låta sig angeläget vara att tillse, att de av dem överlåtna fastigheterna erhålla lämplig storlek, ägosammansättning och beskaffenhet i övrigt. Hänsyn bör härvid tagas till förhållandena på olika orter. I detta sammanhang bör uppmärksammas, att egnahemsorganisationen bör ha förutsättningar att betrakta jordfördelningen mer i stort än enskilda styckningsföretag. Vid styckningar av egendomar genom egnahemsorganens försorg bör sålunda beaktas, att icke blott de nybildade egnahemmen göras ändamålsenliga utan även, och i första hand, att kringliggande jordbruk, som anses vara i behov av förstärkning, tillgodoses med lämplig tillskottsjord, eventuellt skogsmark, i den utsträckning tillgång härtill finnes.

Överhuvud taget måste det bli en betydelsefull uppgift för egnahemsorganen att vara innehavare av ofullständiga jordbruk, som prövas böra kompletteras, behjälpliga med anskaffande av tillskottsjord. Härvidlag böra egnahemsorganen icke avvakta framställningar från ifrågavarande jordbrukare utan själva taga initiativet och uppmuntra till lämpliga förstärkningsåtgärder. Om egnahemsorganen finna, att ett jordbruk bör förstärkas genom grundförbättringsarbeten, antingen enbart eller vid sidan av utökning med tillskottsjord, böra egnahemsorganen, på sätt i det följande kommer

att närmare beröras, medverka till att vederbörande jordägare, om förutsättningar finnas härför, kommer i åtnjutande av statligt stöd även för förbättringsarbetena.

För att egnahemsorganen effektivt skola kunna verka för en förstärkning av ofullständiga jordbruk, synes det nödvändigt, att de skaffa sig noggrann kännedom om förhandenvaron av sådana jordbruk inom respektive verksamhetsområden. Huruvida detta bör ske genom på en gång verkställda inventeringar — sådana ha redan igångsatts i ett par län genom hushållningssällskapens försorg — eller mera efter hand torde få bli beroende av förhållandena i de olika fallen. Med anledning av vad som anförts i ett yttrande i ärendet torde böra understrykas, att de av egnahemsorganen samlade uppgifterna om förekomsten av ofullständiga jordbruk naturligtvis under inga förhållanden kunna inskränka sig till vissa schablonmässiga arealuppgifter utan måste sammanställas med alla slag av faktorer, som kunna påverka bedömandet av om ett jordbruk bör betraktas såsom ofullständigt. Sålunda bör även beaktas, i vilken utsträckning mindre jordbruk med hänsyn till arbetsmöjligheterna utanför det egna jordbruket lämpligen kunna utnyttjas som stödjordbruk.

I likhet med egnahemsutredningen utgår jag från att egnahemsorganisationens jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet i huvudsak skall kunna inskränkas till att avse jordbruksegnahem. Vad angår egnahemsbildningen i tätbebyggda samhällen torde det, såsom utredningen framhållit, vara en kommunal angelägenhet att sörja för en ändamålsenlig reglering av tomtanskaffningen.

Till de frågor, som ha avseende å organisationen av jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten, får jag tillfälle att återkomma i det följande.

Såsom framgår av vad förut anförts har 1936 års riksdag hemställt om utredning av frågan om kontroll över i förvärvssyfte yrkesmässigt bedrivna enskild jordstycknings- och jordförmedlingsverksamhet. Egnahemsutredningen har utgått från att en effektiv tillämpning av jorddelningslagens bestämmelser samt en lämpligt anordnad jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet genom statliga egnahemsorgan skall göra det onödigt att vidtaga särskilda lagstiftningsåtgärder för att reglera enskild jordstyckning. Jag delar utredningens uppfattning härutinnan. Enskilda jordspekulanter och andra jordstyckningsföretag ha utan tvivel i många fall missbrukat sin ställning som jordsäljare. Emellertid torde det finnas anledning att utgå från att möjligheterna till sådana missbruk väsentligt komma att minska, om egnahemsorganen genom en aktiv jordförmedling och jordanskaffning ställa jord till förfogande för jordsökande på förmånliga villkor. I avbidan på erfarenheter av den verksamhet, som kommer att av de tilltänkta nya egnahemsorganen utövas på förevarande område, anser jag mig åtminstone icke för närvarande böra framlägga några förslag i syfte att reglera enskild jordstyckningsverksamhet.

Utredningsmännen ha ingående belyst de missförhållanden, som alltifrån egnahemslånerörelsens början förelegat med avseende på tillhandahållandet av jord för egnahemsändamål. Det synes numera vara en ganska samstämmig mening, att effektiva åtgärder böra vidtagas för åstadkommande av en välordnad jordförmedling och jordanskaffning genom egnahemsorganen.

Behovet av förbättrade anordningar för uppbringande och tillhandahållande av jord inom egnahemsverksamheten torde med hänsyn till de uppställda kraven på egnahemsjordbrukens beskaffenhet och önskemålen att kunna anskaffa tillskotts jord för ofullständiga jordbruk numera framträda starkare än tidigare. Emellertid vill utskottet å andra sidan i likhet med utredningsmännen framhålla, att en stegrad jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet måste med vaken uppmärksamhet anpassas till den efterfrågan på jord, som verkligen kan komma att visa sig, och till sannolikheten i varje särskilt fall att finna avsättning för de jordbruk och den tillskotts jord, som uppbringas. Verksamheten får alltså icke bliva något självändamål utan måste väl följa växlingarna mellan tillgång och efterfrågan på jordmarknaden och städe hålla fast vid sin egentliga uppgift att underlätta tillhandahållandet av ändamålsenliga och behövliga lägenheter. Detta gäller alldeles särskilt i fråga om egnahemsorganens jordanskaffning i egen regi och framförallt vid jordbruksnybildning å obruten mark och styckning av större egendomar, då de ekonomiska förutsättningarna måste noggrannt prövas. Erfarenheterna från den statliga jordanskaffningen i de nordligaste länen och från arrendeegnahemsverksamheten torde härutinnan giva värdefulla hållpunkter.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att egnahemsorganisationens jordanskaffning bör i den utsträckning det lämpligen kan ske taga formen av ianspråktagande av kronoegendomar. Utredningsmännen ha ock ifrågasatt vissa ändringar i författningarna rörande försäljning av kronojord i syfte att underlätta en sådan utveckling. Vad sålunda föreslagits finner utskottet i huvudsak välbetänkt och torde utan dröjsmål böra upptagas till prövning. Men även annan i allmän ägo varande jord, främst kyrklig jord, bör kunna komma ifråga för egnahemsändamål. Emellertid är det en allmän erfarenhet, att vissa svårigheter möta vid förvärv av sådan jord. Den kyrkliga jorden kan nämligen icke exploateras under lika enkla former som beträffande kronoegendomarna och ställer sig ofta dyr. Utredningsmännen synas ha övervägt att föreslå ändring i hithörande bestämmelser. Även utskottet finner det önskvärt, att ett fortsatt sådant övervägande sker. Med ytterligare åtgärder härför torde emellertid lämpligen få bero tillsvidade och i avvaktan på den ytterligare erfarenhet, som kan vinnas under den fortsatta egnahemsverksamheten.

Med hänsyn till vad nu anförts synes det utskottet icke erforderligt, att riksdagen, såsom det påyrkats i de likalydande motionerna I: 306 och II: 467, avlåter särskild skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huru

även annan i allmän ägo varande jord än kronojord i viss utsträckning skall kunna ställas till förfogande för egnahemsändamål.

I fråga om anskaffning av jord för jordbruksändamål torde egnahemsorganen i enlighet med det anförda böra dels söka effektivt motverka, att egnahemsbildarna förvärva otjänliga fastigheter eller betala alltför höga köpeskillingar vid jordförvärv och dels positivt medverka till att egnahemsbildarna i besittning av fastigheter, som ha lämplig storlek, ägo-sammansättning, bebyggelse och beskaffenhet i övrigt.

Beträffande mark för bostadsegnahem synes det, såsom departementschefen framhållit, i vad angår egnahemsbildning i tätbebyggda samhällen, vara en kommunal angelägenhet att sörja för tomtanskaffningen och söka förhindra osunda markspekulationer. Vid den spridda bostadsbebyggelsen på landsbygden torde för egnahemsbildarna icke möta några svårigheter att finna och förvärva lämpliga byggnadstomter till skäligt pris.

I anledning av skrivelse från riksdagen år 1936 ha utredningsmännen särskilt behandlat frågan om kontroll över i förvärvssyfte yrkesmässigt bedriven enskild jordstycknings- och jordförmedlingsverksamhet för jordbruksändamål. Företagna undersökningar ha bekräftat, att vissa jordspekulanter i många fall missbrukat sin ställning såsom jordsäljare. Emellertid ha utredningsmännen ansett, att de år 1937 vidtagna ändringarna i jorddelningslagen — varigenom införts kontroll å fastighetsbildningen och föreskrivits att nybildade fastigheter skola göras i alla avseenden bärkraftiga — torde motverka dylika missförhållanden. Vidare erinras, att Kungl. Maj:t, när det gäller tillstånd till fastighetsförvärv för jordstyckande bolag eller till försäljning av fideikommissegendomar, har i sin hand och numera begagnar möjligheten att med sådant tillstånd förbinda villkor om vissa styckningsplaner och köpevillkor. I den mån egnahemsorganen i fortsättningen genom en aktiv jordförmedling och jordanskaffning ställa jord till förfogande för jordsökande, torde de enskilda jordspekulanterna nödgas anpassa sin verksamhet i enlighet med egnahemsorganens.

I likhet med departementschefen förmenar utskottet, att verkningarna av berörda 1937 års lagändringar och den nya egnahemsorganisationen torde avbidas, innan ytterligare lagstiftningsåtgärder vidtagas för att hålla den enskilda jordstyckningsverksamheten inom sunda gränser.

I detta sammanhang har utskottet till behandling upptagit motionen I: 214, vari hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla att lägga en ledande tanke och en ordnande hand över särskilt den norrländska jordfrågans lagvägar samt därvid gå till grunden med denna sak ävensom att därvid särskilt i fråga om arrendatorernas frigörelse, komplettering av ofullständiga jordbruk samt återvinning till allmogen av odlingslägenheter med tillhör gå väsentligen de vägar, som utstakats av jordkommissionerna av åren 1901, 1912 och 1919.

Den föregående framställningen lär er giva vid handen, att utskottet funnit den sociala jordfrågan, i vad den sammanhänger med egnahemsverksam-

heten, bringas till åsyftad lösning genom de reformer på området, som Kungl. Maj:t föreslagit. Vid sådant förhållande saknar utskottet anledning att närmare ingå på de ytterligare spörsmål, som kunna innefattas i motionen.

III. Frågan om åtgärder av tvångskaraktär för anskaffande av jord till egnahemsändamål.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 58—63.

Departementschefen.

Såsom jag redan i annat sammanhang understrukit, bör en av egnahemsverksamhetens allra viktigaste uppgifter vara att befrämja en sanering av de många ofullständiga jordbruken i vårt land. Att en sådan sanering kommer till stånd, är icke blott ett socialt utan även i hög grad ett jordbruksekonomiskt intresse. Tillgodoseendet av detta intresse synes motivera avsevärda uppoffringar från det allmännas sida, i vilket hänseende jag i det följande ämnar framlägga vissa förslag. Med denna utgångspunkt kan jag icke vara ense med dem, som med hänsyn därtill att kompletteringen av ofullständiga jordbruk icke skulle utgöra ett allmänt intresse avvisat tanken på expropriationsåtgärder för ifrågavarande ändamål. En komplettering av ofullständiga jordbruk innebär i många fall, såsom Sveriges skogsägareföreningars riksförbund framhållit, ett tillrättaliggande av förhållanden, som ha sin rot i ett olämpligt utnyttjande av tidigare alltför fria jorddelningsbestämmelser. Att underlätta en sådan komplettering genom en lagstiftning av nu föreslagen innebörd synes såtillvida behöva väcka mindre betänksamhet, som expropriation icke skulle medgivas, om genom densamma avsevärd olägenhet skulle tillskyndas ägaren av åsyftad mark. Expropriationen skulle icke bli aktuell i andra fall än då en jordägare, på vilken expropriationslagen vore tillämplig, utan tillräckliga skäl motsatte sig försäljning av ett mindre jordområde till någon, som vore i behov härav för att stärka sitt ofullständiga jordbruk.

Såvitt jag kan finna skulle emellertid en lagstiftning om expropriationsrätt på detta område sannolikt icke komma att behöva tillämpas i någon större utsträckning, i det att särskilt efter en effektivisering av egnahemsorganens jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet jord för egnahemsändamål i de flesta fall torde kunna ställas till förfogande utan tillgripande av tvång. Det torde kunna antagas, att jord för komplettering av ofullständiga jordbruk i de flesta fall finnes att tillgå på frivillighetens väg.

Tydligt är, att vid utarbetandet av en lagstiftning av förevarande art ett synnerligen omsorgsfullt övervägande måste äga rum. Den korta tid, som

hittills stått till buds härför, har icke möjliggjort detta. Då ett dylikt lagförslag dessutom före propositions avlåtande till riksdagen skall underkastas granskning av lagrådet, kan detta ärende icke slutbehandlas inom sådan tid, att förslag hinner föreläggas årets riksdag. Fortsatta överväganden torde därför böra ske rörande denna fråga, som icke behöver lösas i samband med de ekonomiska och organisatoriska sidorna av egnahemsfrågan.

Utskottet.

I fråga om åtgärder av tvångskaraktär för anskaffande av jord till egnahemsändamål synes departementschefen i princip ha biträtt den uppfattning, som utredningsmännens majoritet givit uttryck åt. Enligt denna anses tillräckliga skäl icke föreligga att bereda möjlighet till tvångsupplåtelse av mark för den egnahemsverksamhet, som avser att underlätta förvärv av hela fastigheter till jordbruksändamål av skilda slag eller av tomter till bostadsändamål. Däremot förklaras, att dylik möjlighet bör finnas till tryggande av åtkomsten av tillskotts jord för stärkande av ofullständiga jordbruk. Utredningsmännen ha också föreslagit, att föreskrift införes i expropriationslagen om rätt till tvångsinlösen av jord för anskaffning av tillskotts jord.

Från den ståndpunkt departementschefen intagit till frågan om sanering av de många ofullständiga jordbruken i vårt land har han förklarat sig icke kunna vara ense med dem, som med hänsyn därtill att kompletteringen av dylika jordbruk icke skulle utgöra ett allmänt intresse avvisat tanken på expropriation för ifrågavarande ändamål. Emellertid har departementschefen funnit, att vid utarbetandet av en lagstiftning av förevarande art ett synnerligen omsorgsfullt övervägande måste äga rum. Den tid som stått till buds härför har icke möjliggjort detta, varför förslag icke kunnat föreläggas årets riksdag.

I motionen I: 310 har däremot hemställts, att riksdagen ville taga avstånd från propositionens tillämnade fattigdom i expropriationsfrågan samt uttala sig för att nästa års proposition i ämnet överväger samtliga de ändamål, för vilka den under så långa och stridfyllda år varit ifrågasatt såsom omistlig.

Då något Kungl. Maj:ts förslag i expropriationsfrågan icke medhunnits till årets riksdag, anser utskottet annat uttalande från dess sida icke erfordras än att utskottet ansluter sig till vad departementschefen härutinnan anfört. Utvecklingen torde enligt utskottets uppfattning ha gått i den riktningen, att viss överskotts jord från större egendomar bör göras åtkomlig för att tillgodose de ofullständiga jordbrukens behov av ägoutvidgning.

IV. Egnahemsfastigheternas bebyggande.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag återfinnes redogörelse i propositionen sid. 70—74.

Departementschefen.

I likhet med egnahemsutredningen anser jag det vara av största vikt, att egnahemsfastigheterna bebyggas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt. Detta önskemål betingas både av ekonomiska synpunkter och av hänsyn till ifrågavarande befolkningsgruppers levnadsstandard.

Hittills har i vissa fall sättet för egnahemsfastigheternas bebyggande lämnat åtskilligt övrigt att önska. Detta gäller såväl planlösning som konstruktiva förhållanden och utförande. Att avsevärda brister förefunnits härutinnan, synes förklarligt, eftersom egnahemsbildarna själva icke kunnat besitta erforderlig sakkunskap på förevarande område och egnahemsorganen endast i ringa utsträckning varit dem behjälpliga med råd och anvisningar och än mindre med mera aktivt bistånd vid egnahemsfastigheternas bebyggande. Egnahemsorganisationen har icke haft tillgång till tillräcklig byggnadssakkunskap för att kunna utöva någon mera omfattande verksamhet på byggnadsområdet. Under senare år har emellertid den byggnadssakkunniga personalen hos egnahemsorganisationen i någon mån utökats.

I framtiden torde byggnadsproblemen erhålla ytterligare ökad betydelse inom egnahemsverksamheten. Det allmänna sociala framåtskridandet kan antagas medföra en skärpning av kraven även på egnahemmens beskaffenhet. Denna utveckling främjas genom teknikens fortsatta framsteg.

Det är enligt min mening ett angeläget önskemål, att egnahemsorganisationen efter den reformering av densamma, som jag ämnar föreslå, ägnar ökat intresse åt det viktiga led i egnahemsverksamheten, som utgöres av fastigheternas bebyggande. Stegrade krav komma härvid att ställas på såväl egnahemsstyrelsen som de lokala nämnderna. Egnahemsorganens medverkan vid egnahemsbebyggelsen kan tänkas böra sträcka sig mer eller mindre långt. Att en viss kontroll över bebyggelsen å egnahemsfastigheterna bör utövas, följer redan av att denna påverkar fastigheternas värden och därmed även säkerheten för egnahemslånen. Kontrollen bör icke enbart bestå i ett avsynande av byggnaderna efter deras färdigställande utan i en mer eller mindre fortlöpande tillsyn över byggnadsarbetena. Det är emellertid uppenbart, att en sådan tillsyn icke kan bli av enbart kontrollerande art utan måste vara förbunden med en positiv medverkan i form av råd och anvisningar för byggnadsarbetenas bedrivande. Även planer och kostnads-kalkyler böra bli föremål för granskning genom egnahemsorganen. Det kan härutöver också vara att förorda, att egnahemsorganen i viss omfattning biträda med inköp och förmedling av byggnadsvaror av olika slag. Slutligen

torde egnahemsorganen jämväl böra i lämpliga former bedriva undervisnings- och upplysningsverksamhet på byggnadsområdet. Av vad jag nu anfört framgår, att jag i stort sett ansluter mig till de uttalanden, som med avseende å egnahemsfastigheternas bebyggande gjorts av egnahemsutredningen.

Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på att önskemålet om en tillfredsställande byggnadsstandard icke har avseende enbart på egnahemsfastigheterna utan överhuvud taget gäller bebyggelsen på landsbygden. Det kan givetvis tänkas, att anordningar, som redan vidtagits eller framdeles komma att vidtagas för höjande av byggnadsstandarden i allmänhet, kunna motivera, att egnahemsorganens arbete med egnahemsbebyggelsen i motsvarande mån kan inskränkas. Härtill återkommer jag i samband med frågan om egnahemsnämndernas organisation.

När fråga är om egnahemsfastigheter, som tillhandahållas i egnahemsorganens jordanskaffningsverksamhet, kunna skäl tala för att dessa organ i egen regi även bebygga fastigheterna. Härigenom erhållas starkare garantier för att byggnaderna bliva av tillfredsställande beskaffenhet, och möjligheterna att standardisera egnahemsbebyggelsen kunna bättre utnyttjas för att hålla nere byggnadskostnaderna. Å andra sidan kan det emellertid tänkas, att en egnahemsbildare, särskilt om han är byggnadskunnig, kan för nedbringande av byggnadskostnaderna utnyttja möjligheter, som icke stå ett officiellt organ till buds. På grund av vad jag nu anfört synes mig icke någon generell regel böra uppställas i förevarande hänseende. I varje fall böra egnahemsorganen söka vinna ökade erfarenheter om de fördelar och olägenheter, som äro förenade med de här antydda båda systemen för bebyggande av de i den statliga jordanskaffningsverksamheten ingående egnahemsfastigheterna.

Såväl i egnahemsutredningens betänkande som i flera yttranden över det samma har ägnats uppmärksamhet åt de konsekvenser, som de senaste årens stegring av byggnadskostnaderna å landsbygden kunna medföra med avseende å egnahemsbebyggelsen. För att det skall bliva möjligt att i större utsträckning förbättra byggnadsstandarden för såväl egnahemsfastigheterna som landsbygdens byggnader i allmänhet, är det angeläget, att samtliga på denna byggnadsverksamhet inverkan faktorer, byggnadssätt, material- och arbetspriser, anpassas efter landsbygdens förhållanden.

Utskottet.

I det föregående har utskottet huvudsakligen behandlat frågan om jordtilldelningen för egnahemsfastigheterna. Av ej mindre vikt torde vara att dessa fastigheter kunna förses med ändamålsenliga åbyggnader inom den givna kostnadsramen. Erfarenheten har visat, att under årens lopp tillkommit en mängd egnahem, där varken statens eller egnahemsbildarnas uppoffringar och ansträngningar burit den frukt som varit önskvärd. Detta gäller icke blott jordtilldelningen, utan synas bristerna vara än mera framträdande beträffande bebyggelsen, vare sig fråga varit om iståndsättande av äldre hus eller uppförande av nya byggnader.

Utskottet har med särskild tillfredsställelse sett, att egnahemsbyggandet

nu blivit föremål för allvarlig uppmärksamhet. Såsom utredningsmännen anfört föreligger uppenbarligen inom egnahemsväsendet mycket betydande arbetsuppgifter med avseende på byggnadsverksamheten, otillräckligt beaktade i hittillsvarande egnahemsförfattningar liksom framför allt i praktiken. Ett framåtsiktande arbetsprogram måste uppställas även i detta viktiga led i egnahemsverksamheten.

Kraven på egnahemsbyggnaderna äro nu helt andra än tidigare, och det torde böra förutses att dessa krav framdeles komma att än ytterligare stegas. Med hänsyn till angelägenheten av att befordra större trivsel och ökad trevnad på landsbygden måste iakttagas, att berättigade anspråk på tidsenliga bostäder och ekonomibyggnader kunna tillgodoses.

De synpunkter och förslag rörande byggnadsproblemen, som utredningsmännen angivit och departementschefen biträtt, synas utskottet riktiga och värda största beaktande. Utskottet vill för sin del endast tillägga, att här möta de kanske mest krävande arbetsuppgifterna för egnahemsorganen. Dessa måste nämligen svara för att byggnadsstandarden beträffande såväl bostadshus som ekonomihus hålles vid en nivå, som betingas av tidsförhållandena, och påpassligt vidtaga alla därför nödvändiga åtgärder. Men samtidigt måste också beaktas, att icke byggnadskostnaderna bliva så höga att jordbruksföretagens räntabilitet äventyras.

Vad departementschefen anfört med anledning av de senaste årens stegring av byggnadskostnaderna å landsbygden vill utskottet särskilt understryka. En förändring i denna utveckling torde i själva verket vara en viktig förutsättning för att det uppställda reformprogrammet i förevarande del skall kunna förverkligas.

V. Egnahemslån till förvärv av jordbruks- och bostadsegnahem.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag får utskottet hänvisa till redogörelse i propositionen sid. 79—100.

Departementschefen.

Då jag nu går att angiva min ställning till de olika frågor, som beröra egnahemslångivningen, vill jag i likhet med egnahemsutredningen först upptaga till behandling lånen till förvärv av jordbruksegnahem och därefter lånen för bostadsändamål.

I ett tidigare sammanhang har jag förklarat mig i princip biträda egnahemsutredningens förslag, att egnahemslånestöd i viss utsträckning skall kunna lämnas även till förvärv av redan befintliga jordbruk. Beträffande motiven för en sådan utvidgning av egnahemsläneverksamheten ber jag få hänvisa till vad som förut anförts i denna fråga.

Jag har i det föregående också uttalat mig till förmån för att egnahemsverksamheten bör inriktas på större jordbruk än hittills. Såsom konsekvens

härav anser jag de maximivärden, som äro fastställda för egnahemsfastigheter, böra höjas. Härom gäller för närvarande, att egnahemslån ej får utgå, där det beräknade värdet överstiger för obebyggd jordbrukslägenhet 15,000 kronor och för bebyggd sådan lägenhet 12,000 kronor, med möjlighet dock för Kungl. Maj:t att för visst län eller särskild ort medgiva låneförmedlare rätt att utlämna egnahemslån för obebyggda jordbrukslägenheter, där lägenhetens värde överstiger 15,000 kronor men icke 20,000 kronor, ävensom för bebyggda jordbrukslägenheter, där lägenhetens värde överstiger 12,000 kronor men icke 16,000 kronor. Egnahemsutredningen har såsom villkor för egnahemslån föreslagit, att det s. k. kostnadsvärdet å den ifrågasvarande fastigheten icke överstiger 32,000 kronor. Med kostnadsvärdet har utredningen härvid avsett sammanlagda kostnaden för förvärv samt i förekommande fall bebyggande och iordningställande av fastigheten, under det att utredningen såsom bruksvärde betecknat det värde, som motsvarar vad en förständig köpare kan antagas vilja betala för fastigheten med hänsyn till den påräkneliga avkastningen av densamma under en följd av år. Mot vad utredningen föreslagit i fråga om höjning av maximivärdet å egnahemsfastigheter har jag i stort sett icke något att erinra. Emellertid anser jag det vara naturligt, att maximibeloppet hänför sig till vederbörande fastighets bruksvärde och icke till dess kostnadsvärde. Detta synes även bättre ansluta sig till vad jag kommer att föreslå i fråga om bestämmandet av belåningsprocenten för egnahemsfastigheter. Maximivärdet synes härvid lämpligen böra fastställas till 30,000 kronor. Dock anser jag befogenhet böra lämnas egnahemsstyrelsen att i särskilda fall medgiva belåning av fastigheter med ett värde överstigande 30,000 men icke 35,000 kronor. Behov av en sådan höjning kan bland annat, såsom framgår av yttrandena från länsstyrelsen och hushållningssällskapet i Malmöhus län, föreligga beträffande jordbruksegnahem i de sydliga landskapen.

Egnahemsutredningen har framhållit, att igångsättandet av ett jordbruk delvis kan vara förenat med kapitalinvesteringar, beträffande vilka det redan från början kan förutsättas, att de icke skola bliva i sin helhet räntabla. Detta kan särskilt vara fallet med kostnader för byggnader och grundförbättringar. Med utgångspunkt härifrån har egnahemsutredningen gjort det uttalandet, att statsmakterna böra, om ur allmänna jord- och befolkningspolitiska synpunkter även i förhållande till anskaffningskostnaden mindre räntabla jordbruksföretag anses böra komma till stånd, vara beredda att sörja för att erforderliga medel ställas till egnahemsbildarnas förfogande, utan att dessa skola behöva belastas med en skuldbörda, som icke kan förräntas. Utredningen har föreslagit, att vad som av anskaffningskostnaden för ett nybildat jordbruksegnahem icke motsvaras av bruksvärde skall, där företaget anses böra understödjas, kunna täckas av statsmedel i form av ett särskilt lån, avskrivningslån, som varken förräntas eller amorteras utan blir föremål för avskrivning i viss ordning. Avskrivningslån skall enligt utredningens förslag kunna uppgå till högst 40 procent av anläggningskostnaden för fastigheten.

Ett genomförande av egnahemsutredningens förslag i förevarande del skulle vara ägnat att väsentligt stimulera en utvidgning av egnahemsverksamheten, bland annat i form av nybildning av egnahem. Emellertid har jag i det föregående uttalat mig emot en alltför stark utveckling av egnahemsbildningen i nuvarande läge, vare sig det gäller nybildning på obruten mark eller styckning av större egendomar. Jag har såsom uppgifter för egnahemsverksamheten i första hand angivit att lämna bistånd vid komplettering av ofullständiga jordbruk, vid friköp av arrendeställen och vid inlösen av släktgårdar i samband med arvfall, vartill kommer medverkan vid förvärv av stödjordbruk, där förutsättningar för sådana finnas. Ett sålunda förvärvat jordbruk bör i stort sett kunna lämna förräntning å däri investerat kapital, och avkastningen av jordbruket — jämte därå nedlagt arbete — bör även kunna förslå till viss amortering av kapitalinvesteringen. Som jag redan i annat sammanhang understrukt, böra stränga krav ställas på att de, som erhålla bistånd till förvärv av jordbruksegnahem, äro väl kvalificerade för sin uppgift. I allmänhet lärer det bliva fråga om personer, som redan från ungdomen deltagit i jordbruksarbete, på föräldragården eller i anställning hos andra. Med hänsyn till vad jag nu anfört bör det kunna räknas med att egnahemsjordbrukarna, sedan de väl kommit i gång med sina jordbruk, skola ha förmåga att reda sig. Några särskilda stöd-anordningar borde alltså icke vara behöfliga. Emot sådana anordningar kan också invändas, att desamma kunde te sig orättvisa för ägare till jordbruk av liknande typ, vilka på grund av sin storlek eller av annat skäl ej kunna egnahemsbelånas men där erforderliga byggnads- eller grundförbättringsarbeten föranleda för jordägaren betungande kostnader. Jag vill emellertid icke ställa mig helt avvisande mot tanken på att en egnahemsbildare i sådana fall, som avsetts av egnahemsutredningen, skall kunna erhålla visst stöd från det allmännas sida. Dylikt stöd bör kunna givas för att underlätta för egnahemsbildaren att redan från början företaga en rationalisering av byggnadsbeståndet eller en genomgripande grundförbättring, vilken ur social och ekonomisk synpunkt är önskvärd men som med hänsyn till sin kostnadskrävande art kunde tänkas få anstå, om ej staten träder emellan. Bistånd bör också under motsvarande förutsättningar kunna lämnas i samband med en rekonstruktion av ett icke bärkraftigt jordbruk. Enligt min mening bör ifrågavarande bistånd liksom hittills lämnas i form av premielån, vilka emellertid böra kunna uppgå till högre belopp än de nuvarande. Jag föreslår, att lånen i regel begränsas till högst 10 procent av respektive fastighets värde. Egnahemsstyrelsen synes emellertid böra ha befogenhet att i särskilda fall bevilja premielån intill 15 procent av fastighetsvärdet. Lån inom förstnämnda 10-procentsgräns torde däremot icke behöva underställas egnahemsstyrelsens prövning. Den av egnahemsutredningen föreslagna anordningen med successiva avskrivningar synes mig lämpligen kunna användas även med avseende å premielånen till förebyggande av att lånen utnyttjas på ett obehörigt sätt.

Såvitt jag kan se, förlora de betänkligheter, som ur olika synpunkter uttalats mot utredningens förslag om införande av avskrivningslån, väsentligt

i styrka, om därmed avsett syfte tillgodoses i den mindre vittgående form, som här av mig förordats.

Slutligen vill jag i detta sammanhang erinra om egnahemsutredningens förslag att, om egnahemsbildare har tre eller flera barn under sexton års ålder och bostadsbyggnaden på grund härav göres större än eljest skulle vara behöfligt, bruksvärdet å fastigheten likväl icke skall beräknas högre än om byggnaden varit avsedd för en familj med mindre antal sådana minderåriga barn, vilket innebär att överstigande byggnadskostnader bliva föremål för avskrivning. I likhet med statskontoret och lantbruksstyrelsen finner jag det icke vara lämpligt, att åtgärder för stöd åt barnrika familjer inordnas i egnahemsverksamheten, utan bör sådant stöd lämnas i annan ordning. Även om här avsedda bestämmelser uteslutas, torde emellertid i praktiken motsvarande syfte kunna ernås genom att såsom bidrag till nyssnämnda ökade byggnadskostnader premielån i dylika fall beräknas något frikostigare än eljest, dock utan överskridande av de föreskrivna maximibeloppen.

Egnahemsutredningens förslag, att belåningsgränsen för jordbrukslån skall höjas från omkring 83 till 90 procent av egnahemsfastighets värde, kan såsom i vissa yttranden framhållits ingiva betänkligheter. En dylik hög skuldsättning innebär för låntagaren en fara för att han vid en sjunkande konjunktur med minskade inkomster av jordbruket skall komma i ett ohållbart läge och för staten vissa risker för att låntagaren icke skall kunna göra rätt för sig. Emellertid är det uppenbart att, i och med att egnahemsfastigheterna, såsom jag ansett önskvärt, göras större och bärkraftigare, anskaffandet av dem kommer att förutsätta större kapitaltillgång och därmed även medföra större kreditbehov, så mycket mera som låntagaren även måste disponera betydande kapital för förvärv av inventarier. Med hänsyn härtill finner jag nödvändigt, att statskrediten utsträcker till den gräns, som föreslagits av egnahemsutredningen, d. v. s. till 90 procent av fastighetsvärdet. Jag förutsätter härvid, att det värde, som ligger till grund för belåningen, beräknas försiktigt.

Enligt egnahemsutredningens förslag skulle låntagare med tre eller flera barn under sexton års ålder kunna erhålla lån intill fastighetens hela värde. Även om jag finner motivet för detta förslag — att en sådan låntagare icke haft tillfälle att göra tillräckliga besparingar — i och för sig vara värt beaktande, anser jag likväl alltför starka betänkligheter möta mot en så hög skuldsättning som här föreslagits. Det synes mig lämpligare att bereda jordsökande av detta slag möjlighet att bliva självständiga företagare genom förvärv av arrendeegnahem i den utsträckning sådana bliva tillgängliga. Även i övrigt bör enligt min mening, såsom jag redan framhållit, stöd åt barnrika familjer lämnas i annan ordning än genom egnahemslån.

Vad härefter angår egnahemsutredningens förslag, att särskilda skogslån skola kunna utlämnas intill 90 procent av den del av egnahemsfastighets värde, som beräknas belöpa å växande skog, har jag ingen erinran att göra mot att en dylik möjlighet till skogsbelåning införes. Avverkningen av så-

lunda belånad skog bör vara underkastad reglering i särskild hushållningsplan. Med anledning av vad som anförts i en promemoria, fogad vid yttrandet från lånenämnden för sekundär jordbrukskredit, förordar jag emellertid, att vederbörande egnahemsorgan skall kunna, om jordbruks- och skogslån sammantagna nedbetalats så att kreditriskerna för staten väsentligt minskats, eftergiva kravet på en sådan begränsning av avverkningsrätten.

Till vad centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund anfört angående önskvärdheten av en skärpning av de i skogsvårdslagen förekommande bestämmelserna om avverkning av husbehovsskog är jag icke beredd att nu fatta ståndpunkt. Denna fråga torde böra bli va föremål för utredning i samband med andra skogslagstiftningsfrågor.

Säkerheten för premielån, jordbrukslån och skogslån bör — bortsett från de i det följande omnämnda fall, då botteninteckning skall få vara placerad hos annan långgivare — i princip utgöras av första inteckning i respektive fastighet. Tillräcklig anledning synes mig icke föreligga att, såsom utredningens majoritet föreslagit, i vissa fall låta låntagaren på bekostnad av statens säkerhet för eventuellt premielån disponera över inteckningar till ett belopp, som kan anses motsvara vad låntagaren själv investerat i fastigheten. Om däremot ägarehypotek uppkommer genom avbetalningar å jordbruks- och skogslån, anser jag säkerheten för premielånet icke böra nedflyttas i motsvarande grad utan ägarehypoteket böra få disponeras av låntagaren.

Utredningens uttalanden och förslag i fråga om förfarandet vid jordbruks-egnahems övergång till ny ägare föranleda inga erinringar från min sida.

Vad jag i det föregående föreslagit innebär i flera avseenden en utvidgning av egnahemslånerörelsen. Härutinnan må hänvisas till förslagen om belåning i viss omfattning även av redan färdiga fastigheter, om höjning av maximivärdet å egnahemsfastigheter, om införande av premielån efter nya grunder, om höjning av belåningsprocenten för jordbruksegnahem och om införande av särskilda skogslån. Det har i en del yttranden framkommit farhågor för att dessa utvidgningar av egnahemslåneverksamheten skulle inverka stegrande på fastighetsvärden och måhända även på byggnadskostnader. En sådan utveckling skulle drabba icke blott egnahemsbildarna själva utan även andra jordbrukare, som vilja förvärva fastigheter. Enligt min mening ha emellertid egnahemsorganen möjlighet att motverka ifrågavarande olägenheter genom att strängt tillse, att icke jordsäljare betinga sig högre priser för egnahemsfastigheter än dessa äro värda och att icke heller byggnadskostnaderna uppdrivas mer än som är nödvändigt. För övrigt torde här avsedda risker förlora i betydelse genom de modifikationer jag vidtagit i egnahemsutredningens förslag. Än ytterligare minskas dessa risker, om anskaffningen av egnahemslägenheter i vart fall i statlig regi, såsom antytts av egnahemsutredningen och även synes mig vara att förordas, i viss utsträckning anpassas efter konjunkturerna, så att icke egnahemsfastigheter i alltför stor omfattning tillskapas under intryck av en rådande högkonjunktur.

Vad härefter angår frågan om grunderna för förräntningen av egnahems-lånen gäller härutinnan för närvarande, att dessa lån i princip äro förbundna med fast ränta. Emellertid ha statsmakterna under inflytande av de senare årens sjunkande räntor å allmänna marknaden medgivit sänkning även av räntorna å egnahemslån, varvid räntan å den sammanlagda fonderade stats-skulden lagts till grund för egnahemslåneräntans bestämmande men härut-över viss ytterligare nedsättning skett beträffande jordbrukslån. Räntan har provisoriskt för de tre åren 1937—1939 nedsatts för jordbrukslån till 3.6 procent och för bostadslån till 4 procent.

Såsom jag förut framhållit bör en grundprincip för den föreslagna eгна-hemsverksamheten vara att i den utsträckning så är möjligt åstadkomma bär-kraftiga jordbruk. Om statsmakterna ur sociala synpunkter skola under-stödja vissa egnahemslåntagare, bör detta understöd begränsas till eventuella premielån, varjämte bidrag kunna ifrågakomma till jordförbättringsåtgärder å mindre jordbruk. I övrigt bör statens bistånd endast bestå däruti att eгна-hemsbildaren får möjlighet att högbelåna sin fastighet under lämpliga for-mer. Någon subventionering av egnahemslåntagarna i räntehänseende, med de uppoffringar densamma skulle innebära för staten, synes däremot icke böra ifrågakomma. Räntan för egnahemslån bör därför även innesluta viss er-sättning för statens förvaltningskostnader.

Vid startandet av ett jordbruk är det till fördel att veta, till vilka belopp ränteutgifterna komma att uppgå under en längre tid framåt. Härigenom underlättas möjligheterna att genom någorlunda säkra kalkyler beräkna, huru stort kapital som med utsikt till framgång bör kunna investeras i jordbruks-företaget. Ur nu berörda synpunkt bör räntan å egnahemslån vara fast. Här-vid lärer det icke kunna undgås att, liksom fallet är med hypotekslån, räntans höjd blir beroende av vid vilken tidpunkt krediten upptages. Detta kan an-tagas föra med sig att, när ränteläget är högt, försiktighet kommer att iakt-tagas med igångsättandet av jordbruksföretag, om icke fastighetsvärdena sam-tidigt stå lågt eller konjunkturerna för jordbruksproduktionen märkbart förete en stabil lönsamhet. Att sådana hänsyn tagas, synes mig väl sammanfalla med förhållandena inom all ekonomisk verksamhet. Jag förbiser icke, att sådana ränteförhållanden kunna inträda, som föranleda statsmakterna att vidtaga åtgärder för tillgodoseende av jordbrukets kreditbehov till lägre rän-tor.

Med utgångspunkt från det nu anförda föreslår jag, att jordbrukslån skall förräntas efter fast vid lånets beviljande bestämd räntefot, vilken icke må understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under de tre budgetår, som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av en fjärdedels procent. Detta tillägg bör anses motsvara statens förvaltnings-kostnader. Räntan torde efter dessa grunder fastställas av Kungl. Maj:t. I nuvarande läge skulle en dylik ränteberäkning leda till en räntesats av cirka 3.2 procent.

Enligt min mening bör det nya räntesystemet tillämpas i fråga om samtliga lån, som utlämnas efter ingången av budgetåret 1940/41.

Såsom framgår av det föregående utgår räntan för jordbrukslån för närvarande efter 3.6 procent. Härom gälla vissa provisoriska bestämmelser, vilka avse tiden till och med 1939 års utgång. Enligt vad jag inhämtat av chefen för finansdepartementet, kommer en utredning att verkställas rörande förräntningen av de statliga lånefonderna, varvid kommer att undersökas möjligheten av en nedsättning av räntorna å lån från dessa fonder. Med hänsyn härtill finner jag mig icke böra för årets riksdag föreslå någon ändring beträffande ränteberäkningen för egnahemslån, som utlämnats före den 1 juli 1940. Jag förordar, att räntorna å dylika lån bestämmas skola för år 1940 utgå efter samma räntesats som provisoriskt är fastställd för år 1939 eller 3.6 procent.

Här må förutskickas, att jag i det följande kommer att uttala mig för att egnahemslåntagares bottenkredit skall kunna placeras hos annan långivare än staten. Egnahemslåntagaren kommer att på detta sätt kunna utnyttja en eventuell möjlighet att hos kreditinrättning upptaga ett primärlån mot låg ränta.

Skogslån böra förräntas efter samma grunder som jordbrukslån. Till frågan om förräntningen av bostadslån återkommer jag senare.

Utredningens förslag, att i de fall, där jordbruksfastighets åkerareal icke uppgår till tre hektar, vederbörande egnahemsnämnd under angivna förutsättningar skall kunna medgiva räntefrihet eller räntelindring under viss tid, är enligt min mening ägnat att ingiva betänkligheter ur den synpunkten, att härigenom skulle understödjas tillkomsten av jordbruk, som från början icke vore bärkraftiga. Förvärv av sådant jordbruk — här bortses från stödjordbruk — synes icke vara värt att uppmuntras, och en räntesubvention synes så mycket mera vara obehövlig, som premielån ända upp till femton procent av fastighetsvärdet kan erhållas för fastighetens iordningställande. På grund av vad nu anförts kan jag icke tillstyrka egnahemsutredningens förslag om räntelindring i här avsedda fall.

Frågan om grunderna för återbetalningen av egnahemslån har varit föremål för delade meningar inom egnahemsutredningen. Enligt majoritetens uppfattning skall jordbrukslån delas i en stående del, motsvarande 60 procent av den ifrågavarande fastighetens bruksvärde, och en amorteringsdel omfattande återstoden av lånet, vilken sistnämnda del skall återbetalas med lika årliga annuiteter. I en vid utredningens betänkande fogad reservation har däremot hävdats, att någon uppdelning av lånet icke bör förekomma och att lånet i sin helhet bör bli föremål för återbetalning genom på förhand fastställda amorteringar.

Enligt min mening är det till fördel, att redan vid låns utlämnande beräknas, huru stor del av lånet som ungefär motsvarar vad som skulle kunna placeras hos annan långivare. Målet för låntagarens avbetalningar blir att nedbringa lånet till denna gräns, där statens stöd icke längre blir behövt. Det synes med hänsyn till kreditinrättningarnas långivningspraxis vara riktigt, att ifrågavarande gräns, såsom utredningen föreslagit, sättes vid 60 procent

av jordbruksfastighets värde. Om det skulle visa sig, sedan amorteringsdelen av lån återbetalats, att den stående delen icke på skäligen villkor kan placeras hos annan långivare — enligt det följande kan den stående delen redan tidigare ha varit placerad på sådant sätt — bör möjlighet föreligga att lånet tills vidare kvarbliver hos staten. Vad angår grunderna för återbetalningen av låns amorteringsdel måste viss hänsyn tagas till om räntan å egnahemslån göres fast eller rörlig. Då jag i det föregående uttalat mig för en fast ränta å egnahemslån, anser jag återbetalningen av sådant låns amorteringsdel fortfarande böra ske medelst lika annuiteter. Vid fastställandet av amorteringsplan för lån bör iakttagas, att amorteringsdelen skall ha återbetalats inom 25 år efter amorteringsskyldighetens inträde. Möjlighet bör finnas att även tillämpa amorteringsplaner, som äro ställda på kortare tid.

Jag tillstyrker egnahemsutredningens förslag, att amorteringsskyldigheten beträffande jordbrukslån skall inträda med sjätte året efter det, då lånet beviljats.

I fråga om återbetalningen av skogslån biträder jag utredningens förslag, att återbetalningen bör anpassas efter skogens avkastning.

Övervägande skäl synas mig tala för att eventuella extra avbetalningar å egnahemslån — låntagarna böra uppmuntras härtill — avföras å lånens amorteringsdelar.

De utvidgningar av egnahemslåneverksamheten i olika hänseenden, som här föreslagits, äro ägnade att öka omfattningen av statens kapitalinvesteringar för egnahemsändamål, samtidigt som vissa placeringsmöjligheter undandragas kreditinrättningarna. Dessa verkningar av förslagen kunna, enligt vad egnahemsutredningen framhållit, motverkas genom att möjlighet införes till placering av viss del av egnahemslåntagares bottenkredit hos annan långivare än staten. Utredningen har i sådant avseende förordat att, om egnahemsnämnd vid beviljandet av egnahemslån prövar det vara för låntagaren lämpligt och för staten betryggande, första in-teckning liggande inom 40 procent av den ifrågavarande fastighetens värde må pantförskrivas hos annan långivare till säkerhet för lån, som icke är förenat med amortering. Jag finner detta förslag innebära en viktig och välbetänkt reform. I avslutning till vad som anförts i vissa yttranden vill jag emellertid förorda, att de föreslagna möjligheterna att belåna bottenin-teckning på annat håll utvidgas i ett par hänseenden. Sålunda synas bottenin-teckningar böra få placeras hos annan långivare ända intill 60 procent av fastighetsvärdet, varvid det emellertid med hänsyn till den risk en sådan anordning kan innebära för staten bör förutsättas, att vederbörande egnahemsorgan prövar den ifrågavarande långivarens lämplighet för ändamålet. Vidare anser jag icke tillräckliga skäl finnas för att, såsom enligt utredningens förslag, redan vid egnahemslåns utlämnande måste avgöras, om bottenin-teckning skall placeras på annat håll. Även under lånetiden bör möjlighet föreligga att överflytta sådan in-teckning till annan kreditgivare, under förutsättning att vederbörande egnahemsnämnd finner skäl medgiva detta. Slut-

ligen synes det mig, med hänsyn till vad som anförts från hypoteksbankens sida, att den omständigheten att lån — såsom i allmänhet är fallet med hypoteksföreningslån — äro förbundna med någon mindre amortering icke bör utgöra hinder för att egnahemslåntagares bottenkredit placeras i sådan form. I detta sammanhang vill jag framhålla det för låntagarna förmånliga i att vid låga räntor för bottenkrediter kunna binda dessa på längre tid.

Med anledning av de invändningar, som från vissa håll framställts mot att egnahemslåntagares bottenkredit enligt egnahemsutredningens förslag även skall kunna placeras hos jordbrukskassa, vill jag erinra om att grunderna för jordbrukskasserörelsens framtida verksamhet för närvarande äro föremål för utredning genom särskilda sakkunniga. Med hänsyn härtill anser jag icke lämpligt att för närvarande fatta någon bestämd ståndpunkt i förevarande fråga.

Med avseende å bostadslån har jag redan i annat sammanhang anslutit mig till egnahemsutredningens uppfattning, att sådana lån liksom hittills skola åsyfta nybildning av bostadsegnahem.

Liksom i fråga om jordbruksegnahem har utredningen även i fråga om bostadsegnahem föreslagit en höjning av det maximivärde, som är fastställt som villkor för egnahemsbelåning. Detta värde skall enligt utredningens förslag för bostadsegnahem höjas från 10,000 till 12,000 kronor. I en del yttranden har förordats en ytterligare höjning av maximivärdet. För min del anser jag, att det nu fastställda värdet ofta är för lågt, särskilt när fråga är om bebyggelse inom samhällen. Även den av egnahemsutredningen föreslagna höjningen torde stundom kunna visa sig vara knappt tilltagen. Emellertid anser jag maximivärdet åtminstone tills vidare icke böra sättas högre än till 12,000 kronor.

Egnahemsutredningens förslag, att belåningsgränsen för bostadsegnahem skall bibehållas vid 75 procent av fastighetsvärdet, föranleder ingen erinran från min sida. Behovet av högre liggande kredit torde, såsom utredningen framhållit, böra tillgodoses i annan form av mera utpräglad subventionskaraktär.

I anslutning till vad jag anförde i fråga om förräntningen av jordbrukslån torde räntan å bostadslån, som utlämnas efter ingången av budgetåret 1940/41, böra utgå efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot, vilken icke må understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under de tre budgetår, som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av en fjärdedels procent. Någon anledning att vid en sådan ränteberekening göra skillnad mellan jordbrukslån och bostadslån torde icke förefinnas. För äldre lån torde det nuvarande provisoriet med en ränta å bostadslån av 4 procent böra, av skäl som anförts på tal om jordbrukslånen, även gälla för år 1940.

I överensstämmelse med egnahemsutredningens förslag förordar jag, att stående delen av bostadslån skall ökas till att motsvara 50 procent av vederbörande fastighets värde. Återbetalningen av bostadslån torde i övrigt böra

ske efter enahanda grunder, som föreslagits i fråga om jordbrukslån. Det torde emellertid härvid vara lämpligt, att amorteringen begränsas till kortare tid än för jordbrukslån, exempelvis till 20 år. Den amorteringsfria tiden torde fortfarande böra utgöra tre år.

Förslaget om särskilda tilläggsån för om- eller tillbyggnad av bostadsfastighet synes mig ändamålsenligt.

Utskottet. Grunddragen för själva egnahemslånerörelsen bliva enligt Kungl. Maj:ts förslag helt omlagda. I stort sett överensstämmer detta förslag med vad egnahemsutredningen föreslagit i fråga om jordbrukslån, avskrivningslån och skogslån för förvärv av jordbruksegnahem samt bostadslån för förvärv av bostadsegnahem.

Det sålunda framlagda hjälpsystemet synes utskottet i huvudsak ändamålsenligt och utformat efter välgrundade principer.

Egnahemsutredningen har utgått från att den ekonomiska hjälpen genom egnahemsverksamheten i vad avser förvärv av jordbruksegnahem skall vara så beskaffad att ifrågakommande egnahemslåntagare försättas i ett sådant utgångsläge att de genom arbetsamhet och omtanke kunna upprätthålla och så småningom förbättra sin ställning samt under tiden giva sina familjer en skälig bärning.

Emellertid har departementschefen särskilt i tvenne huvudpunkter icke följt utredningsmännen, nämligen i fråga om avskrivningslån samt ränte- och amorteringsvillkor för jordbrukslån.

Utredningsmännen ha såsom en allmän princip uttalat, att den del av ett nybildat jordbruksegnahems anläggningskostnad, som icke motsvaras av dess bruksvärde, borde kunna täckas av statsmedel i form av särskilt avskrivningslån. Dylika lån, som endast skulle utgå i sådana fall där företagen borde stödjas, skulle varken förräntas eller amorteras utan efterskänkas i viss ordning, såvida icke speciella förhållanden inträffade, som medförde återbetalningsskyldighet. Avskrivningslånen skulle även ersätta de hitillsvarande premielånen.

Departementschefen har på anförda skäl icke biträtt detta förslag men ej heller ställt sig avvisande mot tanken, att en egnahemsbildare i sådana fall som avsetts av utredningsmännen skall kunna erhålla visst stöd från det allmännas sida. Dyligt stöd bör enligt departementschefens mening kunna givas för att underlätta för egnahemsbildarna att redan från början företaga en rationalisering av byggnadsbeståndet eller en genomgripande grundförbättring, vilken ur social och ekonomisk synpunkt är önskvärd men med hänsyn till sin kostnadskrävande art kunde tänkas få anstå, om ej staten trädde emellan. Bistånd bör också under motsvarande förutsättningar kunna lämnas i samband med en rekonstruktion av ett icke bärkraftigt jordbruk. Departementschefen har föreslagit, att ifrågavarande stöd skall lämnas i form av premielån, som i regel bör begränsas till högst 10 procent av respektive fastighets bruksvärde, men som efter egnahemsstyrelsens pröv-

ning i varje särskilt fall må kunna uppgå till 15 procent av fastighetsvärdet. Den av utredningsmännen föreslagna anordningen med successiva avskrivningar har syntts departementschefen kunna användas även med avseende på premielånen till förebyggande av att lånen utnyttjas på ett obehörigt sätt.

I förevarande spörsmål ha motionsledes framförts vissa önskemål. I motionen I: 302 förordas avskrivningslån i enlighet med utredningsmännens förslag. De likalydande motionerna I: 305 och II: 468 samt motionen II: 454 avse, att premielånen skulle maximeras till absoluta belopp.

När utskottet övervägt de olika föreliggande förslagen rörande ifrågavarande stödanordning, har utskottet funnit dem var för sig vara värda beaktande ur skilda synpunkter. De synas ha det gemensamt, att de avse att bringa egnahemsbildarna en bättre hjälp än de nuvarande premielånen, som äro maximerade till 1,500 kronor. Detta finner ock utskottet vara påkallat. Vidare finner utskottet det välbetänkt — till förebyggande av osund spekulation med jordbruksegnahem och därav följande pressning uppåt av priserna på jord — att bidraget lämnas i form av lån, som avskrivs under vissa år. Det synes utskottet jämväl ändamålsenligt, att stödet göres beroende av i vad mån byggnads- och grundförbättringsarbeten komma till utförande och alltså avser bestridandet av kostnader för vissa arbeten, som icke i sin helhet kunna beräknas motsvaras av ökning i bruksvärdet hos fastigheten ifråga men som likväl finnas böra vidtagas.

De skiljaktiga meningarna rörande stödformen hänföra sig huvudsakligen till frågan om sättet för lånebeloppets bestämmande. Den relativa maximeringen ställes i förhållande till fastighetsvärdet, medan den absoluta är oavhängig detta värde. Såsom framhållits i motionerna medför den förra bestämningen, att lånebeloppet blir tämligen litet och under vissa förhållanden till och med mindre än för närvarande, om icke procenttalet fastställs ganska högt såsom utredningsmännen tänkt sig. Ehuru vissa skäl synas utskottet tala för att premielånebeloppet göres beroende av fastighetsvärdet, kan utskottet dock icke förorda förslaget härom utan vill i stället biträda förslaget, att högsta beloppet bestämmes till fix summa. Med hänsyn till den differentiering för olika fall, som är önskvärd, torde premielånebeloppet böra angivas med ett maximum, som i särskilda undantagsfall må kunna något höjas. I enlighet med dessa överväganden vill utskottet föreslå, att premielån må utgå med högst 3,000 kronor och i särskilda undantagsfall efter egnahemsstyrelsens prövning med högst 4,500 kronor. Utskottet förutsätter, att närmare föreskrifter om användningen av premielånen komma att utfärdas.

Beträffande förräntningen av jordbrukslån ha utredningsmännen föreslagit, att räntan skulle vara rörlig efter det allmänna ränteläget sålunda att den skulle fastställas av Kungl. Maj:t för varje kalenderår och icke finge med mer än $\frac{1}{4}$ procent över- eller understiga medelräntan för statens upplåning

mot obligationer under de tre närmast föregående budgetåren. Nämnda medelränta för åren 1935—1937 har beräknats till omkring 2.97 procent.

Departementschefen har i stället förordadt, att jordbrukslån skall förräntas efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot, vilken icke må understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under de tre budgetår, som närmast föregått det varunder lånet beviljats, med tillägg av $\frac{1}{4}$ procent såsom ersättning för statens förvaltningskostnader. Räntan skall fastställas av Kungl. Maj:t. I nuvarande ränteläge skulle en dylik ränteberäkning leda till en räntesats av cirka 3.2 procent.

Utskottet har funnit angeläget, att räntefrågan bringas till en sådan lösning att egnahemslåntagarna komma i åtnjutande av den förmånligaste ränta som är förenlig med statens egen upplåning, utan att staten därigenom åsamkas ränteförlust å lånerörelsen. Önskvärt är också, att denna fråga regleras på ett sätt, som kan förväntas undanröja de ständiga och störande diskussionerna om räntefotens storlek.

Meningarna torde icke vara delade därom att de olägenheter som äro förenade med det nuvarande systemet med bundna räntor äro av den art, att ett sådant system icke vidare bör ifrågakomma.

Erfarenheterna från de återkommande diskussionerna om räntesatsernas storlek torde ha visat, såsom påpekats i ett remissyttrande, att egnahemslåntagarna därvid utslutande tagit jämförelsen med rådande allmänna ränteläge såsom intäkt för räntesänkningar. Att krav på ränteändringar icke framförts i de lägen, då egnahemslåneräntan varit den lägre, torde icke tärva förklaring. Rättvisan synes emellertid bjuda, att egnahemslåneräntan får följa den allmänna ränteutvecklingen i såväl stigande som sjunkande riktning.

En möjlighet att åtminstone vid beviljandet av egnahemslån anpassa räntesatserna efter rådande ränteläge skulle öppnas genom att egnahemslåneräntan, på sätt departementschefen föreslagit, fastställdes för varje årgång av lån. Även utredningsmännen ha ifrågasatt en dylik lösning men tagit avstånd därifrån av följande skäl: Därmed skulle visserligen kunna tillgodoses önskemålet att erbjuda räntesatser, som vid egnahemslånens upptagande överensstämde med räntemarknaden. Men å andra sidan skulle därigenom uppkomma låneårgångar med sinsemellan olika, fasta räntesatser, vilka framdeles skulle påverka egnahemsfastigheternas saluvärden såtillvida att de fastigheter, som belånats i ett jämförelsevis lågt ränteläge, skulle bli värdefullare än de, som hade att bära lån med högre räntesatser. För låntagarna skulle det givetvis framstå såsom orättvist, att den ene åtnjöt större förmåner än den andre, beroende blott på att de startat sina egnahemsföretag vid skilda tidpunkter. Slutligen skulle handhavandet av egnahemslånerörelsen bli betydligt invecklat och tungrott genom förekomsten av olika sorters lån, särskilt som det torde bli oundvikligt att för vissa låntagargrupper, liksom hittills, vidtaga mer eller mindre tillfälliga sänkningar av räntesatserna vid mera markerade räntefluktuationer. Att vissa olägenheter skulle inträda i fråga om lånens amortering, kommer utskottet att något belysa i det följande.

Dessa av utredningsmännen anförda synpunkter finner utskottet böra tillmätas sådan vikt att Kungl. Maj:ts förslag i denna del icke torde böra godtagas, med mindre någon bättre lösning av räntefrågan icke står till buds. Framförallt synes det utskottet betänkligt att stanna vid ett räntesystem, som av allt att döma redan från början måste förutses icke kunna helt upprätthållas med hänsyn till uppkommande skillnader i olika egnahemslåntagares räntesatser.

Gentemot utredningsmännens system med rörlig och för alla egnahemslåntagare lika ränta kan visserligen invändas, att viss olägenhet torde uppkomma för låntagarna, om de icke från början kunna exakt beräkna sina kommande ränteutgifter. Uppenbart är dock att det icke låter sig göra att ha en fast ränta men samtidigt begära att denna anpassas till det växlande ränteläget. Invändningen att systemet med rörlig ränta skulle skapa ett visst osäkerhetstillstånd för låntagarna synes vara överdriven. Dels skulle eventuella ränteändringar företagas enligt på förhand angivna och för låntagarna överskådliga enkla grunder, och dels torde ändringarna i ränteutgifterna endast tämligen obetydligt påverka låntagarnas ekonomiska ställning. Detta bekräftas också av erfarenheten från sparbankernas och jordbrukskassornas lånerörelse, där räntorna äro rörliga men något missnöje med detta förhållande icke försports. Fördelarna av systemet rörlig ränta äro säkerligen för låntagarna av större betydelse än nyss angivna olägenhet därav. Om därjämte, såsom väl finnes anledning antaga, räntefluktuationerna under normal utveckling på penningmarknaden bliva ganska obetydliga, medger den av utredningsmännen uppdragna marginalen för egnahemslåneräntans bestämmande, att denna ränta behöver ändras blott under exceptionella förhållanden. Men möjlighet till en automatisk anpassning finnes även för en sådan händelse.

Det förtjänar framhållas, att förslaget om införande av rörlig ränta å egnahemslån i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga egnahemsnämnder och förvaltningsutskott samt av egnahemsstyrelsen ävensom bland andra av bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen och styrelsen för svenska bankföreningen.

Från de myndigheters sida, som motsatt sig förslaget, har främst gjorts den anmärkningen, att rörlig ränta knappast rimmar med vedertagna budgetprinciper. Med denna anmärkning torde avses, att det av utredningsmännen föreslagna räntesystemet vid ett räntefall skulle medföra, att en del av det i lånerörelsen investerade kapitalet icke bleve fullt räntabelt. Genom vidtagande av eventuellt erforderliga avskrivningsåtgärder lär emellertid de budgettekniska principerna kunna upprätthållas. Avskrivningsåtgärder torde för övrigt ej heller vid det av Kungl. Maj:t föreslagna räntesystemet kunna undvikas. Såsom utskottet redan framhållit måste man nämligen vid detta system räkna med möjligheten att vid vissa räntelägen nödgas sänka räntan å vissa grupper egnahemslån. Ett ställningstagande till frågan om avskrivningsåtgärder synes emellertid ej behöva ske, förrän ett sådant ränteläge inträffar, som kan nödvändiggöra dylika åtgärder. I åsyftade situation torde

emellertid vederbörlig hänsyn böra tagas till den vinst i räntehänseende, staten kan erhålla genom att räntan å andra egnahemslån stigit eller kan komma att stiga i förhållande till statens upplåningsränta för dessa lån. Slutligen anser sig utskottet i detta sammanhang icke böra underlåta att framhålla, att det icke torde ha varit riksdagens mening, att ett strängt fasthållande vid en budgetprincip skall få äventyra genomförandet av önskvärda sociala reformprogram efter praktiska och ändamålsenliga linjer.

Liksom utredningsmännen kan utskottet icke finna annat än att de olägenheter, vilka äro förknippade med såväl det nuvarande som det i propositionen föreslagna modifierade räntesystemet, torde kunna avhjälpas endast därigenom att steget tages fullt ut och egnahemslåneräntan göres rörlig och beroende av utvecklingen på allmänna räntemarknaden.

Då utskottet icke funnit anledning till erinran mot utredningsmännens utformning av ränteregeln för egnahemslån, föreslår alltså utskottet, att densamma må antagas. Emellertid torde räntan såsom departementschefen föreslagit även böra innesluta ersättning för statens förvaltningskostnader med $\frac{1}{4}$ procent.

Liksom departementschefen har utskottet icke funnit anledning att i räntehänseende göra skillnad mellan olika slag av egnahemslån.

Det nya räntesystemet bör såsom departementschefen föreslagit tillämpas i fråga om samtliga egnahemslån, som beviljas efter ingången av budgetåret 1940/41.

I olikhet mot utredningsmännen har utskottet icke ansett sig kunna förorda, att möjlighet nu utan vidare bör öppnas för innehavare av tidigare beviljade egnahemslån att få tillgodonjuta de nya räntevillkoren. Enligt utskottets mening synes bestämmandet av räntan för år 1940 å dessa äldre egnahemslån böra kunna anstå till 1940 års riksdag. Utskottet biträder sålunda ej heller den av departementschefen föreslagna utsträckningen av nuvarande provisorium. Emellertid vill utskottet uttala önskvärdheten av att vid den förebådade utredningen rörande förräntningen av de statliga lånefonderna undersökes, huruvida icke jämväl gamla egnahemslåntagare böra kunna få övergå till samma eller möjligast likartade räntesystem, som antagits för nya låntagare.

Med det nu anförda har utskottet angivit sin ståndpunkt dels till yrkandet i motionen I: 309 om införande av rörlig ränta för samtliga egnahemslåntagare dels ock till yrkandena i de likalydande motionerna I: 307 och II: 470 om samma ränta å gamla egnahemslån som å nya sådana lån. Beträffande motionen II: 454, i vad den avser räntan å vissa bostadslån, får utskottet åberopa de skäl, departementschefen anført mot att i egnahemsverksamheten införa åtgärder för stöd åt barnrika familjer. Utskottet kan alltså icke biträda sistnämnda motion.

Vad angår grunderna för amorteringen av jordbrukslån har departementschefen förklarat, att viss hänsyn måste tagas till om räntan å lånen göres fast eller rörlig. Då departementschefen uttalat sig för en fast egnahemslåne-

ränta, har han ansett återbetalningen av jordbrukslåns amorteringsdel böra ske medelst lika årliga annuiter, bestämda på sådant sätt att amorteringsdelen är återbetald senast inom 25 år efter amorteringsskyldighetens inträde. Möjlighet bör finnas att även tillämpa amorteringsplaner, som äro ställda på kortare tid.

Utredningsmännens majoritet, som visserligen utgått från rörlig egnahems-låneränta, har ävenledes tänkt sig att återbetalningen av jordbrukslån skulle ske genom lika och fasta årliga annuiter, men från början så bestämda att de motsvarade 7 procent av amorteringsdelens ursprungliga belopp, därvid i annuiterna jämväl inräknats ränta å oguldet kapitalbelopp av amorteringsdelen. Nämnda procentsats har angivits av utredningsmännen, sedan de med utgångspunkt från en genomsnittsränta av 4 procent beräknat, att amorteringstiden vid en annuitet av 7 procent skulle omfatta 22 år och vid en annuitet av 6 procent 28 år. Den sålunda angivna procenten har beräknats kunna upprätthållas oberoende av växlingarna i låneräntan, med förbehåll dock om rätt för staten att höja densamma i en åtminstone teoretiskt tänkbar situation med exceptionellt hög räntenivå.

Utskottet är ense med utredningsmännen därom att amorteringsplanerna böra vara på förhand fastställda genom angivandet av viss annuitetsprocent. Emellertid förefaller det utskottet, som utredningsmännen därvid räknat med en något för hög genomsnittlig ränta. Enligt utskottets mening torde amorteringsplanerna böra beräknas efter en ränta på omkring 3.5 procent och en annuitet av 6.5 procent. Amorteringstiden utgör då 23 år. Därmed vinnes den fördelen, att låntagarnas årsutgifter för lånen i motsvarande grad minskas. Utskottet finner det desto angelägnare att i görligaste mån begränsa egnahemslåntagarnas amorteringsskyldighet, som man i egnahemsverksamheten måste söka vidmakthålla även många redan från starten ekonomiskt sett mycket ansträngda företag.

Därest de av departementschefen förordade räntebestämmelserna antagas, får utskottet framhålla, att de i samband därmed föreslagna amorteringsbestämmelsernas tillämpning torde medföra vissa olägenheter såtillvida att för skilda låneårgångar skulle komma att bestämmas olika procentsatser för annuitetsberäkningarna allt efter lånens olika räntesatser. Än mera invecklad blir tillämpningen, om därjämte skulle räknas med olika amorteringstider för skilda lån. Utskottet synes det lämpligast att även i anslutning till nu ifrågasatta räntebestämmelser fastställa amorteringsplanerna efter på förhand angiven annuitetsprocent, innefattande såväl ränta som amortering, förslagsvis så bestämd att den motsvarar räntefoten för lånen med tillägg av 3 procent. Om exempelvis räntefoten utgör 3.2 procent, skulle annuiterna alltså beräknas efter 6.2 procent av amorteringsdelens ursprungliga belopp. Amorteringstiden skulle då bli 24 år.

Enligt utredningsmännens förslag skall bostadslån amorteras på samma sätt som jordbrukslån. Detta finner utskottet lämpligt.

Departementschefen åter har ifrågasatt den skillnaden i förevarande hänseende mellan jordbrukslån och bostadslån, att amorteringstiden för sist-

nämnda lån skulle vara kortare, exempelvis 20 år. Vad utskottet erinrat i fråga om jordbrukslåns amortering torde böra ha avseende även på bostadslån.

Vad departementschefen vidare i nära anslutning till utredningsmännen föreslagit om höjning av maximivärdet å egnahemsfastigheter till 30,000 undantagsvis 35,000 kronor för jordbruksegnahem och till 12,000 kronor för bostadsegnahem samt av belåningsprocenten till 90 procent för jordbruksegnahem, om ökning av jordbruks- och bostadslåns stående del till 60 respektive 50 procent av fastighetsvärdet, om medgivande av bottenkredit intill 60 procent i egnahemsfastigheter hos annan långivare än staten samt om införande av särskilda skogslån för jordbruksegnahem och tilläggsloan till bostadslån tillstyrkes av utskottet.

VI. Särskilda lån till förvärv av arbetarsmåbruk.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag hänvisar utskottet till redogörelse i propositionen sid. 132—137.

Departementschefen.

Det synes mig uppenbart, att arbetarsmåbruksverksamheten under de år, denna verksamhet pågått, varit av betydelse. I mångtaliga fall har den vanliga egnahemslångivningen icke inneburit tillräckligt stöd för de befolkningslager, varom här är fråga, medan däremot arbetarsmåbrukslånen bättre svarat mot deras ekonomiska förutsättningar. Det har emellertid av naturliga skäl icke kunnat helt undvikas, att ifrågavarande båda stödformer stundom råkat i kollision med varandra. De särskilt förmånliga villkor, som varit förenade med arbetarsmåbrukslånen, lära i en del fall ha förmått jordsökande att med hjälp av sådant lån skaffa sig ett arbetarsmåbruk, även om han haft förutsättningar att erhålla bistånd i form av vanligt egnahemslån för att förvärva ett självständigt jordbruk. Sådana missförhållanden torde åtminstone delvis ha kunnat undgås, om de båda ifrågavarande verksamhetsgrenarna handhafs av samma organ.

Enligt min mening har arbetarsmåbruksverksamheten fortfarande en uppgift att fylla särskilt i vissa delar av vårt land. Dess betydelse minskas emellertid i och med att antalet arbetarsmåbruk eller överhuvud taget stödjordbruk blir tillräckligt stort för att tillgodose behovet härav. Detta synes redan nu vara fallet i stora delar av landet. Arbetarsmåbruksverksamheten har endast i de norrländska länen samt Dalarna och Värmland någon nämnvärd utbredning. Med hänsyn bland annat härtill har egnahemsutredningen föreslagit, att verksamheten skall inskränkas till nämnda landsdelar. Ett annat motiv för detta förslag har varit, att de av utredningen föreslagna avskrivningslånen delvis skulle kunna fylla samma uppgift som arbetarsmåbruks-

lånen. Förstnämnda lån skola emellertid enligt mitt förslag väsentligt begränsas till beloppen, varigenom deras jämförbarhet med arbetarsmåbrukslånen minskas. Med hänsyn härtill och då arbetarsmåbruksverksamheten kan vara till nytta, låt vara i mindre utsträckning, även i andra delar av landet än de nyss nämnda, finner jag icke tillräckliga skäl föreligga att nu genomföra den av utredningen ifrågasatta begränsningen av tillämpningsområdet för arbetarsmåbruksverksamheten. Det bör emellertid noga beaktas, att arbetarsmåbruk icke nybildas i större utsträckning än att arbetsmöjligheter förefinnas å orten även vid medelmåttig konjunktur. Framför allt är det viktigt att icke tillskapa nya arbetarsmåbruk inom orter, där ett större antal ofullständiga jordbruk finnas, som bättre lämpa sig såsom arbetarsmåbruk än som jordbruksegenheter.

Att arbetarsmåbrukslånen gjorts så förmånliga för låntagarna som fallet är förklarar åtminstone delvis därav att arbetarsmåbruken varit avsedda att anläggas å mer eller mindre obruten mark. Redan med hänsyn härtill anser jag det icke böra ifrågakomma, att arbetarsmåbrukslån, såsom föreslagits i ett par yttranden, utlämnas även till förvärv av redan färdiga ställen. Enligt vad jag nyss nämnt torde, där sådana ställen finnas i tillräcklig omfattning, den särskilda arbetarsmåbruksverksamheten överhuvud taget icke ha någon uppgift att fylla.

I fråga om maximibeloppet för arbetarsmåbrukslån biträder jag egnahemsutredningens förslag, att detta belopp bör bestämmas till 7,000 kronor.

Ehuru jag med avseende å de vanliga egnahemslånen uttalat mig emot att i egnahemsverksamheten inordnas åtgärder till stöd åt barnrika familjer, anser jag mig med hänsyn till arbetarsmåbrukslånen speciella karaktär icke böra motsätta mig, att dylikt lån i enlighet med egnahemsutredningens förslag skall kunna kompletteras med särskilt statsbidrag till täckande av sådana ökade byggnadskostnader, som föranledas av att låntagaren har mer än två minderåriga barn. Maximibeloppet för dylikt bidrag torde, på sätt utredningen föreslagit, böra bestämmas till 1,000 kronor.

Beträffande återbetalningen av arbetarsmåbrukslån biträder jag egnahemsutredningens förslag, som synes mig grundat på bärande motiv.

Ej heller har jag något att erinra mot utredningens förslag, att kommuns beslut angående beviljande av arbetarsmåbrukslån skall underställas vederbörande egnahemsnämnd samt, i händelse lånet ej godkännes av denna, prövas av egnahemsstyrelsen. Slutligen anser jag, i likhet med utredningen, det vara lämpligt, att arbetarsmåbruk avsynas från egnahemsorganens sida.

Till arbetarsmåbruksverksamhetens organisation i övrigt återkommer jag i det följande.

Arbetarsmåbruksverksamheten har utan tvivel en viktig uppgift att fylla, särskilt i vissa landsdelar, för att bereda förbättrad bosättning för skogsarbetare och därmed likställda arbetare. Bostäderna åt dessa arbetargrupper ha tidigare lämnat mycket övrigt att önska och torde ännu på många håll behöva ersättas med bättre. I skogsbygderna är det också naturligt och er-

forderligt, att bosättningen förbindes med drivandet av jordbruk i mindre omfattning såsom utökning av utkomstmöjligheterna.

Med hänsyn till dessa speciella uppgifter för ifrågavarande typ av stödjordbruk föreligga onekligen vissa skäl för utredningsmännens uppfattning, att arbetarsmåbrukslånerörelsen i fortsättningen bör begränsas till Norrland samt vissa delar av Dalarna och Värmland. Denna förändring av verksamhetsområdet har ock påyrkats i motionen II: 465.

Emellertid torde frågan om tillämpningsområdet för bestämmelserna om arbetarsmåbrukslån i viss mån ha kommit i ett annat läge såsom departementschefen framhållit, sedan utredningsmännens förslag att med jordbrukslån förbinda avskrivningslån modifierats. Avskrivningslånen synas nämligen för egnahemslåntagarna delvis ha kunnat betraktas såsom en ersättning för de särskilda förmåner, som äro förenade med arbetarsmåbrukslånen. Vid sådant förhållande ansluter sig utskottet till departementstchefens förslag, att arbetarsmåbrukslån alltjämt skola kunna utlämnas även i andra delar av landet än de förut nämnda.

Utredningsmännens farhågor, att anläggandet av arbetarsmåbruk liksom andra stödjordbruk, om icke nödig varsamhet iakttages, kan komma att medverka till en ökning av det redan alltför stora antalet ofullständiga jordbruk i vårt land, synas utskottet befogade. En viss återhållsamhet är alltså här på sin plats. Innan anläggning av arbetarsmåbruk tillåtes måste, såvitt görligt är, i varje särskilt fall noggrant prövas, dels huruvida icke redan finnas tillräckligt många stödjordbruk i orten och dels om erforderlig stadigvarande arbetstillgång där kan påräknas. Likaså bör tillses, att icke befintliga bondejordbruk onödigtvis sönderstyckas till stödjordbruk — dylika fall lära ha förekommit. Eljest kan befaras, att staten — samtidigt som ansträngningarna inriktas på att få fram bärkraftiga familj jordbruk — motverkar dessa strävanden genom en olycklig inriktning av arbetarsmåbruksverksamheten.

Med hänsyn bland annat till det sist anförda synes det utskottet välbetänt, att egnahemsorganen mera fast inkopplas i förevarande verksamhet med befogenhet att pröva beviljandet av arbetarsmåbrukslån och att avsyna färdigställda småbruk.

En höjning av maximibeloppet för arbetarsmåbrukslån från 6,000 kronor till 7,000 kronor synes vara påkallad särskilt för möjliggörande av bättre åbyggnader. Att barnrika familjer med hänsyn till arbetarsmåbruksverksamhetens speciella karaktär härutöver skola kunna tilldelas särskilt statsbidrag å högst 1,000 kronor till täckande av ökade byggnadskostnader för uppförande av tillräckligt rymliga bostadshus, vill utskottet ej motsätta sig.

I fråga om arbetarsmåbrukslånen uppdelning i stående del och amorteringsdel innebär Kungl. Maj:ts förslag, att i den stående delen skall inräknas kostnaden för jordförvärvet jämte, i förekommande fall, 60 procent av beräknad kostnad för nyodling eller annat jordförbättringsarbete.

Under återopande av särskilt den sist föreslagna förbättringen i hjälpen till nyodling finner utskottet icke skäl att tillstyrka yrkandet i motionen II: 336 om införande av särskilda odlingsbidrag till innehavare av arbetar-

småbrukslån. Ett bifall till motionen ifråga skulle dessutom vara ägnat att sammanblanda arbetarsmåbruk och ofullständiga jordbruk, mellan vilka en bestämd gränsdragning måste upprätthållas. Emellertid kommer den förbättrade odlingshjälpen genom arbetarsmåbrukslån allenast nytillkommande låntagare tillgodo. Även äldre låntagare torde, med hänsyn till att deras odlingsmark kan vara svårodlad eller på grund av bland annat ekonomiska svårigheter, vara i behov av ytterligare hjälp i förevarande hänseende. Utskottet förutsätter därför, att Kungl. Maj:t låter verkställa en utredning härom samt vidtager därav betingade åtgärder.

I motionen II: 254 har påkallats möjlighet till visst anstånd med amorteringskyldighetens inträde för arbetarsmåbrukslån. I anslutning härtill får utskottet erinra, att Kungl. Maj:t redan på grund av särskilda bemyndiganden av riksdagen äger befogenhet att medgiva låntagare betalningsuppskov beträffande lån ur de statliga utlåningsfonderna, med rätt för Kungl. Maj:t att delegera denna befogenhet å underordnad myndighet. Självfallet torde, därest de för egnahemsverksamheten inrättade fonderna överflyttas från statskontorets till egnahemsstyrelsens förvaltning, riksdagens nämnda bemyndigande likväl fortfarande böra gälla. Med det anförda torde förevarande motion få anses besvarad.

VII. Upplåtelser av arrendeegnahem.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag hänvisas till propositionen sid. 142—147.

Departementschefen.

Upplåtandet av arrendeegnahem utgör enligt min mening en betydelsefull gren av den statliga egnahemsverksamheten. Det synes icke råda några delade meningar om att tillkomsten av sådana egnahem allt fortfarande bör stödjas från statens sida. Den kritik, som framkommit mot ifrågavarande verksamhet, har huvudsakligen riktat sig mot beskaffenheten av bebyggelsen å arrendeegnahemmen. Då denna för närvarande är föremål för undersökning genom särskilda sakkunniga, har jag ej anledning att i detta läge göra något uttalande härutinnan. Resultaten av nämnda undersökning böra i varje fall icke påverka bedömandet av arrendeegnahemsverksamheten som sådan. Undersökningen bör däremot kunna erhålla stor betydelse för den framtida bebyggelsen av arrendeegnahemmen.

Även ur ekonomisk synpunkt är handhavandet av arrendeegnahemmens bebyggelse förtjänt av den största uppmärksamhet. Kostnaderna för denna ha, liksom byggnadskostnaderna överhuvud taget på landsbygden, undan för undan stegrats. Dessa stegrade byggnadskostnader bära en väsentlig del av skulden till att arrendeegnahemsverksamheten föranlett större uppföringar för staten än som skulle ha varit önskvärt. Det bör uppenbarligen med all

kraft eftersträvas, att kostnaderna för iordningställandet av arrendeegnahemmen i möjligaste mån begränsas. Till egnahemsutredningens uttalanden härutinnan kan jag i stort sett ansluta mig. Liksom utredningen vill jag betona, att begränsningen av ifrågavarande kostnader icke får ske på bekostnad av byggnadsbeståndets beskaffenhet.

Mot utredningens förslag, att arrendeegnahemsverksamheten framdeles i förekommande fall även skall avse färdiga lägenheter, har jag intet att erinra.

Ej heller finner jag något att invända mot vad utredningen anfört rörande villkoren för inlösen av arrendeegnahem. I fråga om egnahemslån, som beviljas i samband med sådan inlösen, böra givetvis gälla samma bestämmelser, som av mig förordats med avseende å egnahemslån i allmänhet.

Slutligen tillstyrker jag utredningens förslag om höjning av maximibeloppet för arrendelån från 4,000 till 4,500 kronor. Tillräcklig anledning synes mig icke föreligga att, såsom förordats från något håll, ändra amorteringsvillkoren för nu avsedda lån.

Frågorna om arrendeegnahemsverksamhetens organisation och om finansieringen av denna verksamhet komma att behandlas i andra sammanhang.

Utskottet.

Medan arbetarsmåbruksverksamheten bereder möjlighet för obemedlade personer att förvärva egna stödjordbruk, är genom arrendeegnahemsverksamheten möjlighet öppnad för personer utan egna medel att komma i besittning av familj jordbruk. Sistnämnda verksamhet utgör sålunda ett viktigt led i den statliga egnahemsverksamheten. Dess betydelse torde ökas, om densamma i fortsättningen även kommer att avse färdiga jordbruksfastigheter.

Utskottet vill alltså tillstyrka departementschefens förslag i sistberörda hänseende. Jämväl övriga förevarande förslag, att utlämna egnahemslån för friköp av arrendeegnahem och att höja maximibeloppet för arrendelån från 4,000 till 4,500 kronor, lämnas utan erinran från utskottets sida.

Med den ståndpunkt utskottet intagit i fråga om anskaffande av jordbruk för egnahemsändamål finner utskottet icke skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av de likalydande motionerna I: 306 och II: 467 i vad påyrkats, att arrendeegnahemsverksamheten måtte omfatta blott i allmän ägo varande jord och i enskild ägo varande arrendejordbruk.

I detta sammanhang har utskottet till behandling upptagit motionerna I: 311 och 312. I förstnämnda motion har hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t påkalla, att för disponerande av statens egen jord för jordbruksändamål instiftas ett institut, kallat åborätt, jämförligt med tomträtt efter Stockholms stads förebild, och omfattande även s. k. arrendeegnahem och arbetarsmåbruk, genom förbättringar i gällande åborättslag för ändamålet. Denna hemställan tillstyrkes av svenska kvinnors vänsterförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund i en till utskottet ingiven skrivelse. Motionen I: 312 utmynnar i hemställan, att riksdagen — i anledning av propositionens ensidiga inställning till att statens egnahemsrörelse på egen

mark bör numera begränsas till landsbygden — ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte överväga och för riksdagen framlägga förslag till en social egnahemsrörelse på statens mark även i städerna och framför allt i huvudstaden med upplåtelse uteslutande med tomträtt, utbildad efter Stockholms stads förebild. — Såvitt utskottet kunnat finna torde förevarande båda motioner i vad de behandla spörsmål, som falla inom propositionens ram, vara besvarade genom utskottets ställningstagande till omfattningen av statlig egnahemsverksamhet på kronan tillhörig mark. Motionerna torde alltså icke höra föranleda någon riksdagens åtgärd.

VIII. Lån och bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag får utskottet hänvisa till redogörelse i propositionen sid. 150—155.

Av 1936 års skogsutredning avgivet förslag om statsbidrag till betesförbättringar.

I fråga om skogsutredningens förslag återfinnes redogörelse i propositionen sid. 155—156.

Departementschefen.

Såsom jag redan i ett tidigare sammanhang understrukit bör egnahemsverksamheten under kommande år betrakta det som en av sina allra viktigaste uppgifter att medverka till förstärkning av ofullständiga jordbruk. Sådan förstärkning kan åvägabringas antingen genom förvärv av tillskottsjord, genom sammanslagning av två eller flera ofullständiga jordbruk eller genom förbättringar inom de nuvarande ägoområdena. Vilken eller vilka av nu nämnda åtgärder, som företrädesvis böra anlitas, måste bli beroende av omständigheterna i de särskilda fallen. Jag vill här endast fästa uppmärksamheten på att möjligheterna att sammanslå ofullständiga jordbruk till mera bärkraftiga enheter hittills synas ha förbisetts i alltför hög grad.

Vad som gäller förstärkning av ofullständiga jordbruk till större bärkraft bör, såsom egnahemsutredningen framhållit, även äga tillämpning å åtgärder, som avse att förbättra stödjordbruks användbarhet för därmed avsedda ändamål.

Beträffande grunderna för utlämnandet av lån till förstärkning av ofullständiga jordbruk innefattar egnahemsutredningens förslag i stort sett icke några nyheter i förhållande till nu gällande bestämmelser utöver vad som följer av de i det föregående behandlade reformerna i fråga om egnahemslångivningen överhuvud taget. Bland dessa reformer må här erinras om införandet av avskrivningslån — vilka av mig föreslagits skola betecknas som

premielån — höjningen av maximivärdet å egnahemsfastigheter och av belåningsprocenten för jordbrukslån, införandet av särskilda skogslån, ändrade ränte- och amorteringsbestämmelser samt möjlighet att placera viss del av egnahemslåntagares kredit hos annan långivare. Utredningens förslag angående grunderna för lån till förstärkning av ofullständiga jordbruk, kan för övrigt sägas innebära en rationalisering av gällande bestämmelser på förevarande område. Jag har intet att erinra mot utredningens ifrågavarande förslag.

I detta sammanhang vill jag erinra om vad jag förut anfört angående lämpligheten av att mindre jordbrukare i vissa fall förena sig om inköp av skogs- eller betesmark till stöd för sina respektive jordbruks bärkraft. Möjlighet synes böra beredas att erhålla egnahemslån till underlättande av dylika förvärv. Tillkomsten av samfälligheter av här berörda art synes emellertid åtminstone i vad gäller betesmarker försvåras genom nuvarande bestämmelser i jorddelningslagen. Frågan om behovet av lagändring härutinnan torde i lämpligt sammanhang böra bliva föremål för övervägande.

Med avseende å statsbidragen till förstärkning av ofullständiga jordbruk har egnahemsutredningen föreslagit vissa icke oväsentliga förhöjningar. Enligt utredningens förslag skall sådant bidrag kunna uppgå till 60 procent av kostnaden för respektiva arbete. Motsvarande maximisiffra utgör nu 50 procent, men i praktiken ha bidragsbeloppen i genomsnitt stannat vid 33 å 35 procent av kostnaderna. Vidare har utredningen föreslagit höjning av de absoluta maximibeloppen för bidragen, nämligen för nyodling från 250 till 400 kronor, för stenröjning från 250 till 350 kronor, för jordkörning från 200 till 250 kronor och för betesförbättring från 125 till likaledes 250 kronor, allt per hektar räknat. Utredningen har även uttalat sig för en höjning av anslagsmedlen för ifrågavarande ändamål. Beträffande principerna för fördelningen av bidragen har utredningen förutsatt, att bidrag skola få utgå endast där verkligt behov av sådant föreligger, och att det icke alltid skall visa sig nödvändigt att utsträcka bidragsbeloppen ända till den fastställda maximigränsen. I det yttrande, som avgivits av lantbruksstyrelsen, har däremot avråttts från att utdelningen av bidragen skall grundas på behovsprövning. Styrelsen har ansett tillräckligt, att det årliga anslaget för bidragsverksamheten ökas därhän att bidraget till varje särskilt arbete må kunna utgå med redan nu medgivet maximibelopp, 50 procent av kostnaden. Enligt lantbruksstyrelsens mening skulle alltså icke någon höjning vara behövlig i fråga om vare sig nämnda relativa maximibelopp eller de fastställda absoluta maximibeloppen.

För min del får jag till en början erinra om att enligt gällande bestämmelser företräde till erhållande av statsbidrag till jordförbättring skall givas den, som för sin bärning är mest i behov av jordförbättringen, samt den, som på grund av svag ekonomi eller av andra orsaker har större svårigheter att erhålla lån av för ändamålet tillgängliga statsmedel och med hänsyn härtill eller av andra anledningar är i mera trängande behov av statsbidrag. En-

ligt min mening böra dessa principer upprätthållas vid den fortsatta bidragsverksamheten. Med utgångspunkt härifrån anser jag det vara lämpligt, att — jämte det de årliga statsanslagen för ändamålet utökas i enlighet med vad jag i annat sammanhang kommer att förorda — maximibeloppen för bidragen tillmätas på sådant sätt, att de medgiva en tillräcklig differentiering av bidragen och ett effektivt stöd även i sådana fall, där betingelserna för förbättringsåtgärder äro relativt ogynnsamma men desamma ändock anses böra komma till stånd. Erinras må, att riksdagens revisorer i sin år 1937 avgivna berättelse funnit det förtjänt att tagas under övervägande, huruvida icke genom ändring av grunderna för statsbidrag till betesförbättringar möjlighet skulle beredas markägare att erhålla förhöjning av bidraget, därest en särskilt kostsam beredning av marken måste verkställas för ernående av det med förbättringsarbetet avsedda syftet. Vad sålunda anförts synes mig även tillämpligt med avseende å andra bidrag än för betesförbättring. Ett genomförande av de utav egnahemsutredningen föreslagna förhöjningarna av bidragsbeloppen är tydligen ägnat att underlätta tillgodoseendet av här framställda önskemål, och jag finner mig följaktligen böra biträda ifrågavarande förslag. Vad särskilt angår betesförbättringsbidragen torde böra uppmärksammas, att icke blott egnahemsutredningen utan även skogsutredningen föreslagit höjning av maximibeloppet till 250 kronor för hektar.

I enlighet med vad egnahemsutredningen föreslagit torde i kostnader för nyodling, till vilken förbättringsbidrag utgår, böra få inbegripas även kostnad för anläggande av väg, som erfordras för utnyttjande av det nyodlade området och icke bekostas med anlåtande av särskilt anvisade statsmedel.

Mot egnahemsutredningens förslag i fråga om införande av statsbidrag jämväl för avloppsforbättringar har jag i huvudsak intet att erinra. Maximibeloppet för sådant bidrag torde på grund av vad lantbruksstyrelsen anfört böra bestämmas till 250 kronor per företag räknat. Icke heller bidrag av detta slag bör få uppgå till mer än 60 procent av kostnaderna. Vad lantbruksstyrelsen uttalat med avseende å denna bidragsverksamhet synes vara värt beaktande.

Egnahemsutredningens förslag, att statsbidrag skall kunna lämnas till täckande av kostnader för byggnader, som bliva överflödiga vid sammanläggning av alltför små brukningsdelar, anser jag vara synnerligen välbetänkt. Med hänsyn till den stora betydelsen ur jordbruksekonomisk synpunkt av att sådan sammanläggning främjas synes emellertid bidrag böra ifrågakomma även utan samband med egnahemslån.

Då jag i det föregående uttalat mig för att förslag om expropriationsrätt för stärkande av ofullständiga jordbruk ej bör föreläggas årets riksdag, saknas anledning att här ingå på utredningens förslag om statsbidrag till täckande av vissa expropriationskostnader.

Vad i vissa yttranden anförts rörande önskvärldheten av bidrag till en del andra, här ej berörda ändamål, bland annat skogsodling, anser jag mig icke kunna upptaga i förevarande sammanhang.

I överensstämmelse med egnahemsutredningens förslag torde nu gällande

bestämmelse, att statsbidrag till förbättring av ofullständigt jordbruk icke på en gång må tilldelas en och samma person med högre belopp än tillhoppa 500 kronor, böra ändras på det sätt, att ifrågavarande maximibelopp höjes till 800 kronor. Detta belopp bör jämväl innefatta eventuellt avloppsförbättringsbidrag. Även om sådana bidrag icke beräknas per person utan per företag, synes kunna bestämmas, huru mycket av bidrag som faller på olika bidragstagare. Däremot kunna tydligen nyssnämnda statsbidrag till inlösen av byggnader icke inräknas i ifrågavarande maximibelopp.

Egnahemsutredningen har föreslagit upphävande av nu gällande villkor för statsbidrag, enligt vilket jordbrukets areal åker icke får överstiga 10 hektar. För min del håller jag i likhet med lantbruksstyrelsen före, att en gräns härvidlag fortfarande bör finnas. Jag förordar emellertid, att gränsen höjes till 20 hektar åker. Därest så sker torde det icke vara behövt att, såsom förordats av skogsutredningen, för betesförbättringsbidrag fastställa en särskild arealgräns av 25 hektar.

Vad nu föreslagits bör emellertid icke innebära ett uppgivande av principen, att bidrag endast bör få utgå, där respektive jordbruk är att betrakta som ofullständigt. Att såsom föreslagits från något håll även lämna bidrag till förstärkningsåtgärder å redan fullständiga jordbruk synes obehövt och rent av stå i strid med den i det föregående uttalande uppfattningen, att en utökning av jordbrukets ram i nuvarande läge icke är att eftersträva annat än i den mån densamma betingas av önskvärheten att göra ofullständiga jordbruk mera bärkraftiga. Av skäl, som anförts av skogsutredningen, synes emellertid betesförbättringsbidrag böra utgå även till andra jordbruk än ofullständiga.

Även vad i övrigt av skogsutredningen föreslagits med avseende å bidragen till betesförbättringar finner jag mig kunna i allt väsentligt biträda. Sålunda synes det lämpligt, att dylikt bidrag får utgå jämväl till betesanläggning å odlad jord. Statsbidrag bör vidare efter vissa grunder kunna utgå också för samfällda kulturbeten, som iordningställas genom enskild persons, särskilt för ändamålet bildat bolags eller förenings eller vederbörande hushållnings-sällskaps försorg.

De inskränkningar, som av statskontoret ifrågasatts beträffande utlämnandet av betesförbättringsbidrag, finner jag så mycket mindre behövlige, som föreskrifter i huvudsaklig anslutning till egnahemsutredningens och skogsutredningens förslag torde böra införas angående skyldighet för bidragstagare att vidmakthålla jordförbättring, som verkställts med anlåtande av statsbidrag.

Slutligen vill jag med anledning av vad som från visst håll uttalats fästa uppmärksamheten på att, om egnahemsorganisationen medverkar till sammanslagning av två eller flera ofullständiga jordbruk, såsom förutsättning härför bör gälla, att ifrågavarande fastigheter sammanläggas även i judiciellt avseende. Det ligger i sakens natur, att en delning av en sålunda nybildad fastighet sedermera endast i särskilda fall kan komma att medgivnas av vederbörande jorddelningsmyndigheter.

Till effektivisering och intensifiering av verksamheten för främjande av ofullständiga jordbruks förstärkning till ökad bärkraft utan samband med ägareskifte har departementschefen, i huvudsaklig anslutning till utredningsmännens uppfattning, föreslagit flera samverkande åtgärder, avseende dels utvidgning av ifrågavarande jordbruks marktillgång och dels förbättringar inom redan befintligt ägoområde.

Beträffande utvidgningen av de ofullständiga jordbrukens markinnehav synes det utskottet vara av största vikt, att alla möjligheter till sammanslagning av dylika jordbruk tillvaratagas. Därigenom vinnes icke blott att en del jordbruk kunna erhålla bättre bärkraft utan samtidigt att otjänliga brukningsdelar kunna bringas att helt upphöra såsom självständiga jordbruksföretag.

Jordbrukslån — i vissa fall förenade med premielån — samt skogslån ävensom statsbidrag i flera former äro avsedda att utlämnas för att befordra en utveckling i angivna riktning.

Den föreslagna möjligheten att med statsbidrag ersätta värdet av åbyggnader, som bliva överflödiga vid sammanslagning av brukningsdelar eller eljest vid förvärv av tillskotts jord, finner utskottet synnerligen välbetänkt.

Likaså vill utskottet tillstyrka de föreslagna höjningarna av såväl de relativa som de absoluta beloppen av ifrågavarande statsbidrag till nyodling, stenröjning, jordkörning och betesförbättring. Samtliga dessa bidrag torde alltså höjas från 50 till 60 procent av kostnaden för respektive arbete samt per hektar för nyodling från 250 till 400 kronor, för stenröjning från 250 till 350 kronor, för jordkörning från 200 till 250 kronor och för betesförbättring från 125 till likaledes 250 kronor.

Såsom en ytterligare nyhet har upptagits inrättandet av statsbidrag för avloppsförbättringar. Detta bidrag har maximerats till 60 procent av kostnaderna och till 250 kronor för företaget.

I anslutning till omförmälda ändringar i förevarande bidragsverksamhet har maximibeloppet av det statsbidrag, som må på en gång tilldelas en och samma person, höjts från 500 till 800 kronor, däri dock icke inräknats bidrag till inlösen av byggnader.

Enligt departementschefens förslag skola jordbrukare, som förena sig om gemensamma inköp av skogs- eller betesmark, kunna erhålla egnahemslån. Till iordningställande av samfällda kulturbeten skall betesförbättringsbidrag kunna utgå.

Slutligen har departementschefen bland andra åtgärder i förevarande syfte förordnat, att arealgränsen för ofullständiga jordbruk med avseende på bidragsverksamheten skall höjas från 10 till 20 hektar åker.

Vad departementschefen sålunda föreslagit synes utskottet vila på väl genomtänkta grunder och vara ägnat att påskynda en trängande lösning av den kanske främsta uppgiften inom egnahemsverksamheten, nämligen att medverka till en rationalisering och konsolidering av den stora mängden ofullständiga jordbruk i landet.

I motionen II: 31 har hemställts, att stenröjningsbidrag måtte kunna utlämnas även för borttagande av stengärdesgårdar. Utskottet finner icke tillräckliga skäl föreligga för en dylik utvidgning av bidragsverksamheten.

Den i motionen II: 33 föreslagna höjningen av statsbidragen för nyodling, stenröjning, jordkörning och betesförbättring torde tillgodoses genom de av utskottet härigenom tillstyrkta förslagen.

Ehuru utskottet finner vissa skäl tala för den i de likalydande motionerna I: 306 och II: 467 begärda utredningen, huru lämpliga arbetsmöjligheter skulle kunna beredas innehavare av ofullständiga jordbruk, anser utskottet likväl icke lämpligt att nu påkalla en dylik utredning.

IX. Allmänna grunder för egnahemsverksamhetens organisation.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag får utskottet hänvisa till redogörelse i propositionen sid. 165—173.

Departementschefen.

Hushållningssällskapens egnahemsnämnder och statens egnahemsstyrelse kunna sägas utgöra ryggraden i den nuvarande egnahemsorganisationen. En allvarlig brist hos denna synes vara, att förhållandet varken mellan egnahemsnämnderna inbördes eller mellan dessa nämnder och egnahemsstyrelsen är fast reglerat. Detta förklaras därav att hushållningssällskapen i sitt handhavande av egnahemslångivningen intaga en självständig ställning gentemot staten och åtminstone formellt ansvara för de förluster, som kunna uppkomma å de av dem utlämnade egnahemslånen. Det är då naturligt, att de även själva måste ha beslutanderätten rörande långivningen och att egnahemsstyrelsen icke kan ha något avgörande inflytande över denna. På grund härav ha hushållningssällskapen allt efter sin egen inställning till egnahemslångivningen kunnat bedriva denna mer eller mindre aktivt. Icke blott kvantitativt utan även kvalitativt har stor ojämnhet rått, och egnahemsstyrelsen har varit ur stånd att åvägabringa önskvärd enhetlighet. Att förhållandena icke heller varit tillfredsställande i vad gäller egnahemsnämndernas jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet, har belysts i ett föregående sammanhang.

Med de utvidgningar av egnahemsverksamheten i olika hänseenden, som jag i det föregående föreslagit — låt vara att dessa utvidgningar icke i alla punkter gå så långt, som förordats av egnahemsutredningen — synas mig kraven på ökat statligt inflytande över egnahemsverksamhetens bedrivande ha vuxit i styrka. De ökade ekonomiska engagemang från statens sida, som kunna förutsättas bliva följderna av ett genomförande av de nya reglerna för egnahemslångivningen, måste ingiva betänkligheter, om tillämpningen av dessa regler blir beroende av ett stort antal vart för sig självständiga organ.

Staten bör ha garantier för att ifrågavarande statsmedel utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt och fördelas efter enhetliga principer.

Till vad nu sagts kommer, att tiden enligt min mening är inne att närmare än hittills med den allmänna egnahemsverksamheten samordna utlåningen till arbetarsmåbruk och upplåtandet av arrendeegnahem. Sistnämnda verksamhet handhaves redan nu av ett rent statligt organ, statens jordnämnd. Även för andra med egnahemsrörelsen sammanhängande verksamhetsgrenar kan det vara önskvärt att ha tillgång till organ av övervägande statlig karaktär.

Med hänsyn till de olika förhållanden, som jag här angivit, finner jag det vara ett bestämt önskemål, att statens inflytande över egnahemsverksamhetens bedrivande blir väsentligt effektivare än nu är fallet. Måhända skulle det ligga närmast till hands att söka nå detta mål genom att, såsom antytts i en del yttranden, öka det antal ledamöter i egnahemsnämnd, nu två av fem, som utses av staten, och sålunda giva staten majoritet inom nämnden. Detta skulle knappast kunna ske utan att staten även formellt övertog det ekonomiska ansvaret för egnahemsnämndernas verksamhet. Man ställes emellertid då inför frågan, om det icke är mera rationellt att taga steget fullt ut och göra dessa nämnder helt statliga. Egnahemsutredningen har föreslagit, att egnahemsverksamheten omorganiseras i sistnämnda riktning.

Mot detta förslag ha i många yttranden framförts starka betänkligheter. Dessa ha särskilt grundats därpå att hushållningssällskapen sedan gammalt haft egnahemsverksamheten om hand och anpassat sin organisation härefter. Ett avskiljande av egnahemsnämnderna från hushållningssällskapen har befarats kunna medföra svårigheter med hänsyn till att dessa nämnder hade en del personal gemensam med hushållningssällskapen i övrigt. Om egnahemsverksamheten undantoges från hushållningssällskapen och för densamma tillskapades nya organ, skulle en viss dualism uppstå till följd av att hushållningssällskapen och de särskilda egnahemsorganen skulle behöva tillgång till sakkunskap av enahanda art. Även för allmänheten skulle det, enligt vad som gjorts gällande, kunna medföra olägenheter, om man i egnahemsfrågor behövde hänvända sig till andra organ än dem, som eljest handhade jordbrukets angelägenheter, och kanske samtidigt nödgas påkalla för rättningar från två olika håll. Vidare har ifrågasatts, huruvida man hos statliga organ kunde påräkna den smidighet och anpassning efter lokala förhållanden, som vore nödvändig för ifrågavarande verksamhet. Enligt min mening torde sistnämnda farhågor utan vidare kunna avvisas. Det finnes ej anledning att antaga, att statliga organ sammansatta av representanter för orterna i högre grad än hushållningssällskapens organ skulle komma att brista i fråga om smidighet och anpassningsförmåga. Ej heller finner jag den omständigheten, att hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna, bortsett från de särskilda egnahemskonsulenterna, till stor del ha gemensam personal, i synnerhet för kassa- och kontorsgöromål, innebära något avgörande skäl mot ett avskiljande av egnahemsverksamheten. Det torde i allmänhet icke möta några större svårigheter att uppdelas kontorspersonalen mellan hus-

hållningssällskapen och eventuella nya statsorgan. I fråga om vissa befattningshavare, närmast skattmästare eller kassörer, torde det icke vara omöjligt att, om de båda institutionerna icke var för sig kunde bereda tillräckligt arbete för en heltidstjänst, låta sådan befattningshavare fortfarande, på lämpliga villkor, fullgöra arbete för bägge institutionernas räkning. Den omständigheten, att både egnahemsnämnderna och hushållningssällskapen skulle ha behov av personal med agronomutbildning, finner jag icke heller kunna åberopas som stöd för ett bibehållande av egnahemsverksamheten hos sällskapen, eftersom det kan antagas, att sådan personal skulle kunna utnyttjas i full utsträckning på båda hållen. Vad slutligen angår den kanske mest vägande invändningen mot ett förstärkt förstatligande av egnahemsnämnderna, nämligen att hushållningssällskapens och egnahemsnämndernas tjänstemän i en del fall skulle komma att samtidigt behöva anlitas för förrättningar å en och samma ort i och för olika slag av förstärkningsåtgärder, vill jag fästa uppmärksamheten på att motsvarande olägenheter göra sig gällande även inom den nuvarande organisationen, där egnahemsorganen ha särskilda konsulenter för uteslutande egnahemsnämndernas uppgifter.

Vid övervägande av förevarande fråga har jag i likhet med egnahemsutredningen kommit till den uppfattningen, att vad som till äventyrs kan anföras emot att egnahemsnämnderna förstärkas väger tämligen lätt i jämförelse med de för den fortsatta egnahemsverksamheten betydelsefulla skäl, som tala till förmån för ett sådant förstärkt förstatligande. Jag finner mig följaktligen böra förorda egnahemsutredningens förslag i förevarande del.

Enligt egnahemsutredningens förslag skall till de statliga egnahemsnämnderna även överflyttas bidragsverksamheten till förstärkning av ofullständiga jordbruk, vilken nu handhaves av hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Delvis samma skäl, som blivit anförda gentemot egnahemsverksamhetens avkoppling från hushållningssällskapen, ha även, och med än större skärpa, riktats mot den föreslagna överflyttningen från sällskapen av nyssnämnda bidragsverksamhet. Såvitt jag kan finna, få de betänkligheter, som i vissa yttranden framförts härutinnan, en väsentligt ökad tyngd, då det gäller sist avsedda reform. Visserligen vill jag ingalunda förneka, att det kunde medföra vissa fördelar, om de nya egnahemsnämnderna kunde handhava allt arbete med förstärkning av ofullständiga jordbruk, vare sig fråga vore om komplettering med tillskottsjord eller grundförbättringar. Emellertid finner jag bidragsverksamheten för förevarande ändamål vara så intimt sammankopplad med hushållningssällskapen, såväl med hänsyn till sambandet med dessas övriga uppgifter som i organisatoriskt hänseende, att jag åtminstone i nuvarande läge, i avbidan på erfarenheter av den föreslagna omläggningen av egnahemsverksamheten, icke kan tillstyrka, att bidragsverksamheten till förstärkning av ofullständiga jordbruk lösryckes från hushållningssällskapen.

Beträffande avgränsningen mellan egnahemsnämndernas och hushållningssällskapens uppgifter torde böra följas den principen att de förra handhava den sociala jordanskaffningsverksamheten och de senare den produktions-

främjande verksamheten. Grundlinjerna för denna uppdelning torde, i vad gäller förstärkningen av ofullständiga jordbruk, kunna skisseras på ungefär följande sätt. Egnahemsnämnderna böra verkställa inventering av ofullständiga jordbruk och planlägga den verksamhet, som avser förstärkning av sådana jordbruk, vare sig jordbruken äro egnahemsbelånade eller icke, ävensom medverka vid anskaffning av tillskottsjord och vid sammanslagning av alltför små brukningsdelar. Innan det kan avgöras, huruvida tillskottsjord behöver inköpas, bör ha undersökts, huruvida och i vilken utsträckning odlingsmark finnes inom fastigheternas gränser, ävensom prövats, vilka fastigheter som i första hand böra bliva föremål för produktionsförbättrande åtgärder av olika slag. Hushållningssällskapen böra från egnahemsnämnderna erhålla förteckningar över ifrågavarande ofullständiga jordbruk. Själva bidragsverksamheten bör — där icke det statliga stödet lämnas i form av premielån i samband med förvärv eller utökning av jordbruk — omhänderhavas av hushållningssällskapen, vilka även ha befattning med täckdiknings- och den därmed sammanhängande avdikningsverksamheten. Däremot torde tilldelningen av sådana bidrag, som förutsatts skola kunna utgå till täckande av kostnader för överflödiga byggnader å tillskottsjord, böra ankomma på egnahemsnämnderna. Dessa torde vidare böra handhava den statliga bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden. Kraven på en rekonstruktion och rationalisering av jordbrukets byggnadsbestånd i allmänhet torde komma att göra sig gällande med allt större styrka. I arbetet för en förbättrad byggnadsstandard på landsbygden synes en intim samverkan mellan egnahemsorganen och hushållningssällskapen vara önskvärd. En sådan samverkan är även på andra områden nödvändig för undvikande av dubbelarbete. Såsom ett led i denna samverkan synes det mig vara ett önskamål att ordförandena eller andra representanter för hushållningssällskapen, skogsvårdsstyrelserna och egnahemsnämnderna ävensom överlantmätrarna emellanåt komma samman till överläggningar i frågor rörande olika sociala jordbruksspörsmål. Skäl kunna tala för att dylika överläggningar försiggå i närvaro av landshövdingen i respektive län.

Därest riksdagen bifaller det av mig föreslagna förstatligandet av egnahemsnämnderna, ankommer det därefter på Kungl. Maj:t att instruktionsvis meddela närmare föreskrifter rörande de nya nämndernas arbetsuppgifter m. m.

I likhet med egnahemsutredningen finner jag nödvändigt, att egnahemsstyrelsen tar aktiv del i jordanskaffningsverksamheten. Detta bör uppenbarligen icke hindra, att även egnahemsnämnderna, alltefter förhållandena i olika landsdelar, komma att ha en mer eller mindre betydelsefull uppgift att fylla med avseende å ifrågavarande verksamhet. Jordförmedlingen bör helt ankomma på länsorganen, vilka dock även härvidlag böra stå under egnahemsstyrelsens överinseende och följa dennas direktiv. Överhuvud taget kan jag i nu berörda delar i allt väsentligt ansluta mig till de av egnahemsutredningen gjorda uttalandena.

Beträffande arbetarsmåbruksverksamheten har jag redan förut biträtt utredningens förslag att kommunernas beslut om beviljande av arbetarsmåbrukslån framdeles skola underställas egnahemsnämnderna och i vissa fall egnahemsstyrelsen.

Att statens jordnämnd, som är inrättad för arrendeegnahemsverksamheten, nu bör inordnas i den nya egnahemsorganisationen, finner jag uppenbart.

Slutligen böra, såsom jag redan antytt, egnahemsorganen liksom hittills handhava vissa med egnahemsverksamheten sammanhängande uppgifter. Egnahemsorganisationen är för närvarande inkopplad i bostadsförbättringsverksamheten och i långivningen till byggandet av lantarbetarbostäder. Utan tvivel kan det tänkas, att det i framtiden kan befinnas lämpligt att även anförtro andra uppgifter åt nämnda organisation.

Egnahemsutredningen har antytt, att de statliga egnahemsnämnderna, även utan samband med den egentliga egnahemsverksamheten, skulle kunna ha vissa uppgifter att fylla vid domänverkets försäljningar av kronojord. I denna frågas nuvarande läge saknar jag emellertid anledning att ingå härpå.

Vad angår egnahemsutredningens förslag om en fullständig centralisering av den med egnahemsverksamheten sammanhängande kassarörelsen anser jag, i överensstämmelse med den uppfattning som kommit till uttryck i ett flertal yttranden, sådana olägenheter vara förenade med en dylik anordning, särskilt med hänsyn till egnahemsorganens förbindelser med allmänheten, att jag icke kan biträda detta förslag. Däremot synas mig de av statskontoret föreslagna grunderna för kassarörelsen vara i stort sett ändamålsenliga. Kungl. Maj:t torde framdeles böra meddela föreskrifter i dessa ämnen. Det torde kunna förutsättas, att arbetsfördelningen mellan riksräkenskapsverket såsom reviderande myndighet och egnahemsstyrelsen såsom övervakare av egnahemsnämndernas långivnings- och övriga verksamhet skall kunna ordnas på ett rationellt och praktiskt sätt.

I såväl egnahemsutredningens betänkande som i en del yttranden har berörts frågan, huruvida den omständigheten, att framdeles en särskild organisation kunde tänkas bliva tillskapad för statens allmänna bostadsfrämjande verksamhet, borde föranleda uppskov med en omorganisation av egnahemsverksamheten. I likhet med egnahemsutredningen håller jag emellertid före att, även om den verksamhet, som har avseende å bostadsegnahemmen, skulle kunna tänkas i större eller mindre utsträckning avskiljas från egnahemsorganisationen, tillräckliga uppgifter likväl skulle återstå, för att denna organisation skulle böra bibehållas med i stort sett den uppbyggnad som nu föreslagits. En annan sak är att vid bestämmandet av den ordinarie personalens omfattning hos olika egnahemsorgan viss hänsyn kan böra tagas till en eventuell omläggning av bostadsegnahemsverksamheten.

Utskottet.

Den kanske främsta förutsättningen för en framgångsrik egnahemsverksamhet torde, enligt vad utredningsmännen funnit, hänföra sig till den organisatoriska sidan. Om icke organisationen av verksamheten blir effektiv,

synas dem statens uppoffringar icke kunna förväntas komma till bästa nytta. En av grundorsakerna till att egnahemsverksamheten hitintills icke ansetts vara tillfredsställande ha utredningsmännen funnit ligga i den nuvarande organisationens bristande möjligheter att vara aktivt verksam samt i en otillräcklig inbördes samverkan mellan de skilda organ, som handha ifrågavarande uppgifter.

Vid olika tillfällen, då egnahemsfrågan tidigare behandlats av statsmakterna, ha krav framställts på ökat statligt inflytande över egnahemsverksamhetens bedrivande. I likhet med departementschefen anser utskottet, att organisationsfrågan kommit i ett nytt läge, om hänsyn toges till nu förevarande genomgripande reformförslag.

Åtskilliga i och för sig vägande skäl ha framförts såväl för som emot det nu ifrågasatta förstatligandet av egnahemsverksamheten. Det torde icke vara erforderligt, att här återgiva alla de synpunkter, som kunna anläggas på frågan om egnahemsverksamhetens organisation och som blivit inom utskottet ingående och allsidigt dryftade. Olika meningar ha härutinnan framförts inom utskottet och tre lösningar ifrågasatts, nämligen antingen att bibehålla den nuvarande organisationen i stort sett oförändrad eller att på statliga organ överflytta hela egnahemsverksamheten eller ock att uppdelat verksamheten på statliga organ och hushållningssällskapen. Utskottet har ansett sig böra tillstyrka departementschefens förslag om en omorganisation i sist angivna riktning.

Enligt utskottets mening bör alltså den verksamhet, som hittills handhafs av hushållningssällskapens egnahemsnämnder, övertagas av statliga egnahemsnämnder, men bidragsverksamheten till förstärkning av ofullständiga jordbruk bibehållas hos hushållningssällskapen.

Vid ställningstagandet i sistberörda hänseende har utskottet tagit fasta på departementschefens förklaring, att han åtminstone i nuvarande läge, i avbidan på erfarenheter av den föreslagna omläggningen av egnahemsverksamheten, icke kunnat tillstyrka, att ifrågavarande bidragsverksamhet lösryckes från hushållningssällskapen. Fördelarna med en fullständig överflyttning av verksamheten för förstärkning av ofullständiga jordbruk på egnahemsorganen äro emellertid ovedersägliga med hänsyn till de därigenom ökade möjligheter till ett enhetligt bedömande av ifrågakommande förstärkningsåtgärder. Den verksamhetsgren, som nu ställes utanför egnahemsorganisationen, torde jämväl utgöra den kanske viktigaste inom egnahemsverksamheten. Utskottet vill härvid erinra om den förebådade utredningen rörande hushållningssällskapens omorganisation, vilken torde böra igångsättas med det snaraste och vars resultat synes böra avvaktas, innan några mera avsevärda förändringar vidtagas med avseende på sällskapens verksamhetsområden. Utskottet betraktar sålunda den nu tillstyrkta organisationen närmast såsom ett provisorium. En ändamålsenlig avgränsning mellan egnahemsorganens och hushållningssällskapens uppgifter torde nämligen innebära, att de förra skola handha alla åtgärder som äro förenade med statens ekonomiska stöd för iordningställandet av familjejordbruk och

de senare sådana åtgärder som därefter visa sig behövlige för att innehavarna av dylika jordbruk skola kunna reda sig och förbättra sin ställning såsom jordbrukare.

Med det anförda har utskottet angivit sin ståndpunkt till de yrkanden, som framställts dels i motionen I: 302 om bifall till utredningsmännens förslag, dels i de likalydande motionerna I: 303 och II: 464 om avslag å Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation och dels i motionen I: 304 om förnyad prövning av organisationsfrågan i samband med utredning rörande hushållningssällskapens framtida verksamhet och organisation.

Utskottet ansluter sig slutligen till förslaget om att i egnahemsorganisationen inordna statens jordnämnd. Egnahemsorganisationen torde åtminstone tillsvidare ytterligare böra handha den statsunderstödda bostadsförbättringsverksamheten på landet och långivningen till byggandet av lantarbetarbostäder.

Att departementschefen tagit avstånd från utredningsmännens förslag om fullständig centralisering av den med egnahemsverksamheten sammanhängande kassarörelsen, finner utskottet väl motiverat. De av departementschefen förordade grunderna för denna kassarörelse synas utskottet ändamålsenliga och tillstyrkas således av utskottet.

Liksom departementschefen vill utskottet framhålla önskvärdheten och behovet av att även efter egnahemsnämndernas förstatligande en intim samverkan sker mellan dessa nämnder och hushållningssällskapen liksom ock att de inom de tvenne organisationerna anställda tjänstemännen utnyttjas inom varandras områden i den mån så lämpligen kan ske. Departementschefen bygger på att hushållningssällskapen allt fortfarande skola ombesörja de uppgifter, som i övrigt nu påvila dem. De i de likalydande motionerna I: 303 och II: 464 i detta hänseende framförda synpunkterna torde ej stå i strid med berörda uppfattning och föranleda därför intet uttalande från utskottets sida.

X. Egnahemsverksamhetens centrala organisation.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 194—199.

Departementschefen.

Med hänsyn till de förslag, som i det föregående i olika sammanhang framställts med avseende å egnahemsverksamhetens framtida bedrivande, innebärande bland annat att egnahemsnämnderna hädanefter såsom statsorgan skola bliva direkt underställda egnahemsstyrelsen, finner jag ett uppenbart behov föreligga av en förstärkning och rationalisering av styrelsens organisation. Emellertid kan jag icke tillstyrka egnahemsutredningens organisationsförslag

i hela dess vidd. I avvaktan på erfarenheter av den reform av egnahemsverksamheten, som av mig föreslås, och av behovet av arbetskrafter för densamma anser jag personaluppsättningen inom egnahemsstyrelsen böra begränsas något i förhållande till vad utredningen föreslagit. Om så sker, kan jag icke finna tillräckliga skäl tala emot att styrelsen — med undantag för vissa i det följande angivna befattningar — upptages på ordinarie stat. I samband härmed torde, såsom egnahemsutredningen förordat, beteckningen »statens egnahemsstyrelse» böra förkortas till enbart »egnahemsstyrelsen».

Beträffande grunderna för egnahemsstyrelsens organisation biträder jag egnahemsutredningens förslag om införande av viss byråindelning inom styrelsen, varvid byråcheferna böra erhålla ställning av ledamöter. Med hänsyn till karaktären av de uppgifter, egnahemsstyrelsen har att fullgöra, finner jag det önskvärt, att densamma vid sidan av byråindelningen har tillgång till praktisk sakkunskap på de olika områden, som beröras av egnahemsverksamheten. Egnahemsutredningen har med denna utgångspunkt föreslagit, att i styrelsen skola, liksom hittills, ingå tre särskilt förordnade ledamöter. I en del yttranden har gjorts gällande, att utredningen tillagt dessa ledamöter alltför vittgående uppgifter och befogenheter och att de allenast borde ha ställning av sakkunniga med rådgivande uppgifter. För min del anser jag övertvägande skäl tala för att ifrågavarande ledamöter även skola deltaga i fattande av beslut inom styrelsen. Emellertid synes det icke behöfligt, att de deltaga i behandlingen av andra ärenden än sådana som äro av större betydelse, särskilt författnings- och anslagsfrågor, viktigare organisationsfrågor samt principiella ståndpunktstaganden beträffande egnahemsverksamhetens bedrivande. I behandlingen av dessa liksom andra frågor böra även deltaga båda de byråchefer, vilka enligt vad jag i det följande förordar böra finnas hos styrelsen. De särskilda ledamöternas antal, som av egnahemsutredningen föreslagits skola liksom hittills utgöra tre, bör enligt min mening ökas till fyra, för att de skola kunna företräda en så allsidig sakkunskap som möjligt, särskilt på jordbrukets, skogsbrukets, fastighetsbildningens och kreditväsendets område samt byggnadsområdet. Jag kan icke finna tillräckliga skäl att biträda byggnadsstyrelsens förslag, enligt vilket, i vad angår sistnämnda sakkunskap, denna styrelse skulle äga utse en särskild representant. Däremot förutsätter jag i likhet med egnahemsutredningen, att egnahemsstyrelsen kommer att i erforderlig utsträckning samråda med myndigheter, vilkas uppgifter delvis sammanfalla med egnahemsstyrelsens.

Med hänsyn till betydelsen av att för chefskapet för egnahemsstyrelsen kunna förvärva en person med önskvärd kompetens förordar jag — med biträdande av egnahemsutredningens förslag — att styrelsens chef, vilken torde böra tillsättas medelst förordnande för en tid av högst sex år, såsom överdirektör placeras i lönegrad C 10 i det från och med den 1 juli 1939 gällande civila avlöningsreglementet. Byråcheferna torde i enlighet med vad som i allmänhet gäller inom allmänna civilförvaltningen böra placeras i lönegrad A 30. Arvodena till de särskilda ledamöterna synas mig böra bestämmas

till 1,800 kronor för envar av dem, vartill kommer eventuell resekostnads- och traktamentsersättning.

Vad härefter angår byråindelningen inom egnahemsstyrelsen finner jag uppenbart, att en särskild jordanskaffningsbyrå bör tillskapas med de huvudsakliga uppgifter, som angivits av egnahemsutredningen. Denna byrå kommer delvis att utgöra en efterföljare till statens jordnämnd, vilken avses skola indragas, och jag vill i detta sammanhang framhålla det såsom naturligt, att den hos nämnden för närvarande sysselsatta personalen såvitt möjligt bör utnyttjas inom den utvidgade egnahemsstyrelsen. Även beträffande inrättandet av en s. k. allmän byrå inom egnahemsstyrelsen, vilken byrå dels skulle handlägga administrativa ärenden och dels ha viss befattning med egnahemslångivningen, bland annat i form av övervakning av egnahemsnämndernas verksamhet, biträder jag egnahemsutredningens förslag. Där emot finner jag mig icke övertygad om behovet av en särskild byggnadsbyrå. Åtminstone tills vidare torde de uppgifter, som skulle ankomma på en sådan byrå och som nu handhavas av särskilda befattningshavare hos egnahemsstyrelsen och jordnämnden, kunna inlemmas i någondera av de nyss föreslagna byråerna, och jag finner härvidlag mest ändamålsenligt, att jordanskaffningsbyrån anförtros förevarande uppgifter. I avvaktan på en lösning av frågan om byggnadssakkunskapens anordnande inom egnahemsverksamheten överhuvud taget — jag återkommer till denna fråga i nästföljande avsnitt av propositionen — synas mig de befattningar, som inrättas för byggnadsfrågor, tills vidare icke böra uppföras på ordinarie stat. Egnahemsstyrelsens förslag, att vid sidan av byråerna skulle inrättas en särskild befattning såsom egnahemsinspektör, kan jag för närvarande icke biträda. Övervakning över egnahemsnämndernas verksamhet torde, förutom i lämplig omfattning av verkschefen, böra utövas av personal å styrelsens allmänna byrå, varjämte viss tillsyn över nämnderna bör kunna anordnas i samband med de resor, som föranledas av styrelsens jordanskaffningsverksamhet.

Å jordanskaffningsbyrån torde böra för den egentliga jordanskaffningsverksamheten anställas en byrådirektör i lönegrad A 26 och en byråassistent i lönegrad A 21 samt för byggnadsverksamheten likaledes en byrådirektör i 26 lönegraden ävensom en byråingenjör i 21 lönegraden. Sistnämnda båda befattningar torde enligt vad nyss anförts tills vidare böra erhålla extra ordinarie karaktär. Å den allmänna byrån torde böra finnas en byrådirektör i lönegrad A 26 och en notarie i lönegrad A 21. Vad särskilt angår byrådirektörerna för jordanskaffningsverksamheten och å allmänna byrån har jag vid mitt ståndpunktstagande till befattningarnas benämning och löneställning ansett det önskvärt, att ifrågavarande befattningshavare komma att stå något högre än de i det följande omnämnda egnahemsdirektörerna hos egnahemsnämnderna, vilka föreslås skola placeras i lönegrad A 24.

Även om den av egnahemsverksamheten betingade kassarörelsen, i den mån den hänför sig till egnahemsnämnderna, decentraliseras på dessa, synes behov komma att föreligga av ett kamrerarkontor hos egnahemsstyrelsen. Personalbeståndet på detta kontor torde emellertid kunna tillmätas väsent-

ligt mindre än egnahemsutredningen föreslagit. De där anställda befattningshavarna torde böra utgöras av en kamrerare i lönegrad A 24 och en revisor i lönegrad A 21.

Utöver den nu angivna personalen, vilken med nyss berörda undantag torde böra erhålla ställning av ordinarie befattningshavare, torde hos egnahemsstyrelsen böra anställas förslagsvis fem amanuenser med motsvarande löneställning som tillämpas för andra liknande befattningar inom statsförvaltningen.

Liksom nu torde hos egnahemsstyrelsen böra vara anställda fem byggnadskontrollanter med årsarvoden å 4,800 kronor. Åtminstone tillsvidare torde kostnaderna för fyra av dessa kontrollanter böra, på samma sätt som för närvarande, bestridas av anslaget till främjande av bostadsbyggande på landsbygden.

För registratorsgöromålen hos egnahemsstyrelsen, vilka för närvarande handhas av ett kanslibitråde i 7 lönegraden, torde böra inrättas en ordinarie befattning som kansliskrivare i lönegrad A 11. Med anledning av vad egnahemsstyrelsen anfört till stöd för en höjning av löneställningen för sistnämnda befattningshavare torde böra uppmärksammas, att arbetet med avlöningsuträkning framdeles bör ankomma på det nyinrättade kamrerarkontoret.

Såsom ordinarie befattningshavare torde vidare böra anställas ett kanslibitråde i lönegrad A 7 och tre kontorsbiträden i lönegrad A 4. Den betydande reduceringen av ifrågavarande personal i förhållande till vad utredningen föreslagit förklaras i huvudsak med hänsyn till decentraliseringen av kassarörelsen. Slutligen bör hos egnahemsstyrelsen vara anställd en ordinarie expeditionsvakt i lönegrad A 5.

Utöver den nyss angivna ordinarie biträdespersonalen torde det böra räknas med behov av ytterligare en eller annan extra ordinarie befattningshavare. Vidare kan det bliva erforderligt att i viss utsträckning anställa extra och tillfällig personal. Detta gäller icke blott biträdespersonal utan även annan arbetskraft, exempelvis representerande sakkunskap på byggnadsområdet eller på skogsväsendets område.

I enlighet med vad jag i det föregående förordat torde personalförteckningen för egnahemsstyrelsen böra erhålla följande utseende.

Befattning

Lönegrad

Tjänstemän å ordinarie stat.

1 överdirektör och chef	C 10
2 byråchefer	A 30
2 byrådirektörer	A 26
1 kamrerare	A 24
1 byråassistent	A 21
1 notarie	A 21
1 revisor	A 21
1 kansliskrivare	A 11
1 kanslibitråde	A 7

Befattning	Lönegrad
1 expeditionsvakt	A 5
3 kontorsbiträden	A 4.

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.

1 byrådirektör

Eo 26

1 byråingenjör

Eo 21.

Till anslagsberäkningen för egnahemsstyrelsen återkommer jag i ett annat sammanhang.

Sedan riksdagen meddelat sitt beslut rörande egnahemsstyrelsens organisation, bör ny instruktion utfärdas för styrelsen.

Utskottet. Kungl. Maj:ts förslag om egnahemsverksamhetens centrala organisation har icke föranlett någon huvudsaklig erinran från utskottets sida.

De begränsningar i fråga om personaluppsättningen, som förevarande förslag innebär i förhållande till utredningsmännens, sammanhänger bland annat med att bidragsverksamheten till förstärkning av ofullständiga jordbruk lämnats utanför egnahemsorganisationen samt att kassarörelsen icke helt centraliserats.

I anslutning till motionen I: 296, vari påyrkats viss utökning av egnahemsstyrelsens arbetskrafter, vill utskottet framhålla, att behovet av en särskild byggnadsbyrå måhända blivit något underskattat i propositionen. I varje fall torde någon utökning av personalen för byggnadsärendenas handläggning komma att visa sig erforderlig. Behovet av byggnadssakkunskap hos styrelsen blir icke mindre genom den av departementschefen förordade begränsningen i styrelsens arbetsuppgifter. Däremot torde den nu tillstyrkta organisationen av kassarörelsen möjligen medgiva ytterligare inknappning av kamrerarkontorets personal. Sålunda finner utskottet det tveksamt, om den föreslagna revisorsbefattningen är erforderlig.

Emellertid anser sig utskottet för sin del svårligen kunna nu närmare ingå på dessa personalfrågor. Det torde få ankomma på den nya egnahemsstyrelsen, som skall börja sin verksamhet den 1 juli 1939, att i sinom tid framlägga de förslag härutinnan, som styrelsen finner påkallade. Förevarande motion torde alltså icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

XI. Egnahemsverksamhetens läns- och lokala organisation.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag återfinnes redogörelse i propositionen sid. 210—218.

Departementschefen.

I ett föregående avsnitt angående de allmänna grunderna för egnahemsverksamhetens organisation har jag förordat ett förstatligande av egnahems-

nämnderna. Däremot har jag frångått egnahemsutredningens förslag om överflyttning från hushållningssällskapens förvaltningsutskott till egnahemsnämnderna av bidragsverksamheten för stärkande av ofullständiga jordbruk. Likaså har jag avvisat förslaget om centralisering av egnahemsverksamhetens kassarörelse. Det är uppenbart, att mitt ståndpunktstagande till dessa frågor måste påverka egnahemsnämndernas personalbehov.

Då de nya egnahemsnämnderna i enlighet med egnahemsutredningens förslag torde böra träda i verksamhet först den 1 juli 1940, torde det icke vara nödvändigt att till innevarande års riksdag framlägga något slutgiltigt förslag i fråga om organisationen av dessa nämnder. Det synes fastmera ändamålsenligt, att egnahemsstyrelsen erhåller tillfälle att ytterligare utreda härmed sammanhängande spörsmål, vilket lämpligen kan ske jämsides med de underhandlingar med hushållningssällskapen, som kunna förutsättas skola äga rum med avseende å egnahemsverksamhetens överflyttning från dessa. Emellertid torde det kunna vara till fördel, bland annat för det ungefärliga bedömandet av omorganisationens innebörd i kostnadshänseende, att jag redan nu preliminärt antyder vissa synpunkter beträffande personalbehovet för egnahemsnämnderna.

Innan jag ingår härpå, vill jag något uppehålla mig vid frågan om egnahemsnämndernas verksamhetsområden. Eftersom dessa nämnder för närvarande äro hushållningssällskapens organ, ha de även samma verksamhetsområden som dessa, vilket innebär att det i Kalmar och Älvsborgs län finnes två egnahemsnämnder och i ett vart av övriga län en sådan nämnd. I likhet med egnahemsutredningen finner jag det med hänsyn till verksamhetens effektivitet icke vara möjligt att tilldela egnahemsnämnderna större verksamhetsområden än som motsvara länen. Egnahemsutredningens förslag, att i Kalmar och Älvsborgs län i motsats till vad nu är fallet allenast skall finnas en egnahemsnämnd, finner jag visserligen kunna möjligen motiveras av egnahemsverksamhetens omfattning i dessa län. Emellertid anser jag ändock på grund av de lokala förhållandena samt önskvärdheten av ett fortsatt samarbete mellan egnahemsnämnderna och hushållningssällskapen övertvägande skäl tala för att i nämnda båda län fortfarande bibehållas två egnahemsnämnder. Sist angivna skäl synes mig också motivera, att egnahemsnämnderna såväl i dessa som andra län förläggas till samma orter som hushållningssällskapen.

Egnahemsnämnderna torde i enlighet med vad egnahemsutredningen föreslagit böra bestå av antingen fem eller tre ledamöter, beroende på verksamhetsområdenas utsträckning. Ledamöterna böra förordnas av Kungl. Maj:t, som även bör utse en av dem till ordförande. Den i det följande omnämnde egnahemsdirektören torde böra vara självskriven ledamot. Vid utseendet av ledamöterna bör beaktas önskvärdheten av att kontakten mellan egnahemsnämnderna och hushållningssällskapen underlättas. Vad utredningen föreslagit i fråga om ersättningen åt ledamöterna ger mig ej anledning till erinran.

Jag ansluter mig till utredningens förslag, att hos varje egnahemsnämnd bör finnas anställd en egnahemsdirektör med huvudsakligen de uppgifter, som angivits av utredningen. Befattningen torde böra uppföras å ordinarie stat. I likhet med utredningen anser jag karaktären av de med befattningen förenade uppgifterna betinga befattningens placering i lönegrad A 24. Att såsom föreslagits i ett yttrande göra lönegradsplaceringen beroende av egnahemslånens omfattning hos respektive nämnd kan jag ej finna lämpligt. De krav på skicklighet och arbetsförmåga, som handhavandet av egnahemsverksamheten på ett rationellt sätt ställer på sin man, behöver ingalunda stå i relation till långivningens omfattning. Överhuvud taget torde det vara ogörligt att finna en objektiv och allmängiltig måttstock, som skulle kunna läggas till grund för en differentiering av egnahemsdirektörernas löner. Det nu sagda synes emellertid icke böra utgöra hinder för egnahemsstyrelsen att, på grundval av nyss avsedda undersökning rörande personalbehovet hos egnahemsnämnderna, föreslå något lägre löneställning i sådana län, där arbetsuppgifterna måste anses vara särskilt begränsade. Vad angår benämningen å ifrågavarande befattning finner jag visserligen den av egnahemsutredningen föreslagna benämningen egnahemsdirektör på ett riktigt sätt giva uttryck åt den ansvarsfulla ställning, som dessa befattningshavare komma att intaga. I synnerhet om en del av befattningarna enligt vad nyss sagts komma att placeras lägre än i lönegrad A 24, synes likväl möjligen någon annan benämning kunna vara lämpligare. Utan att nu vilja fatta definitiv ställning till denna fråga kommer jag i det följande att använda benämningen egnahemsdirektör.

Enligt utredningens förslag skola egnahemsdirektörerna biträdas av egnahemskonsulenter, egnahemsassistenter och egnahemsrättare. Emellertid får jag erinra om att detta organisationsförslag grundats på förutsättningen att bidragsverksamheten till förstärkning av ofullständiga jordbruk skulle överflyttas från hushållningssällskapen till egnahemsnämnderna. Om i enlighet med vad jag föreslagit dylik överflyttning icke sker, torde egnahemsdirektörerna i flertalet län icke bliva i behov av sådant biträde, som nyss avsetts. I varje fall synes det icke komma att finnas nämnvärd användning för personal med den kompetens, som skulle företrädas av egnahemsrättarna. Inom en del län torde emellertid behov komma att förefinnas av någon egnahemskonsulent eller egnahemsassistent. De uppgifter rörande arbetsåtgången hos de olika hushållningssällskapen, som lämnats i egnahemsutredningens betänkande, synas närmast tyda på att egnahemskonsulenter skulle behöva anställas i tre län och egnahemsassistenter i ungefär åtta län. Mot att egnahemskonsulenterna såsom ordinarie befattningshavare placeras i lönegrad A 21 och egnahemsassistenterna såsom icke ordinarie tjänstemän i 16 lönegraden synes intet vara att erinra. Det torde vara lämpligt, att medel även finnas tillgängliga för anställande tillfälligtvis av extra egnahemsassistenter.

Det kan räknas med att såväl egnahemsdirektörerna som egnahemskonsulenterna och egnahemsassistenterna i stor utsträckning komma att befin-

na sig på tjänsteresor. Enligt egnahemsutredningens förslag skulle å egnahemsnämndernas expeditioner vid sådana tider icke finnas någon högre befattningshavare än ett kanslibitråde. Ett sådant förhållande synes mig icke tillfredsställande. Frågan om egnahemsnämndernas kontorspersonal kommer emellertid i ett nytt läge genom att den av utredningen föreslagna centraliseringen av kassarörelsen icke genomföres. För handhavandet av egnahemsnämndernas medelsförvaltning torde, om denna bibehålles decentraliserad, erfordras en befattningshavare i högre ställning än kanslibiträdesgraden. Ett hänsyntagande till nu berörda förhållanden synes leda till att hos egnahemsnämnd bör finnas anställd en kassör och kontorsföreståndare, som under egnahemsnämndens och egnahemsdirektörens överinseende kan omhänderhava medelsförvaltningen, inberäknat räntedebitering m. m., och samtidigt stå allmänheten till tjänst med upplysningar i olika egnahemsverksamheten berörande frågor. Om denne befattningshavare erhåller heltidsanställning hos egnahemsnämnden, torde han lämpligen böra placeras i lönegrad A 17 eller eventuellt såsom icke ordinarie tjänsteman i motsvarande lönegrad. Emellertid torde det kunna ligga i såväl egnahemsnämndens som vederbörande hushållningssällskaps intresse, att ifrågavarande befattningshavare kan på lämpligt sätt dela sin arbetstid mellan nämnden och sällskapet, varvid dock uppenbarligen måste förutsättas att garantier skapas mot missbruk av ställningen som förvaltare av två kassor. Där sist angivna anordning befinnes lämplig, torde befattningshavaren i fråga böra anställas hos egnahemsnämnden mot visst arvode. Vilketdera av nu berörda alternativ som är att föredraga, blir beroende av förhållandena i olika fall. Det bör ankomma på egnahemsstyrelsen att vid den i det föregående avsedda undersökningen rörande personalbehovet hos egnahemsnämnderna även överväga förevarande fråga. Jag vill i detta sammanhang tillägga, att de här åsyftade alternativa anordningarna för anställande av kassörer eller kontorsföreståndare hos egnahemsnämnderna synas i hög grad undanröja de svårigheter i organisatoriskt avseende, som befarats vara förbundna med en överflyttning av egnahemsarbetet från hushållningssällskapen.

Om befattningar såsom kassörer eller kontorsföreståndare inrättas hos egnahemsnämnderna, torde hos dessa i allmänhet icke behöva anställas några kanslibiträden. Med hänsyn till kontorsarbetets omfattning torde detta vara erforderligt allenast i tre eller fyra län. Däremot torde hos samtliga egnahemsnämnder behov komma att finnas av lägre biträdesbefattningar. Sammanlagt torde approximativt böra räknas med ett trettiotal kontorsbiträdesbefattningar och ett tjugotal skrivbiträdesbefattningar. Nu nämnda biträdesbefattningar, vilka böra placeras i samma lönegrader som motsvarande befattningar inom civilförvaltningen i övrigt, böra på lämpligt sätt fördelas på ordinarie och icke ordinarie. Härutöver torde kunna föreligga behov av anställande av tillfällig personal.

Mot vad egnahemsutredningen anfört rörande egnahemsnämndernas behov att i viss utsträckning anlita juridisk expertis och särskild skogsutbildad personal synes mig intet vara att erinra. Jag vill i detta sammanhang fästa

uppmärksamheten på att egnahemsnämnderna även kunna behöva sörja för tillgång till sakkunskap på trädgårdsodlingens område.

I personaluppsättningen för egnahemsnämnderna har egnahemsutredningen icke upptagit några befattningshavare med speciell byggnads-sakkunskap. Utredningen har förutsatt, att den föreslagna byggnadsbyrån hos egnahemsstyrelsen, under medverkan av de utav styrelsen anställda byggnadskontrollanterna skulle göra nämndernas tjänstemän förtrogna med byggnadsfrågor genom anordnande av kurser, tillhandahållande av typritningar och anvisningar m. m. Om särskilda byggnadskonsulentbefattningar skulle inrättas i länen, borde de emellertid i första hand knytas till egnahemsnämnderna. I avvaktan härpå borde dessa nämnder i viss utsträckning kunna anlita länsarkitekterna.

Enligt min mening bör frågan om byggnads-sakkunskapen inom egnahemsorganisationen icke betraktas isolerad utan ses i samband med det mera allmänna problemet om möjligheterna att tillgodose behovet av byggnads-sakkunskap på landsbygden och härigenom underlätta tillkomsten av ändamålsenliga och billiga byggnader. Detta problem är av stor betydelse icke minst för jordbrukarna och kräver sin lösning inom en nära framtid. Jag vill erinra om att nyligen på initiativ från jordbrukarhåll bildats en särskild byggnadsförening med uppgift att verka för bättre förhållanden på förevarande område, och det torde finnas skäl att hoppas på lyckliga resultat av dessa strävanden. Vidare bör nämnas, att frågan om tillgodoseendet av landsbygdens behov av byggnads-sakkunskap även har varit föremål för övervägande hos 1937 års utredning angående det mindre jordbrukets arbetsförhållanden. Denna utredning har i sitt betänkande den 25 februari 1939 angående underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lantmen bland annat uttalat sig för att byggnadskonsulentbefattningar böra inrättas vid hushållningssällskapen. Slutligen har byggnadsstyrelsen i sitt förut återgivna yttrande fäst uppmärksamheten på behovet av en byggnadsstadga för landsbygden. Jag är icke beredd att för närvarande framlägga några förslag med avseende å landsbygdens byggnadsfrågor. Å andra sidan kan jag ej heller förorda, att lösningen av desamma föregripes genom att egnahemsnämnderna nu förses med särskild byggnads-sakkunnig personal. Tills vidare torde behovet av byggnads-sakkunskap hos dessa nämnder böra tillgodoses på huvudsakligen det sätt, som förordats av egnahemsutredningen. Emellertid anser jag, i motsats mot utredningen, någon nämnevärld medverkan i förevarande hänseende icke kunna förväntas från länsarkitekternas sida.

Jag biträder egnahemsutredningens förslag, att förmedlingen av egnahemslån genom kommuner samt ekonomiska föreningar och aktiebolag bör inskränkas till bostadsändamål och endast avse lokalt begränsade områden. Vad angår municipalsamhällena torde det icke vara erforderligt att för egnahemsverksamheten anlita vederbörande municipala organ utan torde

denna verksamhet kunna omhänderhavas av kommunens gemensamma organ.

Mot utredningens förslag i övrigt rörande den kommunala egnahemsorganisationen har jag intet att erinra.

Organisationen av bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk och av egnahemsverksamhetens kassarörelse torde i stor utsträckning inverka på behovet av arbetskrafter hos de föreslagna statliga egnahemsnämnderna i länen. Emellertid har departementschefen med hänsyn till att egnahemsnämnderna skola träda i verksamhet först den 1 juli 1940 icke funnit nödvändigt att nu framlägga slutgiltigt förslag i fråga om organisationen i förevarande del. Denna angelägenhet har ansetts kunna bero till nästkommande års riksdag, då egnahemsstyrelsen bör ha ytterligare utrett härmed sammanhängande spörsmål.

Utskottet.

Vissa allmänna synpunkter för bedömande av egnahemsnämndernas organisation ha dock redan nu framhållits av departementschefen. Dessa föranleda ingen erinran från utskottets sida.

I de likalydande motionerna I: 303 och II: 464 har uttalats, att de befattningshavare, som skola handha medelsförvaltningen och vad därtill hör, böra placeras i lönegraden A 21 i stället för, såsom departementschefen förordat, A 17. De i motionerna anförda synpunkterna synas utskottet böra komma under övertvägande vid nyssberörda egnahemsstyrelsens utredning. Detsamma gäller ock frågan om anlåtande av bank för kassarörelsen hos egnahemsnämnderna.

Enligt departementschefens förslag skall inom varje kommun finnas en egnahemskommitté, som i fortsättningen skall handha även arbetarsmåbruksverksamheten. Denna verksamhet kommer alltjämt såsom en i första hand kommunal angelägenhet att intaga en i viss mån fristående ställning. Utskottet delar den uppfattningen, att kommunernas egnahemsverksamhet torde bliva bäst betjänad av att vara samlad på ett enda organ så att erforderlig översikt och likformighet vinnes.

I detta sammanhang har departementschefen upptagit utredningsmännens förslag om förändring av tillämpningsområdet för egnahemslånerörelsen. Enligt detta må egnahemslån för bostadsfastigheter ej utlämnas inom stad, köping eller annat samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, med mindre Kungl. Maj:t efter framställning av staden, köpingen eller samhället meddelat bestämmelser därom.

Vidare har departementschefen i huvudsaklig överensstämmelse med förslag, som framlagts av utredningsmännen, förordat att egnahemslångivningen beträffande jordbruksegnahem uteslutande bör förbehållas de statliga egnahemsnämnderna och att förmedlingen av egnahemslån för bostadsegnahem genom kommuner samt ekonomiska föreningar och aktieholag bör avse endast lokalt begränsade områden.

Vad sålunda föreslagits har ävenledes vunnit utskottets tillstyrkande.

XII. Egnahemsreformens ikraftträdande och vissa därmed sammanhängande spörsmål.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 231—238.

Departementschefen.

Jag biträder egnahemsutredningens förslag, att den föreslagna egnahemsreformen utom i vissa delar bör träda i verkställighet med det budgetår, som börjar den 1 juli 1940. Omorganisationen av egnahemsstyrelsen bör emellertid genomföras redan under nu närmast stundande budgetår, d. v. s. budgetåret 1939/40. Ändringarna med avseende å bidragsverksamheten för stärkande av ofullständiga jordbruk torde böra träda i kraft den 1 januari 1940. Skäl torde icke finnas att, såsom enligt utredningens förslag, uppskjuta genomförandet av de nya bestämmelserna om avloppsförbättringsbidrag till en senare tidpunkt. Slutligen torde även de ändrade föreskrifterna om lånemaximum för arbetarsmåbrukslån och om sådant låns uppdelning i stående del och amorteringsdel böra vinna giltighet redan med ingången av år 1940.

I enlighet med vad jag förut föreslagit torde de nya bestämmelserna i fråga om egnahemslånens förräntning böra gälla i fråga om lån, som utlämnas efter ingången av budgetåret 1940/41. Beträffande äldre lån böra nuvarande bestämmelser fortfarande tillämpas och bör den för åren 1937—1939 provisoriskt medgivna räntenedsättningen erhålla fortsatt giltighet för år 1940.

Möjligheten att placera bottenkredit hos annan långivare än staten torde böra stå öppen även beträffande stående delen av lån, som utlämnats enligt tidigare gällande författning.

I detta sammanhang får jag erinra om att egnahemsutredningen ifrågasatt, huruvida icke en del egnahemslåntagare befunne sig i så svag ekonomisk ställning, att de vore i behov av hjälp. Enligt vad utredningen anfört, borde det ankomma på egnahemsstyrelsen att undersöka, i vilken utsträckning sådant hjälpbehov förelåge.

Överflyttningen av hushållningssällskapens nuvarande egnahemslånestock till egnahemsnämnderna, i den mån icke sällskapen mot förmodan motsätta sig en sådan överflyttning, torde böra genomföras så snart som möjligt efter den 1 juli 1940, då de nya nämnderna träda i funktion.

Utredningens förslag beträffande dispositionen av hushållningssällskapens riskfonder finner jag välbetänkt. Huruvida hushållningssällskap, som icke har några fonder men däremot underskott å egnahemslånerörelsen, bör erhålla täckning härför av statsmedel, torde böra bliva beroende av närmare prövning av orsakerna till att ifrågavarande underskott uppkommit.

Det bör också bliva beroende av förhållandena i de särskilda fallen, i vad

mån gottgörelse bör lämnas sådana befattningshavare hos hushållningssällskapen, vilka på grund av egnahemsreformen komma att lida minskning i sina inkomster. Med hänsyn icke minst till de av mig ifrågasatta anordningarna med avseende å handhavandet av kassagöromålen utgår jag från att gottgörelser av här avsedd art skola bliva behövlige allenast i något enstaka undantagsfall. Då det vidare synes önskvärt, att samarbetet mellan egnahemsnämnderna och hushållningssällskapen även tager sig uttryck i lokalt hänseende, torde det knappast heller vara erforderligt att räkna med några ersättningar till hushållningssällskapen för skada, som skulle kunna uppstå genom att sällskapen icke längre finge användning för de av nuvarande egnahemsnämnder disponerade lokalerna. Huruvida ersättningar i något av nu berörda hänseenden böra utgå, torde böra prövas i samband med de närmare undersökningar, som egnahemsstyrelsen förutsattes skola verkställa rörande avvecklingen av de nuvarande egnahemsnämndernas verksamhet. Förslag i dessa ämnen böra, i den mån så befinnes påkallat, underställas 1940 års riksdag.

Mot vad utredningen i övrigt anfört beträffande de olika spörsmål, som ha sammanhang med egnahemsreformens ikraftträdande, har jag intet att erinra.

Vad departementschefen föreslagit rörande egnahemsreformens ikraftträdande och vissa därmed sammanhängande spörsmål skiljer sig något från utredningsmännens förslag. Avvikelsen hänför sig emellertid huvudsakligen till frågan om räntan å äldre egnahemslån, vilken utskottet redan behandlat i en föregående avdelning av detta utlåtande. Vidare har departementschefen föreslagit, att även äldre egnahemslantagare må kunna placera bottenkredit hos annan långgivare än staten.

De av departementschefen föreslagna övergångsanordningarna — utom i vad angår nyssberörda räntefråga — föranleda ingen utskottets erinran.

I de likalydande motionerna I: 308 och II: 469 har ifrågasatts nödvändigheten att vid tillsättandet första gången av egnahemsdirektörer hos egnahemsnämnderna ovillkorligen upprätthålla kravet, att vederbörande avlagt agronomexamen. Enligt utskottets uppfattning bör det ej möta formellt hinder att till egnahemsdirektörsbefattning utse tjänsteman hos de nuvarande egnahemsnämnderna, även om denne icke avlagt nämnda examen men ändå befinnes lämplig för befattningen ifråga. En ofrånkomlig förutsättning härvid torde dock böra vara, att vederbörande uteslutande ägnar sig åt sin tjänst hos den statliga egnahemsnämnden. I detta sammanhang vill utskottet understryka, vad utredningsmännen anfört därom att det är angeläget, att till de nya egnahemsnämnderna knyts befattningshavare med erfarenhet från den hittillsvarande egnahemsverksamheten. Många av de gamla egnahemsnämndernas befattningshavare böra sålunda i mån av duglighet och lämplighet kunna beredas anställning hos staten och torde alltså icke behöva bliva lidande på grund av omorganisationen.

Utskottet.

XIII. Finansiering och anslagsberäkning.

Egnahemsutredningen.

Beträffande egnahemsutredningens förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 241—248.

Departementschefen.

Då de nya bestämmelserna för egnahemsverksamheten föreslagits skola i de flesta delar träda i tillämpning först den 1 juli 1940, påverkar reformen icke kapitalanvisningen till de för egnahemsändamål inrättade fonderna för budgetåret 1939/40. Anslagsäskandena för nämnda budgetår böra därför grundas på nuvarande förhållanden. Med hänsyn härtill finner jag icke heller nödvändigt att nu fatta ståndpunkt till de olika frågor, som ha avseende på den framtida finansieringen av förevarande verksamhet.

I skrivelse den 19 augusti 1938 har egnahemsstyrelsen uttalat sig för att, i likhet med vad som varit medgivet för år 1939, utlåningen från egnahemslånefonden även för år 1940 måtte få uppgå till ett belopp av 22,000,000 kronor med motsvarande fördelning på jordbrukslån och bostadslån som för år 1939. Något kapitalökningens anslag för egnahemslånefonden har ej ansetts erforderligt för budgetåret 1939/40. Styrelsen har förordat, att betalningsuppskov jämväl för sistnämnda budgetår, liksom för det innevarande, måtte få beviljas intill ett belopp av 100,000 kronor. Mot vad egnahemsstyrelsen sålunda föreslagit har jag intet annat att erinra, än att maximibeloppen för utlåningen nu endast böra beräknas för tiden intill den 1 juli 1940 och därför allenast upptagas med hälften av de föreslagna beloppen.

Beträffande jordförmedlingsfonden har egnahemsstyrelsen i nyssnämnda skrivelse anfört att, därest denna fond under år 1940 skulle disponeras efter samma grunder som tidigare, något nytt kapitaltillskott till fonden ej vore behöfligt. Anslag till jordförmedlingsfonden torde sålunda icke erfordras för budgetåret 1939/40. Liksom förordats i fråga om egnahemslånefonden torde även det beslut, som av innevarande års riksdag bör meddelas rörande dispositionen av jordförmedlingsfonden, böra inskränkas till att avse första halvåret 1940. Tillräcklig anledning torde emellertid här icke föreligga att i motsvarande mån begränsa de disponibla medlen.

I enlighet med förslag av statens jordnämnd i skrivelse den 24 augusti 1938 torde till arrendeegnahemsfonden för budgetåret 1939/40 böra anvisas ett reservationsanslag av 500,000 kronor. Med hänsyn till medelstillgången å arrendelånefonden torde något kapitaltillskott till denna lånefond icke erfordras för budgetåret 1939/40.

Beträffande utlåningen från arbetarsmåbrukslånefonden har egnahemsstyrelsen i sin skrivelse den 19 augusti 1938 förordat, att utlåningsbeloppet för år 1940 måtte sättas till högst 10,000,000 kronor, varvid till kapitalökning för fonden borde anvisas ett anslag av 7,000,000 kronor. Enligt vad jag nu-

mera inhämtat torde, även om utlåningen för år 1940 beräknas till förstnämnda belopp, det för budgetåret 1939/40 erforderliga reservationsanslaget till kapitalökning för arbetarsmåbrukslånefonden icke behöva anvisas med högre belopp än 4,000,000 kronor.

Vad härefter angår de med egnahemsverksamheten sammanhängande anslagen under driftbudgeten, bör i enlighet med vad jag redan förordat omorganisationen av egnahemsstyrelsen komma till stånd redan under nästa budgetår, låt vara att densamma icke i sin helhet kan genomföras omedelbart vid budgetårets ingång.

Med utgångspunkt från vad jag i det föregående föreslagit med avseende å personaluppsättningen hos egnahemsstyrelsen torde anslagsposterna å avlöningsstaten böra beräknas på följande sätt. Anslagsposten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat torde böra beräknas till förslagsvis 124,100 kronor. Under rubriken arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, torde böra upptagas dels arvoden till de fyra särskilda ledamöterna hos egnahemsstyrelsen med sammanlagt 7,200 kronor och dels arvode till en byggnadskontrollant med 4,800 kronor. Anslagsposten till grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal torde böra uppföras med 50,000 kronor, i vilket belopp ingå avlöningar till förut omnämnda byrådirektör och byråingenjör för byggnadsärenden samt viss amanuens- och biträdespersonal ävensom ett mindre belopp för anlåtande av särskild expertis. För avlöningsförhöjningar m. m. till nyssnämnda personal torde böra beräknas en anslagspost å förslagsvis 5,900 kronor. Slutligen torde för rörligt tillägg beräknas en anslagspost å förslagsvis 10,800 kronor.

Avlöningsstaten kommer alltså att sluta å ett sammanlagt belopp av 202,800 kronor.

Under omkostnadsstaten för egnahemsstyrelsen torde böra räknas med en anslagspost till reseersättningar å förslagsvis 60,000 kronor, en anslagspost till expenser å förslagsvis 15,000 kronor och en anslagspost till publikationstryck å förslagsvis 5,000 kronor, eller sammanlagt 80,000 kronor. För nästkommande budgetår torde emellertid ifrågavarande anslag böra utökas något för möjliggörande av inköp av möbler m. m. i samband med egnahemsstyrelsens utvidgning. Jag föreslår, att anslaget för budgetåret 1939/40 uppföres med 95,000 kronor.

Bortsett från sistnämnda tillägg skulle enligt vad nu anförts anslagen till egnahemsstyrelsen tillhopa uppgå till 282,800 kronor. Till jämförelse må erinras om att motsvarande anslag av egnahemsutredningen beräknats till sammanlagt 403,800 kronor. För budgetåret 1938/39 ha anvisats dels ett avlöningsanslag till den nuvarande egnahemsstyrelsen å 71,300 kronor, dels ett omkostnadsanslag till styrelsen å 26,200 kronor och dels ett anslag till statens jordnämnd å 80,000 kronor. Härjämte ha under vissa år omkring 10,000 kronor tillgodoförts egnahemsstyrelsen av under socialdepartementets huvudtitel anvisade anslag till den särskilda bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden.

Beträffande behovet av anslagsmedel för egnahemsverksamhetens läns- och lokala organisation får jag erinra om att omläggningen härav förutsatts skola genomföras först med budgetåret 1940/41 och att jag i det föregående icke intagit någon slutgiltig ståndpunkt till personaluppsättningen och löneställningen för personalen hos de nya egnahemsnämnderna. Emellertid har jag angivit vissa allmänna synpunkter på dessa organisationsfrågor. Med utgångspunkt härifrån har jag gjort en överslagsberäkning rörande det antagliga behovet av avlöningsanslag för egnahemsnämnderna och härvid kommit till en siffra å approximativt 650,000 kronor. För omkostnader vid nämnderna torde kunna räknas med ett anslagsbehov av omkring 325,000 kronor, huvudsakligen avseende reseersättningar. Pensions- och hyreskostnader komma att bestridas i särskild ordning. Härjämte blir det erforderligt att anvisa medel för ersättningar åt egnahemsombuden — av egnahemsutredningen beräknade till 60,000 kronor — vilka ersättningar nu bestridas av de till hushållningssällskapen anvisade förvaltningsbidragen. I jämförelse med statens nuvarande utgifter för egnahemsnämnderna och egnahemsombuden torde de framdeles erforderliga anslagen komma att innebära en viss ökning, vilken emellertid icke kan antagas bli mera avsevärd. I detta sammanhang må uppmärksammas, att förvaltningsbidrag även i fortsättningen förutsätts skola utgå till kommuner samt vissa aktiebolag och föreningar, vilka förmedla egnahemslån för bostadsändamål.

Enligt vad jag nyss anfört bör den nya läns- och lokala organisationen träda i funktion först den 1 juli 1940. För budgetåret 1939/40 bör därför räknas med att bidrag böra utgå till egnahemslåneförmedlare efter nu gällande grunder. I överensstämmelse med en beräkning, som verkställts av egnahemsstyrelsen i skrivelse den 19 augusti 1938, torde till förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare för sistnämnda budgetår böra anvisas ett förslagsanslag av 1,290,000 kronor. Vidare torde till bidrag till hushållningssällskap för jordanskaffningsverksamhet böra anvisas ett förslagsanslag till samma belopp som för innevarande budgetår, d. v. s. 1,000 kronor.

De av mig föreslagna premielånen torde liksom de redan nu utgående lånen av motsvarande slag böra bestridas av en därför avsedd diversemedelsfond, till vilken anslag anvisas under nionde huvudtiteln. Icke heller i fråga om premielånen skola de nya grunderna för lånens beräkning vinna tillämpning förrän den 1 juli 1940. För budgetåret 1939/40 bör följaktligen anslagsberäkningen utgå från nu gällande bestämmelser. Egnahemsstyrelsen har i sin nyssnämnda skrivelse hemställt, att för avsättning till fonden för premielån till egnahemslåntagare för nämnda budgetår måtte anvisas ett anslag av 1,200,000 kronor. I avbidan på genomförandet av de nya bestämmelserna för premielån och då de medel, som av årets riksdag anslås till ifrågavarande ändamål, komma att avse utlåning allenast under första halvåret 1940, torde emellertid anslaget icke böra i riksstaten för budgetåret 1939/40 upptagas med högre belopp än 500,000 kronor.

Det sedan en följd av år utgående reservationsanslaget till byggande av nybyggesvägar har av egnahemsstyrelsen i skrivelse den 20 september 1938 för budgetåret 1939/40 beräknats till 175,000 kronor. Egnahemsutredningen har ännu icke inkommit med av utredningen förebådat förslag rörande ändrade grunder för ifrågavarande bidragsverksamhet. Denna torde därför under nästkommande budgetår böra fortsättas efter nu gällande regler. Av skäl, som av chefen för finansdepartementet i årets statsverksproposition angivits vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor, torde anslaget till förevarande ändamål i fortsättningen böra ha karaktär av förslagsanslag. Med en beräknad bidragstilldelning av 175,000 kronor torde anslagsanvisningen kunna begränsas till 100,000 kronor.

För jordanskaffningsverksamhet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län har egnahemsstyrelsen i sin skrivelse den 20 september 1938 — med utgångspunkt från att den 1 juli 1939 komme att finnas en reservation å anslaget av i runt tal 500,000 kronor — hemställt om anvisande härutöver av ett reservationsanslag för budgetåret 1939/40 av 500,000 kronor. Efter genomförandet av den föreslagna egnahemsreformen komma icke särskilda anslagsmedel att erfordras för ifrågavarande ändamål, i det att all jordanskaffningsverksamhet förutsatts skola ske med anlitande av den s. k. jordfonden. I avbidan på de nya grunderna för egnahemsverksamheten torde här avsedda anslag för nästkommande budgetår böra upptagas med mindre belopp än som förordats av egnahemsstyrelsen. Jag föreslår, att för ändamålet anvisas ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

I det föregående har jag uttalat mig för att de av mig föreslagna nya bestämmelserna angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. skola träda i kraft den 1 januari 1940. Anslaget för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1939/40, med vilket anslag avses bidragsverksamheten under år 1940, kommer alltså att disponeras enligt de nya grunderna. Vid beräkningen av anslaget bör emellertid iakttagas, att statsbidragen utbetalas successivt och att anslaget därför kan väsentligt understiga det belopp, vartill bidrag beviljas. Bidragstilldelningen för år 1940 torde, i avvaktan på erfarenhet av de nya bestämmelsernas tillämpning, böra maximeras till 2,500,000 kronor. För budgetåret 1939/40 torde härvid böra för ändamålet anvisas ett förslagsanslag av 1,250,000 kronor.

Vid beräkningen i 1938 års statsverksproposition av bidragstilldelningen för år 1939, 2,000,000 kronor, har preliminärt räknats med att av nämnda belopp komme att användas 850,000 kronor till nyodling, 600,000 kronor till betesförbättring, 450,000 kronor till stenröjning och 100,000 kronor till jordkörning. Den av mig föreslagna höjningen av bidragstilldelningen kommer delvis att tagas i anspråk för de föreslagna nya avloppsförbättringsbidragen ävensom för den utvidgade betesförbättringsverksamheten. Det synes icke behöfligt att på förhand närmare specificera ifrågavarande bidragstilldelning på olika ändamål. Med anledning av förslag, som härom framstälts från vissa håll, kommer jag att vid fördelningen av ifrågavarande anslagsmedel

mellan hushållningssällskapen vidtaga åtgärder för att medlen mera smidigt än hittills skola kunna utnyttjas för de ändamål, för vilka de i de särskilda fallen bäst behövas.

I detta sammanhang må nämnas, att från och med budgetåret 1940/41 anslagsmedel också böra anvisas till de i det föregående föreslagna bidragen till täckande av kostnader för byggnader, som bliva överflödiga vid sammanläggning av alltför små brukningsdelar.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på att det i händelse av försämrade konjunkturer eller eljest för att bereda ökade arbetstillfällena kan vara motiverat att ställa särskilda medel till förfogande för jordförbättring utöver eljest disponibla anslag. I överensstämmelse med denna uppfattning anser jag vissa anslagsmedel för ifrågavarande ändamål böra upptagas å beredskapsstat. Förslag härom har framställts i annat sammanhang.

Utskottet.

Enär utskottets prövning av departementschefens förslag till finansiering och anslagsberäkning icke givit anledning till någon erinran, har utskottet sålunda ej funnit skäl tillstyrka motionerna II: 32 och II: 455 om höjning av anslaget för statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk.

XIV. Bestämmelsernas utformning och specialmotivering till desamma.

Vid den omskrivning av författningarna rörande egnahemsväsendet, som egnahemsutredningen ansett nödvändig, har utredningen funnit det för underlättande av tillämpningen och i övrigt av praktiska skäl vara lämpligt att sammanföra de för närvarande i skilda kungörelser upptagna bestämmelserna i en författning, betecknad kungörelse angående den statliga egnahemsverksamheten. Härvid har emellertid gjorts det undantaget, att kungörelsen angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet förutsatts skola bibehållas såsom särskild författning.

Utredningsmännens författningsförslag ha varit föremål för omarbetning inom jordbruksdepartementet i anslutning till de av departementschefen förordade ändringarna i grunderna för egnahemsverksamheten. Bidragsverksamheten för förstärkning av ofullständiga jordbruk, som av departementschefen föreslagits skola bibehållas hos hushållningssällskapen, har med hänsyn härtill ansetts böra liksom hittills regleras genom en speciell kungörelse. De sålunda omarbetade förslagen fogas såsom bilagor A, B och C vid detta utlåtande.

Utskottet.

De framlagda författningsförslagen ha icke föranlett något annat utskottets uttalande än att utskottet förutsätter, att vid den ytterligare överarbetning av förslagen, som torde komma att äga rum inom jordbruksdepartementet, erforderlig hänsyn tages till de av utskottet här ovan föreslagna ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag.

XV. Utskottets hemställan.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

A) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

I) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må, med hänsynstagande till vad utskottet här ovan anført och i huvudsaklig överensstämmelse med de i bilagorna A, B och C till detta utlåtande intagna bestämmelser, utfärda

a) kungörelse angående den statliga egnahemsverksamheten,

b) kungörelse angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet,

c) kungörelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

II) *dels* för egnahemsstyrelsen fastställa följande

Personalförteckning.

Befattning Lönegrad

Tjänstemän å ordinarie stat.

1 överdirektör och chef	C 10
2 byråchefer	A 30
2 byrådirektörer	A 26
1 kamrerare	A 24
1 byråassistent	A 21
1 notarie	A 21
1 revisor	A 21
1 kansliskrivare	A 11
1 kanslibitråde	A 7
1 expeditionsvakt	A 5
3 kontorsbiträden	A 4

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.

1 byrådirektör	Eo 26
1 byråingenjör	Eo 21;

III) *dels* godkänna följande avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor	124,100	
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:			
a) Arvoden till fyra särskilda styrelseledamöter à 1,800 kronor	kronor	7,200	
b) Arvode till en byggnadskontrollant ..	»	4,800	» 12,000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:			
a) Grundavlöningar m. m.	kronor	50,000	
b) Avlöningsförhöjningar m. m., <i>förslagsvis</i> ..	»	5,900	» 55,900
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>			» 10,800
			Summa kronor 202,800;

IV) *dels* för budgetåret 1939/40 under nionde huvudtiteln anvisa:

till *Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar* ett *förslagsanslag* av 202,800 kronor;

till *Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Omkostnader* ett *förslagsanslag* av 95,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Förvaltningsbidrag till egnahems-låneförmedlare* ett *förslagsanslag* av 1,290,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Bidrag till hushållningssällskap för jordanskaffningsverksamhet* ett *förslagsanslag* av 1,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Avsättning till fonden för premielån till egnahemslåntagare* ett *anslag* av 500,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Byggande av nybyggesvägar* ett *förslagsanslag* av 100,000 kronor;

till *Jordanskaffningsverksamhet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län* ett *reservationsanslag* av 300,000 kronor;

till *Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.* ett *förslagsanslag* av 1,250,000 kronor;

V) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må för budgetåret 1939/40 bevilja statsanslag intill 175,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till byggande av nybyggesvägar;

VI) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må för år 1940 bevilja statsanslag intill 2,500,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m;

VII) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må för tiden 1 januari—30 juni 1940 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 11,000,000 kronor, därav 7,250,000 kronor för jordbrukslägenheter och 3,750,000 kronor för bostadslägenheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål kan ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna;

VIII) *dels* medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med hittills tillämpade riktlinjer under budgetåret 1939/40 uppskov till ett sammanlagt belopp av 100,000 kronor må kunna beviljas med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden;

IX) *dels* medgiva, att av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning må under tiden 1 januari—30 juni 1940 till jordanskaffningslån åt hushållningssällskap av egnahemsstyrelsen disponeras tillhoppa högst så stort belopp, att vad som utestår i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda tid må överstiga 1,500,000 kronor;

X) *dels* medgiva, att den del av jordförmedlingsfondens för ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisas såsom jordanskaffningslån, må under tiden 1 januari—30 juni 1940 av Kungl. Maj:t användas för utlämnande av förlagslån åt kommuner, aktiebolag och föreningar;

XI) *dels* å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till *Arrendeegnahemsfonden* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av 500,000 kronor;

XII) *dels* medgiva, att för år 1940 må från arbetarsmåbrukslånefonden beviljas statslån intill ett belopp av 10,000,000 kronor;

XIII) *dels* ock å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till *Arbetarsmåbrukslånefonden* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av 4,000,000 kronor;

B) att följande motioner, nämligen I: 214, I: 296, I: 302, I: 303 och II: 464, likalydande, I: 304, I: 305 och II: 468, likalydande, I: 306 och II: 467, likalydande, I: 307 och II: 470, likalydande, I: 308 och II: 469, likalydande, I: 309, I: 310, I: 311, I: 312, II: 31, II: 32, II: 33, II: 254, II: 336, II: 454, II: 455, II: 465 samt II: 466,

må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 26 maj 1939.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Carl Eriksson, Granath**, *Alfred Andersson, Gabrielsson, Hansson, von Stockenström* och *Bror Nilsson* samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Björnlunda, *Hedlund* i Häste, *Olsson* i Rödningberg, *Gustafson* i Vimmerby, *Andersson* i Löbbo, *Carlström, Casenberg** och *Andersson* i Tungelsta.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Sederholm, Gabrielsson, Hedlund* i Häste och *Casenberg*, vilka ansett, att utskottets motivering å sid. 26 (i fråga om åtgärder av tvångskaraktär för anskaffande av jord till egnahemsändamål) bort ha följande lydelse:

»I fråga om — — — (lika med utskottet) — — — såsom omistlig.

Ehuru något Kungl. Maj:ts förslag i expropriationsfrågan ej föreligger, vill utskottet dock med anledning av departementschefens uttalande i denna fråga anföra:

En utvidgning av expropriationsrätten, på sätt som av utredningsmännen föreslagits och av departementschefen förordats, synes utskottet under nuvarande förhållanden icke påkallad. Erforderlig tillskottsjord för utvidgning av ofullständiga jordbruk lär i de allra flesta fall kunna erhållas på frivillighetens väg och, där så icke är fallet, torde grannfastighetens ägare såsom skäl för sin vägran att avyttra tillskottsjord kunna påvisa, att avståndet av mark skulle för honom vålla avsevärt men i hans egen näring. Ett en-

skilt intresse står här emot ett annat enskilt intresse. De fall, då vägran att avstå behöflig tillskottsjord föranledes av ren tredska, torde vara så sällsynta att en särskild lagstiftning för mötande av dylika fall ej är motiverad. Ett expropriationsförfarande skulle under sådana förhållanden icke blott innebära ett onödigt och skadligt ingripande i den enskilde jordägarens rätt utan även bliva till föga eller intet gagn för egendomsbildningen.

Utskottet kan sålunda icke förordna ifrågavarande utvidgning av expropriationsrätten.»

2) av herrar *von Stockenström* och *Carlström*, vilka ansett, att utskottets motivering å sid. 26 (i fråga om åtgärder av tvångskaraktär för anskaffande av jord till egnehemsändamål) bort ha följande lydelse:

»I fråga om — — — (lika med utskottet) — — — såsom omistlig.

Utskottet som icke känner sig övertygat om att expropriationsförfarande av jord på här ifrågavarande område hittills visat sig vara nödvändigt finner i varje fall att frågan om en lagstiftning för detta ändamål bör anstå till dess — sedan den nya organisationen någon tid varit i verksamhet — vidare erfarenheter vunnits, om mera betydande svårigheter för åtkomsten av lämplig tillskottsjord för stärkande av ofullständiga jordbruk yppa sig. Utskottet kan sålunda ej tillstyrka motionen och ej heller ansluta sig till departementschefens uttalande som synes tyda på att expropriationslagstiftning i enlighet med utredningsmännens förslag bör komma till stånd, så snart ett närmare övervägande från Kungl. Maj:ts sida hunnit ske.»

3) av herrar *Gustafson* i Vimmerby, *Andersson* i Löbbo och *Carlström*, vilka ansett, att utskottets motivering å sid. 39—44 (angående förräntning och amortering av egnehemslån) bort ha följande lydelse.

»Beträffande förräntningen — — — (lika med utskottet) — — — cirka 3.2 procent.

Till stöd för sitt ståndpunkttagande har departementschefen anfört bland annat följande:

Vid startandet av ett jordbruk är det till fördel att veta, till vilka belopp ränteutgifterna komma att uppgå under en längre tid framåt. Härigenom underlättas möjligheterna att genom någorlunda säkra kalkyler beräkna, huru stort kapital som med utsikt till framgång bör kunna investeras i jordbruksföretaget. Ur nu berörda synpunkt bör räntan å egnehemslån vara fast. Härvid läser det icke kunna undgås att, liksom fallet är med hypotekslån, räntans höjd blir beroende av vid vilken tidpunkt krediten upptages. Detta kan antagas föra med sig att, när ränteläget är högt, försiktighet kommer att iakttagas med igångsättandet av jordbruksföretag, om icke fastighetsvärdena samtidigt stå lågt eller konjunkturerna för jordbruksproduktionen märkbart förete en stabil lönsamhet. Att sådana hänsyn tagas, synes väl sammanfalla med förhållandena inom all ekonomisk verksamhet.

Utskottet, som ansluter sig till vad departementschefen sålunda anfört, vill vidare erinra, att såväl fullmäktige i riksgäldskontoret som fullmäktige i riksbanken ur statens synpunkt anfört vissa betänkligheter mot det av utredningsmännen framlagda förslaget om en rörlig ränta. Det har sålunda ifrågasatts, om den av utredningsmännen åberopade utjämningen av ränteförlusterna för staten under tider av låg ränta mot räntevinster under tider av hög ränta vid tillämpning av utredningsmännens räntesystem verkligen kommer till stånd. Om, trots de betänkligheter som kunna anföras mot ett rörligt räntesystem, ett sådant likväl skulle införas i statens lånerörelse, synes det — såsom fullmäktige i riksgäldskontoret framhållit — vara av vikt att, innan ett avgörande träffas, en allsidig undersökning verkställs rörande de konsekvenser ur statsfinansiell synpunkt, som detta skulle medföra icke blott för egnahemslånefondens del utan även för övriga utlåningsfonder. Det torde nämligen ligga nära till hands, att därest den under nuvarande ränteläge fördelaktiga nya beräkningsgrunden skulle fastställas för egnahemslånefonden, krav komma att uppstå från låntagare hos andra fonder att jämväl komma i åtnjutande av de omedelbara förmåner en rörlig ränta erbjuder.

Även för låntagarnas del torde det av utredningsmännen förordade räntesystemet i vissa fall komma att bli ofördelaktigt, nämligen under en period av stigande räntor. Man torde med säkerhet kunna förutse, att från deras sida anspråk då komma att framställas på förmånligare ränteberäkning. Slutligen må framhållas, att vid högt ränteläge fastighetsvärdena i regel ligga lägre än vad fallet är under tider med lågt ränteläge, varför olikhet mellan skilda låneårgångars ränteläge ej medför samma skillnad i låntagarnas ekonomiska belastning.

Med hänsyn till anförda omständigheter och till vad departementschefen i övrigt andragit, tillstyrker utskottet, att räntan å nya egnahemslån bestämmas på sätt departementschefen föreslagit. Då någon subventionering av egnahemslåntagarna i räntehänseende icke bör ifrågakomma, torde räntan såsom departementschefen föreslagit även böra innesluta viss ersättning för statens förvaltningskostnader.

Liksom departementschefen — — — (lika med utskottet sid. 42) — — — budgetåret 1940/41.

I olikhet — — — (lika med utskottet) — — — 1940 års riksdag. Utskottet biträder sålunda ej den av departementschefen föreslagna utsträckningen av nuvarande provisorium.

Med det — — — (lika med utskottet) — — — hög räntenivå.

Utskottet finner övervägande skäl tala för departementschefens förslag i förevarande del och vill sålunda tillstyrka detta liksom den modifiering härutinnan, som han förordat i fråga om bostadslån.

Vad departementschefen vidare — — — (lika med utskottet sid. 44) — — — av utskottet.»

4) av herr *Andersson* i Tungelsta, vilken ansett, att utskottets motivering å sid. 48—49 (angående viss åborätt) bort ha följande lydelse:

»Medan arbetarsmåbruksverksamheten — — — (lika med utskottet) — — — varande arrendejordbruk.

I detta — — — (lika med utskottet) — — — stads förebild.

Vad beträffar innehållet uti förstberörda motion vill utskottet framhålla, att det givetvis kommer att uppstå vissa svårigheter för innehavare av arrendeegnahem att kunna hopspara erforderliga medel för att friköpa sina arrendegårdar. Ej heller är det alldeles klart, att alla önska förvärva äganderätt. Däremot är det säkerligen ett bestämt önskemål, att besittningsrätten blir mera tryggad än som nu är fallet. Det synes därför utskottet som goda skäl tala för att en undersökning göres i det syfte, som motionären angivit. Utskottet förutsätter sålunda, att Kungl. Maj:t i anslutning till vad som anförts i motionen I: 311 låter verkställa utredning i ämnet och framlägger därav föranlett förslag.

Utskottet finner däremot icke tillräckliga skäl att i detta sammanhang föreslå någon åtgärd i anledning av motionen I: 312.»

5) av herrar *Sederholm, Hedlund* i Häste och *Casenberg*, vilka med avseende på egnahemsverksamhetens organisation anför följande:

»Förslaget om egnahemsnämndernas förstatligande skulle innebära ett allvarligt ingrepp i hushållningssällskapens organisation och verksamhet, enär sällskapen inrättat sitt arbete i allmänhet och särskilt konsulentarbetet jämväl med hänsyn till egnahemsverksamheten. Då nu en utredning angående sällskapens organisation är nära förestående, synes det betänkligt att, innan denna utredning föreligger, fråntaga sällskapen så betydelsefulla uppgifter, som nu föreslagits. Jämväl för 1938 års jordbruksutredning, som har till uppgift att verkställa utredning av jordbrukets produktionsbetingelser och avgiva förslag till organisatoriska åtgärder med avseende på jordbruket, torde en så genomgripande omorganisation, som nu föreslås, kunna komma att föregripa utredningens resultat.

Av dessa skäl synes det föreslagna förstatligandet av egnahemsnämnderna böra tills vidare anstå, allra helst som nödiga reformer även inom nuvarande organisationer säkerligen kunna genomföras.»

Bilaga A.

F ö r s l a g
till
kungörelse angående den statliga egnahemsverksamheten.

Härigenom förordnas som följer:

1 KAP.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Den statliga egnahemsverksamheten har till ändamål att i enlighet med bestämmelserna i denna kungörelse främja möjligheterna för mindre bemedlade och obemedlade att förvärva familjejordbruk, stödjordbruk eller bostadsegnahem, att utvidga ofullständiga jordbruk med tillskottsjord eller att företaga ny-, om- eller tillbyggnad eller upprustning av byggnader å egnahemsfastigheter.

Egnahemsverksamheten må i fråga om bostadsegnahem ej utövas inom stad, köping eller annat samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, med mindre Kungl. Maj:t efter framställning av staden, köpingen eller samhället meddelat bestämmelser härom.

2 §.

I denna kungörelse förstås med

familjejordbruk: jordbruk, som icke är större än att det kan brukas av innehavaren och hans familj utan nämnvärt anlåtande av lejd arbetskraft, ej heller mindre än att familjen kan erhålla sin fulla bärgning därav,

stödjordbruk: jordbruk, som är avsett att bereda innehavaren och hans familj sysselsättning och tillskott till försörjningen vid sidan av annat förvärvsarbete,

ofullständigt jordbruk: jordbruk, som utgör brukarens enda eller huvudsakliga förvärvskälla men som icke har tillräcklig bärkraft för att utgöra familjejordbruk.

Såsom jordbruk anses jämväl brukningsdel, som användes till trädgårdsbruk eller specialodling.

Brukningsdel, å vilken icke kunna födas två kor, må ej i annat fall än i nästföregående stycke sagts hänföras till jordbruk, där icke egnahemsstyrelsen för viss landsdel eller för visst fall bestämt, att även brukningsdel, å vilken endast kan födas en ko, skall anses såsom jordbruk.

Med *bostadsegnahem* förstås i denna kungörelse lägenhet, som helt eller huvudsakligen är avsedd att utnyttjas till bostad för innehavaren och vilken icke, enligt vad ovan stadgats, må hänföras till jordbruk.

3 §.

Vad i denna kungörelse är stadgat om förstärkning av ofullständigt jordbruk skall äga motsvarande tillämpning beträffande åtgärder för åstadkommande av ökad ändamålsenlighet hos stödjordbruk samt för omläggning av bostadsegnahem till jordbruk.

2 KAP.

Egnahemsorganisationen.

4 §.

Den statliga egnahemsverksamheten står under ledning och tillsyn av egnahemsstyrelsen och handhaves inom varje hushållningssällskaps område av en egnahemsnämnd.

För varje kommun utses av vederbörande egnahemsnämnd ett egnahemsombud. Dock må ombuds område, där särskilda skäl sådant betinga, omfatta allenast del av kommun.

De statliga egnahemsorganen skola handhåva de uppgifter, som enligt denna kungörelse och eljest givna föreskrifter ankomma på dem, ävensom i övrigt verka för egnahemsverksamhetens ändamålsenliga bedrivande och utveckling.

Närmare bestämmelser om den statliga egnahemsorganisationen och dess verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

5 §.

Kommun må, där ej annat föränledes av vad nedan sägs, genom det organ, som utövar kommunens beslutanderätt, välja två representanter att jämte det enligt 4 § för kommunen utsedda egnahemsombudet bilda kommunens egnahemskommitté med uppgift att, under egnahemsombudets ordförandeskap, biträda egnahemsnämnden och verka för egnahemsverksamhetens ändamålsenliga bedrivande och utveckling inom kommunen. Är kommunen delad i två eller flera ombudsområden, må två sådana representanter väljas för vart och ett av dessa områden. För de av kommunen utsedda representanterna i egnahemskommitté må även utses suppleanter. Ledamöter och suppleanter utses för en tid av fyra år. Till ledamöter och suppleanter böra utses för uppdraget lämpliga och sakkunniga personer inom kommunen, företrädande de jord- och lånesökandes samt den jordbrukande befolkningens intressen. Kommun, som valt representanter i egnahemskommitté och suppleanter för dem, har att underrätta egnahemsnämnden härom.

I stället för att utse representanter i egnahemskommitté må kommun upp-

draga åt kommunalnämnden eller motsvarande organ att jämte egnahemsombudet handhava i första stycket avsedda uppgifter.

Landskommun, som bedriver statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet, bör i stället för att utse representanter i egnahemskommitté, som ovan sagts, lämna motsvarande uppdrag åt den egnahemskommitté, som är utsedd att utöva nämnda verksamhet, eller, där sådan kommitté ej är utsedd, åt kommunalnämnden.

6 §.

De som handhava uppgifter inom egnahemsverksamheten må icke åtaga sig enskilda uppdrag av jordsäljare eller leverantörer av byggnadsmaterial.

Ledamöter av egnahemsorgan vare ansvariga för skada, som av dem uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndas staten.

7 §.

Om särskild egnahemsverksamhet genom kommuner samt aktiebolag och ekonomiska föreningar är stadgat i 8 kap.

3 KAP.

Statlig jordförmedling och jordanskaffning.

8 §.

För tillgodeende av mindre bemedlade och obemedlade personers efterfrågan på familj jordbruk, stöd jordbruk, tillskotts jord för utvidgning av ofullständiga jordbruk samt bostadsegnahem skall den statliga egnahemsorganisationen handhava erforderlig jordförmedling ävensom ombesörja jordanskaffning för tillhandahållande av jord till försäljning och på arrende.

Där så lämpligen kan ske, skall efterfrågan på jord i första hand tillgodoses genom förmedlingsverksamhet.

I den mån det kan ske utan intrång på ovan angivna uppgifter, må den statliga egnahemsorganisationen även biträda andra än mindre bemedlade och obemedlade med förmedling av jord till ändamål, som avses i denna kungörelse.

9 §.

Med avseende å *familj jordbruk* skall eftersträvas, att fastigheten erhåller lämplig storlek och ägosammansättning samt bildar ett bärkraftigt jordbruk.

Såsom förutsättningar för bildandet av *stöd jordbruk* skall beaktas, att i orten finnes stadigvarande arbetstillgång eller möjlighet till försörjning genom hemslöjd, hemindustri, fiske, pälsdjursuppfödning eller dylikt, så att innehavaren och hans familj kunna erhålla sin huvudsakliga utkomst utom jordbruket, ävensom att fastigheten är av lämplig storlek och ägosammansättning för att tjäna det avsedda syftet.

Där fråga är om *tillskottsjord* för utvidgning av ofullständigt jordbruk, skall iakttagas, att tillskottsjorden med avseende å läge, ägoslag och andra på frågan inverkan omständigheter är av sådan beskaffenhet, att jordbruket kan antagas komma att efter sammanläggningen erhålla förbättrad bärkraft.

Beträffande område, som avses skola användas till *bostadsegnahem*, skall tillses, att området är av tillräcklig storlek, att dess läge är tillfredsställande ur sanitära synpunkter samt med hänsyn till kommunikationer med arbetsplatser och skolor ävensom att tillgång till vattentäkt finnes.

10 §.

Jord, som anskaffats av egnahemsorganisationen, må jämväl bebyggas och i övrigt iordningställas för sitt ändamål genom dess försorg.

Härvid skall iakttagas, att *bostadsbyggnad* erhåller för avsett ändamål lämplig storlek och typ. Bostaden bör, där så kan ordnas inom rimlig kostnad, förses med vatten- och avloppsledningar samt central uppvärmningsanordning, varjämte bostaden även i övrigt bör utrustas så, att hygienien befordras och det husliga arbetet underlättas.

Vid uppförande av *ladugårdsbyggnad* bör iakttagas, att den erhåller tillräcklig storlek och göres ändamålsenlig med avseende å värme-, belysnings- och ventilationsförhållanden. Byggnaden bör, där så kan ordnas inom rimlig kostnad, förses med vattenledning. Jämväl i övrigt bör byggnaden uppföras och utrustas på sådant sätt, att hygienien befordras, djurens hälsa och trivsel främjas samt arbetsförhållandena i ladugården bliva tillfredsställande. Till ladugården bör höra erforderlig gödselvårdsanläggning.

Även *annan ekonomibygnad* bör göras tjänlig för sitt ändamål.

4 KAP.

Egnahemslån till förvärv av jordbruksegnahem.

11 §.

I den ordning och under de villkor nedan sägs må från egnahemslånefonden utlämnas egnahemslån i form av jordbrukslån och skogslån till underlättande för låntagaren att förvärva äganderätt till jordbruksegnahem, och må i samband härmed av statsmedel jämväl beviljas premielån.

Utan hinder därav att låntagaren icke erhåller äganderätt till jordområdet, må egnahemslån utgå till uppförande eller inlösen av byggnader å fastighet, som upplåtits under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord.

Med egnahemslån må livförsäkring förenas på sätt härom särskilt föreskrives.

12 §.

Ansökning om egnahemslån till förvärv av jordbruksegnahem skall göras hos vederbörande egnahemsnämnd.

13 §.

Egnahemslån må utgå allenast under förutsättning, att sökanden är svensk medborgare, minst tjuuett år gammal och känd för skötsamhet och ekonomisk förtänksamhet, att han befinnes äga goda personliga förutsättningar för genomförande av åsyftat företag, däri inbegripet drivande av sådant jordbruk som avses med detsamma, samt att han visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till företaget men är i behov av kraftigt bistånd härför.

Den som åtkommer jordbruksfastighet genom arv eller testamente må, även om han ej uppnått en ålder av tjuuett år och ej heller hunnit vinna erfarenhet om jordbruksdrift, likväl kunna erhålla egnahemslån.

14 §.

Med egnahemslån bör, där ej annat betingas av förhållandena, i första hand främjas förvärv av fastighet av sådan storlek och beskaffenhet i övrigt, som avsetts i 9 och 10 §§.

Lån må ej beviljas, med mindre kostnaderna för förvärvet av fastigheten och för dess iordningställande befinnas skäligen.

15 §.

Egnahemslån må ej beviljas till förvärv av fastighet, vars värde överstiger 30,000 kronor. Dock må egnahemsstyrelsen i särskilda fall medgiva, att lån må utgå till förvärv av fastighet med värde intill 35,000 kronor.

Värdet å fastigheten skall beräknas till belopp, som motsvarar vad en förständig köpare kan antagas vilja betala för fastigheten med hänsyn till den påräkneligen avkastningen eller nyttan av densamma under en följd av år. Värdet beräknas med avseende å det skick, vari fastigheten kan väntas komma efter utförandet av åsyftade arbeten för fastighetens iordningställande.

16 §.

Jordbrukslån må beviljas intill ett belopp högst motsvarande nittio procent av fastighetens värde. Dock må, om å fastigheten finnes växande skog till ett värde av minst 1,000 kronor, vid bestämmandet av jordbrukslånets belopp hänsyn icke tagas till värdet å den växande skogen. I sådant fall, varom sist sagts, må *skogslån* beviljas till ett belopp högst motsvarande nittio procent av den del av fastighetens värde, som beräknas belöpa å den växande skogen.

17 §.

Där det med hänsyn till arten och omfattningen av de åtgärder, som erfordras för fastighetens iordningställande, befinnes skäligen, att lånesökanden erhåller bistånd till täckande av kostnaderna för dessa åtgärder, må utöver jordbruks- och skogslån beviljas *premielån*.

Premielån må i regel icke beviljas till belopp överstigande tio procent av fastighetens värde. Dock må egnahemsstyrelsen, efter prövning i varje särskilt fall, medgiva, att sådant lån må uppgå till femton procent av fastighetsvärdet.

18 §.

Till minst ett mot sammanlagda beloppet av jordbrukslån, skogslån och premielån svarande belopp skall, där ej annat föranledes av vad nedan sägs, finnas säkerhet av första inteckning i fastigheten.

Om det prövas vara för låntagaren lämpligt och för staten betryggande, må första inteckning liggande inom sextio procent av fastighetens värde pantförskrivas till säkerhet för lån hos annan långivare. I sådant fall skall in-teckningen i andra hand pantförskrivas jämväl till säkerhet för statens fordran på grund av jordbruks- och skogslån. Utan hinder härav må likväl i särskilt fall medgivas, att den låntagaren såsom ägare av den in-tecknade fastigheten tillkommande andel av sådan in-teckning må pantförskrivas för annat lån.

Vid bedömandet av in-tecknings läge må in-teckningar, som avse annat än fordran, lämnas ur räkningen, om säkerheten för egnahemslånet likväl prövas vara tillräckligt betryggande.

Oavsett vad sålunda stadgats må, sedan lånekontrakt upprättats, såsom förskott å beviljat egnahemslån utbetalas större eller mindre del därav mot säkerhet, som egnahemsnämnden prövar tillfredsställande, i vilket fall emel-lertid in-teckningssäkerhet, som ovan sagts, skall vara för hela lånet ställd före början av det år, med vilket amorteringsskyldighet för jordbrukslånet inträder, vid äventyr att lånet anses hava i sin helhet förverkats och vad i förskott utbetalats jämte ränta genast skall återbetalas.

I den mån låntagaren verkställer avbetalningar å jordbruks- och skogslån, må motsvarande del av in-teckningssäkerheten, med företräde framför säkerheten för utestående premielån, kunna ställas till låntagarens förfogande.

19 §.

Där skogslån beviljas, skall egnahemsnämnden med låntagaren överenskomma om viss hushållningsplan beträffande skogen å den belånade fastig-heten ävensom göra förbehåll därom att lagen om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet skall äga tillämpning med avseende å lå-net. Sådan överenskommelse och sådant förbehåll må även träffas, där al-lenast jordbrukslån beviljas men å den belånade fastigheten finnes skog. Har låntagarens gäld genom avbetalningar nedbragts på sådant sätt, att statens risk för jordbruks- och skogslånen väsentligt minskats, må egnahemsnämnden eftergiva kravet på att avverkningen av skog skall vara underkastad så-dan begränsning, som nyss avsetts.

20 §.

Jordbrukslån och skogslån delas vart för sig med avseende å återbetal-ningen i en stående del, motsvarande sextio procent av det värde, som legat

till grund för lånets beräkning, samt en amorteringsdel, utgörande återstoden av lånet.

Har låntagaren, enligt vad i 18 § andra stycket stadgats, lån hos annan långivare mot första inteckning i fastigheten, skall motsvarande belopp avdragas å jordbrukslånets stående del samt, i den mån denna ej förslår härtill, å skogslånets stående del.

21 §.

Å stående delen av jordbruks- och skogslån skall erläggas ränta men ej amortering.

Stående delen kan icke, utom i fall som angivas i 27 och 28 §§, uppsägas förr än amorteringsdelen till fullo guldits. Låntagaren skall härvid åtnjuta sex månaders uppsägningstid.

Finner egnahemsnämnden, då uppsägningsrätt sålunda inträder, att svårigheter möta för låntagaren att, på godtagbara villkor uppbringa ett mot stående delen svarande lån hos annan långivare, må nämnden medgiva, att lånet tills vidare må kvarbli hos nämnden mot den ränta, som eljest gäller för egnahemslån, samt på de återbetalningsvillkor, som nämnden finner lämpliga.

22 §.

Å jordbrukslåns amorteringsdel skall till och med femte kalenderåret efter det, då lånet beviljats, allenast erläggas ränta. Därefter skall amorteringsdelen förräntas och amorteras genom lika årliga annuiteter, bestämda på sådant sätt att amorteringsdelen är återbetald senast inom tjugufem år efter amorteringsskyldighetens inträde.

Låntagaren äger, närhelst han så önskar, verkställa avbetalningar utöver de fastställda annuiteterna. Sådana avbetalningar skola avföras å amorteringsdelen.

23 §.

Å skogslåns amorteringsdel skall, jämte ränta, erläggas amortering enligt grunder, som bestämmas med hänsyn till låntagarens möjligheter att med tillämpning av den enligt 19 § överenskomna hushållningsplanen tillgodogöra sig skogen. Såvitt möjligt skall återbetalningen bestämmas i form av lika annuiteter och på sådant sätt, att skogslånets amorteringsdel är till fullo gulden senast vid tiden för slutbetalningen av jordbrukslånets amorteringsdel.

Medgiver egnahemsnämnden avverkning vid sidan av fastställd hushållningsplan, bör nämnden i regel göra förbehåll om däremot svarande återbetalning utöver eljest tillämpad amorteringsplan. Sådan ytterligare återbetalning må ock, närhelst låntagaren så önskar, göras av denne. Avbetalningar, varom i detta stycke sägs, skola avföras å skogslånets amorteringsdel. Hänföra sig avbetalningarna till sådana skogsavverkningar, som kunna antagas väsentligt rubba möjligheterna att framdeles följa fastställd hushållningsplan, må såväl denna som även amorteringsplanen jämkas i motsvarande omfattning.

24 §.

Av premielån skall, sedan amorteringsskyldighet för jordbrukslånet inträtt, under vart och ett av följande tio år efterskänkas en tiondel, såvitt icke på grund av bestämmelserna i 27 och 28 §§ skyldighet inträder att återbetala av premielånet återstående belopp.

Å premielån erlägges ej ränta i annat fall än som avses i 25 § andra stycket.

25 §.

Jordbrukslån och skogslån skola förräntas efter fast vid lånets beviljande bestämd räntefot. Denna fastställes av Kungl. Maj:t och må icke understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under de tre budgetår, som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av en fjärdedels procent.

Om förfallet kapitalbelopp av jordbrukslån, skogslån eller premielån icke inbetalas inom behörig tid, skall låntagaren vara skyldig att, därest så påfordras, å det förfallna beloppet erlägga dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i särskild ordning bestämda.

26 §.

Innan någon del av beviljat egnahemslån utbetalas, skall egnahemsnämnden med låntagaren ha upprättat kontrakt i två exemplar, av vilka vardera kontrahenten skall taga ett. I kontraktet skola finnas intagna bestämmelser i bland annat följande avseenden, nämligen

beträffande vederbörlig benämning å den fastighet, för vars förvärvande egnahemslånet lämnas, samt storleken å fastigheten,

rörande egnahemslånets belopp med fördelning i förekommande fall på jordbrukslån, skogslån och premielån samt på stående del och amorteringsdel,

angående säkerheten för egnahemslånet samt villkoren i fråga om ränta och återbetalning,

huruvida egnahemslånet må lyftas på en gång eller i särskilda terminer, samt angående sättet och villkoren i övrigt för lånets utbekommande,

angående viss tid, inom vilken egnahemslånet skall vara till fullo uttaget, vid äventyr att rätten till utbekommande av ej lyft belopp skall vara förverkad,

vilka förbättringsarbeten som böra utföras å fastigheten, deras art och tiden, inom vilken de böra vara fullbordade,

vilka ny-, om- eller tillbyggnader som böra komma till stånd å fastigheten, deras beskaffenhet och tiden, inom vilken de böra vara fullbordade,

rörande låntagarens skyldigheter i fråga om fastighetens hävdande och underhållande samt om förpliktelse för honom att hålla byggnader och i förekommande fall skog brandförsäkrade i försäkringsinrättning, som godkännes av egnahemsnämnden,

angående den kontroll från egnahemsnämndens sida, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig, samt

därom, att möjligen uppkommande tvister mellan staten och låntagaren beträffande tillämpningen av lånekontraktets bestämmelser skola, där icke ärendet ankommer på prövning av överexekutor, avgöras av skiljemän i enlighet med därom gällande lag.

Varken tiden för lånets uttagande till fullo eller för förbättrings- eller byggnadsarbetens fullbordande må bestämmas senare än till den tidpunkt, då amorteringsskyldigheten för jordbrukslånet inträder.

27 §.

I lånekontraktet skall egnahemsnämnden förbehålla sig rätt att, förutom i fall som avses i 28 §, under nedan angivna förutsättningar helt eller delvis uppsäga egnahemslånet till betalning å tid, som egnahemsnämnden bestämmer, nämligen

om låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets eller därmed förenad livförsäkrings beviljande,

om låntagaren ej fullgör vad i lånekontraktet föreskrivits i fråga om fastighetens bebyggande och iordningställande i övrigt,

om låntagaren visar försumlighet i fråga om erläggandet av föreskriven ränta och avbetalning eller livförsäkringsavgift,

om låntagaren försummar att erlægga brandförsäkringsavgift för fastigheten eller eljest åsidosätter för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor,

om låntagaren avverkar skog å fastigheten utöver fastställd hushållningsplan,

om fastigheten vanvårdas med avseende å jord eller byggnad eller om byggnad nedrives eller bortflyttas och värdet å fastigheten därigenom eller eljest väsentligt minskas,

om låntagaren avflyttar från fastigheten under sådana omständigheter, att det skäligen kan antagas att han eller hans familj icke vidare ämna bebo densamma, eller

om eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren med hänsyn till det med egnahemslånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

28 §.

Övertages fastigheten i sin helhet av låntagarens efterlevande make eller av bröstarvinge eller av efterlevande make och bröstarvinge, vilka behålla fastigheten oskiftad, må återstående jordbrukslån, skogslån och premielån överflyttas på nye ägaren under enahanda villkor, som varit gällande för den tidigare ägaren.

Övergår eljest äganderätten till fastigheten i dess helhet eller del därav genom köp eller annat fång från låntagaren till ny innehavare, skola återstående jordbrukslån och skogslån vara förfallna till betalning å tid, som egnahemsnämnden bestämmer. Dock må lånen, där den nye ägaren upp-

fyller förutsättningarna för erhållande av egnahemslån, kunna på oförändrade villkor överflyttas på denne.

Är fastigheten i annat fall, än i första stycket sagts, vid överlåtelsen belastad med premielån, skall, om priset för fastigheten överstiger det vid lånets utlämnande beräknade värdet, återbetalning av lånet ske med sålunda överskjutande belopp. Dock må, i den mån ökningen av fastighetens värde hänför sig till särskild av låntagaren vidtagen åtgärd, motsvarande belopp av premielånet kunna enligt egnahemsnämndens bestämmande efterskänkas. Vad som härefter återstår av lånet må, om även nye ägaren till fastigheten erhåller jordbrukslån, kunna på oförändrade villkor överflyttas på denne. Om skäl därtill äro, må egnahemsstyrelsen ock eljest, på framställning av egnahemsnämnden, medgiva, att premielån sålunda överflyttas på ny ägare till fastigheten.

Om återstående premielån icke enligt vad i nästföregående stycke sagts överflyttas på nye ägaren, skall lånet vara förfallet till betalning å tid, som egnahemsnämnden bestämmer.

29 §.

Räntor och avbetalningar skola för varje år inbetalas till vederbörande egnahemsnämnd före utgången av juni månad nästföljande år. Tiderna för uppbörden fastställas av egnahemsstyrelsen.

30 §.

I fråga om egnahemslån, som beviljas för uppförande eller inlösen av byggnader å fastighet, som upplåtits under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord, skola, jämte de beträffande egnahemslån för förvärv av jordbruksegnahem i allmänhet gällande villkor och bestämmelser, i den mån de äro tillämpliga och ej strida mot vad här nedan stadgas, följande särskilda villkor och bestämmelser lända till efterrättelse, nämligen,

att såsom fastighetens värde allenast må räknas värdet å de åbon tillhöriga byggnader, som finnas eller äro avsedda att uppföras å fastigheten,

att vad ovan i 28 § stadgats för det fall att fastigheten övergår till ny ägare skall äga motsvarande tillämpning, då åborätt övergår till ny innehavare, dock med iakttagande att, därest denne godtages såsom åbo på grund av 5 § andra stycket förenämnda lag, överflyttning på honom av återstående jordbrukslån och premielån i regel ej må förvägras,

att det åligger egnahemsnämnden att ofördröjligen hos länsstyrelsen för antecknande i den i 46 § förenämnda lag omförmälda bok göra anmälan om fordran hos åbo för utlämnat egnahemslån så ock om lämnat medgivande om överflyttning av betalningsansvaret för sådant lån å ny åbo; samt

att, därest åbo vill inlösa fastigheten enligt 33 § förenämnda lag, egnahemsnämnden är berättigad lämna samtycke därtill samt låta lånet utestå under villkor att för lånet, som därefter underkastas de för egnahemslån eljest gällande bestämmelser, ställes inteckningssäkerhet i fastigheten.

5 KAP.

Egnahemslån till förvärv av bostadsegnahem.

31 §.

I den ordning och under de villkor nedan sägs må från egnahemslånefonden utlämnas egnahemslån i form av *bostadslån* till underlättande för låntagaren att förvärva äganderätt till bostadsegnahem.

Utan hinder därav att låntagaren icke erhåller äganderätt till jordområdet, må bostadslån utgå till förvärv av bostadsegnahem, för vilket mark upplåtits med tomträtt eller, beträffande Hvitefeldtska stipendieinrättningen tillhörande mark, med ständigt och oinskränkt besittningsrätt.

Vad i 11 § tredje stycket, 12 § samt 13 § första stycket är stadgat skall i tillämpliga delar även gälla i fråga om bostadslån.

32 §.

Bostadslån må i regel icke beviljas i andra fall, än där sökanden åsyftar att genom nybyggnad bilda ett nytt eget hem. Om särskilda skäl därtill föranleda, må bostadslån likväl kunna beviljas, ändock att nybyggnad icke är avsedd att komma till utförande, såsom då fråga är om inlösen av jord till byggnad å ofri grund eller inköp av bostadsfastighet, som sökanden innehar under nyttjanderätt.

Ej heller må bostadslån beviljas till förvärv av fastighet, vars värde överstiger 12,000 kronor.

Bostadslån må uppgå till högst sjuttiofem procent av fastighetens värde.

Bestämmelserna i 14 § och 15 § andra stycket skola i tillämpliga delar även gälla med avseende å bostadslån.

33 §.

Till minst ett mot bostadslånet svarande belopp skall, där ej annat föranledes av vad nedan sägs, finnas säkerhet av första in-teckning i fastigheten.

Om det prövas vara för låntagaren lämpligt och för staten betryggande, må första in-teckning liggande inom sextio procent av fastighetens värde pantförskrivas till säkerhet för lån hos annan långivare. I sådant fall skall in-teckningen i andra hand pantförskrivas jämväl till säkerhet för statens fordran. Utan hinder härav må likväl i särskilt fall medgivnas, att den låntagaren såsom ägare av den in-tecknade fastigheten tillkommande andel av sådan in-teckning må pantförskrivas för annat lån.

Vid bedömandet av in-tecknings läge må in-teckningar, som avse annat än fordran, lämnas ur räkningen, om säkerheten för bostadslånet likväl prövas vara tillräckligt betryggande.

Oavsett vad sålunda stadgats må, sedan lånekontrakt upprättats, såsom förskott å beviljat bostadslån utbetalas större eller mindre del därav mot

säkerhet, som egnahemsnämnden prövar tillfredsställande, i vilket fall emellertid inteckningssäkerhet, som ovan sagts, skall vara för lånet ställd före början av det år, med vilket amorteringsskyldighet inträder, vid äventyr att lånet anses hava förverkats och vad i förskott utbetalts jämte ränta genast skall återbetalas.

34 §.

Där bostadsegnahem i större omfattning bildas till förmån för personer, som äro anställda vid visst industri- eller annat affärsdrivande företag, må egnahemsnämnden, om skäl därtill äro, utöver inteckning som sagts i 33 § betinga sig borgen eller annan lämplig säkerhet av företaget.

35 §.

Bostadslån delas med avseende å återbetalningen i en stående del, som motsvarar femtio procent av det värde, som legat till grund för lånets beräkning, samt en amorteringsdel, utgörande återstoden av lånet.

Har låntagaren, enligt vad i 33 § andra stycket stadgats, lån hos annan långivare mot första inteckning i fastigheten, skall motsvarande belopp i första hand avdragas å bostadslånets stående del.

Bestämmelserna i 21, 22, 25, 26 och 27 §§, 28 § första och andra styckena samt 29 § skola i tillämpliga delar även gälla beträffande bostadslån; dock skall amorteringsskyldighet i fråga om bostadslån inträda redan med fjärde kalenderåret efter det, då lånet beviljats.

36 §.

Om å bostadsegnahem, för vilket bostadslån utestår, erfordras om- eller tillbyggnad, må ytterligare lån beviljas för detta ändamål.

Sådant lån må ej utgå, där värdet å fastigheten efter om- eller tillbyggnaden kommer att överstiga 12,000 kronor.

Lån, som här avses, må icke uppgå till högre belopp än att lånet och återstående del av tidigare lån sammanlagt motsvara sjuttiofem procent av värdet å fastigheten efter om- eller tillbyggnaden.

Till minst ett mot lånet svarande belopp skall finnas säkerhet av inteckning, belägen inom sjuttiofem procent av fastighetsvärdet. Med bättre rätt intecknad gäld må kunna utgöras av lån hos annan långivare under förutsättning, att egnahemsnämnden finner sistnämnda lån vara ordnat på ett för låntagaren lämpligt och för staten betryggande sätt.

I detta kapitel meddelade bestämmelser skola i övrigt äga motsvarande tillämpning i fråga om lån, som här sagts; dock skall sådant lån till hela sitt belopp räknas såsom amorteringsdel.

37 §.

I fråga om egnahemslån, som beviljas till förvärv av bostadsegnahem, för vilket mark upplåtits med tomträtt eller, beträffande Hvitfeldtska stipendie-

inrättningen tillhörande mark, med ständig och oinskränkt besittningsrätt, skola, jämte de beträffande bostadslån i allmänhet gällande villkor och bestämmelser, i den mån de äro tillämpliga och ej strida mot vad här nedan stadgas, följande särskilda villkor och bestämmelser lända till efterrättelse, nämligen

att lånet må utgå med högst sjuttiofem procent av värdet å de innehavaren tillhöriga åbyggnader, som finnas eller äro avsedda att uppföras å fastigheten,

att för lån till bostadsegnahem å Hvitfeldtska stipendieinrättningen tillhörig mark egnahemsnämnden äger antaga den säkerhet, nämnden prövar lämplig, samt

att inteckningar i tomträtt må kunna godtagas såsom säkerhet för bostadslån i samma utsträckning som inteckningar i fast egendom; dock under villkor dels att vid tiden för lånets beviljande återstår av upplåtelsetiden så mycket, att denna återstod med minst tjugu år överskjuter den tid, som åtgår till inbetalning av egnahemslånets amorteringsdel, dels ock att tomträttsavtalet är så avfattat, att tomträtten icke under upplåtelsetiden kan förverkas eller eljest upphöra.

6 KAP.

Egnahemslån till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.

38 §.

I den ordning och under de villkor nedan sägs må från egnahemslånefonden utlämnas egnahemslån till underlättande av förstärkning av ofullständigt jordbruk genom förvärv och i förekommande fall förbättring av lämpligt område avsett att tilläggas den ursprungliga fastigheten (tillskottsjord) eller genom ny-, om- eller tillbyggnad å dylikt jordbruk.

Bestämmelserna i 11 § tredje stycket samt 12—14 §§ skola i tillämpliga delar även gälla i fråga om egnahemslån till förstärkning av ofullständiga jordbruk.

39 §.

Äro de i 38 § åsyftade åtgärderna av den omfattning, att härigenom åstadkommes en väsentlig förändring av fastighetens beskaffenhet och användningssätt, må egnahemslån med avseende å fastigheten i dess helhet beviljas enligt bestämmelserna i 4 kap.

Har fastighetens innehavare redan förut egnahemslån, skall detta lån härvid återbetalas.

40 §.

Sker förstärkning av ofullständigt jordbruk antingen genom förvärv av tillskottsjord eller genom sådant jordförvärv i förening med därav föranledd ny-, om- eller tillbyggnad eller ock genom dylikt byggnadsarbete utan samband med förvärv av tillskottsjord och är ej sådant fall för handen,

som avses i 39 §, må egnahemslån i form av jordbrukslån, skogslån och premielån beviljas enligt bestämmelserna i 4 kap., dock med iakttagande,

att, där fråga icke enbart är om förvärv av tillskottsjord, till grund för bestämmandet av egnahemslåns belopp skall läggas ökningen i fastighetens värde på grund av åtgärdernas vidtagande,

att, där förstärkningen enbart sker genom förvärv av tillskottsjord, jordbruks- och skogslån skola grundas på tillskottsjordens och den därå växande skogens värde vid förvärvet samt att i sådant fall premielån icke må utgå,

att lån till sådan ny-, om- eller tillbyggnad, som ej är föranledd av förvärv av tillskottsjord, icke må beviljas annan än den, som förut innehar egnahemslån,

att lån ej må beviljas, där värdet å fastigheten efter de med lånet åsyftade åtgärderna kommer att överstiga belopp, som sagts i 15 § första stycket,

att säkerheten för lån skall vara av beskaffenhet, som sägs i 41 §, samt att jordbrukslån liksom skogslån skall till hela sitt belopp räknas såsom amorteringsdel.

41 §.

Såsom säkerhet för egnahemslån, som sagts i 40 §, skall lämnas inteckning i låntagarens fastighet till minst ett belopp, som svarar mot beviljat lån.

Är egnahemslånet avsett till förvärv av tillskottsjord, skall inteckningen, om förutsättningar finnas för sammanläggning av tillskottsjorden med den ursprungliga fastigheten, gälla i hela den genom sådan sammanläggning bildade fastigheten. I dylikt fall, så ock då fråga är om lån till ny-, om- eller tillbyggnad utan samband med förvärv av tillskottsjord, skall inteckningen till så stor del, som motsvarar jordbruks- och skogslån, vara belägen inom nittio procent av fastighetens beräknade värde efter vidtagandet av de med lånet åsyftade åtgärderna. Till den del inteckningen motsvarar premielån, skall densamma, där ej annat föranledes av att fastigheten förut är belastad med dylikt lån, vara belägen med förmånsrätt närmast efter säkerheten för jordbruks- och skogslånen. Möter hinder mot sammanläggning av tillskottsjorden och den ursprungliga fastigheten, må såsom säkerhet godtagas gemensam inteckning i dessa, om inteckningen har bästa rätt i tillskottsjorden och sådan förmånsrätt i den ursprungliga fastigheten, som nyss sagts.

Med bättre rätt intecknad gäld må kunna utgöras av lån hos annan långivare under förutsättning, att egnahemsnämnden finner sistnämnda lån vara ordnat på ett för låntagaren lämpligt och för staten betryggande sätt.

42 §.

Vilja två eller flera ägare av ofullständiga jordbruk förstärka dessa genom gemensamt förvärv av tillskottsjord, må egnahemslån utlämnas till underlåtande härav.

Lån må beviljas allenast under förutsättning att den ifrågavarande sammanslutningen av jordägare erbjuder trygghet för ändamålsenlig skötsel av

det gemensamma företaget, att jordägarna var för sig uppfylla de villkor, som gälla för erhållande av jordbrukslån, att jordägarna, om de äro flera än fyra, äro sammanslutna i en ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet, att jordägarnas ansvarighet i sådant fall sammanlagt är av den omfattning, att lånets belopp därigenom täckes, samt att, då fråga icke är om dylik förening, avtalet om sammanslutningen är slutet för en tid av minst fem år.

I övrigt skola bestämmelserna i 4 kap. i tillämpliga delar gälla i fråga om lån, som här avses.

43 §.

Om vid förvärv av tillskottsjord till ofullständigt jordbruk byggnad å tillskottsjorden blir överflödig för jordbrukets behov och icke kan finna lämplig användning, må vederbörande egnahemsnämnd bevilja ägaren av det ofullständiga jordbruket, vare sig han för förvärvet av tillskottsjorden erhåller egnahemslån eller icke, bidrag av statsmedel, motsvarande högst skillnaden mellan det värde, som kan antagas hava av köpeskillingen för tillskottsjorden belöpt å byggnaden, samt det minskade värde, byggnaden prövas hava erhållit under de efter tillskottsjordens sammanläggning med den ursprungliga fastigheten inträdda förhållandena.

7 KAP.

Arrendeegnahem och arrendelån.

44 §.

I den ordning och under de villkor nedan sägs må från kronan tillhörig jord fastighet kunna upplåtas på arrende med rätt för arrendator att inlösa till honom upplåten fastighet (*arrendeegnahem*).

I samband med upplåtelsen av arrendeegnahem må enligt vad nedan anges till arrendatorn kunna utlämnas lån från arrendelånefonden (*arrendelån*).

Ansökning om upplåtelse av arrendeegnahem och om arrendelån prövas av vederbörande egnahemsnämnd.

45 §.

Arrendeegnahem må ej upplåtas till annan än svensk medborgare, som är minst tjuuguett år gammal, känd för skötsamhet och ekonomisk förtänksamhet samt genom sin föregående verksamhet förtrogen med jordbruk och i övrigt lämplig att sköta företag, som här avses.

Till erhållande av arrendeegnahem må allenast den ifrågakomma, vilkens ekonomiska ställning är sådan, att bistånd i form av egnahemslån icke är tillfyllest för att sätta honom i stånd att förvärva eget jordbruk av arrendeegnahems storlek.

46 §.

Arrendeegnahem skall i regel utgöras av familjejordbruk. Fastigheten skall vid upplåtelsen vara försedd med nödiga byggnader och övriga för jordbrukets drift erforderliga anläggningar.

Upplåtelse av arrendeegnahem skall, där icke annorledes här nedan stadgas eller särskilda skäl föranleda annat, ske i enlighet med bestämmelserna i lagen om nyttjanderätt till fast egendom. De ytterligare villkor för upplåtelsen, som kunna finnas erforderliga, bestämmas av egnahemsnämnden.

Arrendeavgiften må ej sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till den avkastning, som under arrendetiden kan utvinnas av fastigheten.

47 §.

Upplåtelse av arrendeegnahem skall i regel ske för en tid av fem år.

Har arrendator vid arrendetidens utgång innehaft arrendet fem år och har han väl brukat fastigheten, skall, därest densamma ånyo skall utarrenderas enligt bestämmelserna i detta kapitel, arrendet på då fastställda arrendevillkor hembjudas honom.

Har under de sista fem arrendeåren arrendet övergått å arrendatorns dödsbodelägare eller överlåtits å hans maka, barn eller måg, äger vid ny utarrendering sådan innehavare av arrendet för åtnjutande av optionsrätt räkna sig till godo den tid, varunder företrädaren varit i besittning av arrendet.

48 §.

Arrendator skall äga att med äganderätt förvärva den arrenderade fastigheten under förutsättning, att han dels i förekommande fall återbetalt till honom utlämnat arrendelån, dels ock under arrendetiden ådagalagt duglighet och skötsamhet samt jämväl med hänsyn till övriga omständigheter kan antagas vara i stånd att genomföra köpet.

Då egnahemsnämnden så prövar skäligt, må fastigheten kunna av arrendatorn med äganderätt förvärfvas utan hinder därav att till honom utlämnat arrendelån icke till fullo återbetalts.

Köpeskillingen vid arrendeegnahems försäljning till arrendatorn bestämmas av egnahemsnämnden med hänsyn till värdet vid tiden för försäljningen.

I arrendekontraktet må förbehåll ske om rätt för egnahemsnämnden att, där nämnden finner statens intresse sådant påkalla, vid försäljningen undanta taga viss del av fastigheten.

Till underlättande av förvärv av arrendeegnahem må egnahemslån beviljas enligt bestämmelserna i 4 kap.

49 §.

Arrendelån, som i 44 § sagts, utlämnas till belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å fastigheten.

Arrendelån må dock i intet fall överstiga 4,500 kronor.

50 §.

Arrendelån skall från och med andra kalenderåret efter det, då lånet beviljats, återbetalas till vederbörande egnahemsnämnd med en sextondel årligen. Därest egnahemsnämnden så prövar skäligt, må tiden för amorteringsfriheten utsträckas med ett år. På framställning av egnahemsnämnden må egnahemsstyrelsen, om särskilda skäl därtill äro, medgiva anstånd med erläggande av avbetalning under ett eller flera år.

Låntagaren äger, närhelst han så önskar, göra avbetalningar utöver fastställda belopp.

Å arrendelån erlägges ej ränta. Dock skall låntagaren, om förfallet kapitalbelopp icke inbetalas inom behörig tid, vara skyldig att, därest så påfordras, å det förfallna beloppet erlägga dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i särskild ordning bestämda.

51 §.

Innan någon del av beviljat arrendelån utbetalas, skall egnahemsnämnden med låntagaren ha upprättat kontrakt i två exemplar, av vilka vardera kontrahenten skall taga ett. I kontraktet skola finnas intagna bestämmelser i bland annat följande avseenden, nämligen

rörande lånets belopp, säkerheten för lånet och villkoren i fråga om återbetalning och ränta,

angående sättet och villkoren för lånets utbekommande,

angående den kontroll, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig, samt

angående skyldighet för låntagaren att hålla de med anlitande av lånet inköpta inventarierna försäkrade.

52 §.

I lånekontraktet skall egnahemsnämnden förbehålla sig rätt att under nedan angivna förutsättningar helt eller delvis uppsäga arrendelånet till betalning å tid, som nämnden bestämmer, nämligen

om låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande,

om låntagaren visar försumlighet i fråga om erläggandet av föreskriven avbetalning,

om låntagaren försummar att erlägga försäkringsavgift eller eljest åsidosätter för försäkringens giltighet stadgade villkor,

om låntagaren avhänder sig erforderliga jordbruksinventarier,

om låntagaren frånträder arrendet eller, därest han med äganderätt förvärvat fastigheten, överlåter densamma å annan, eller

om eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

Därest i samband med frånträdande av arrendet eller överlåtelse, som nyss sagts, för jordbruket erforderliga inventarier överlåtas å den nye arrendatorn eller den nye ägaren, må egnahemsnämnden, om skäl därtill äro, medgiva denne att övertaga betalningsansvaret för oguldet lånebelopp på oförändrade villkor.

8 KAP.

Egnahemslåneförmedling och jordanskaffning av kommuner, aktiebolag och ekonomiska föreningar.

53 §.

Kommun må av egnahemsstyrelsen antagas till förmedlare av egnahemslån till förvärv av bostadsegnahem under förutsättning, att kommunen fastställt instruktion med reglementariska föreskrifter rörande verksamheten, vilken instruktion skall vara godkänd av egnahemsstyrelsen.

I instruktionen skola bland annat bestämmelser finnas intagna angående det kommunala organ, som skall handhava kommunens hithörande verksamhet, samt om detta organs sammansättning och befogenhet med avseende å verksamheten ävensom angående det område, inom vilket verksamheten må utövas.

54 §.

Aktiebolag eller förening må av egnahemsstyrelsen antagas till förmedlare av egnahemslån till förvärv av bostadsegnahem under förutsättning,

att aktiebolaget är behörigen registrerat;

att föreningen är registrerad såsom ekonomisk förening;

att aktiebolaget eller föreningen, där ej egnahemsstyrelsen av särskilda skäl medgiver undantag, har till uteslutande uppgift att befrämja förvärvandet av egnahem medelst statslån samt att egnahemsstyrelsen finner aktiebolaget eller föreningen vara lämplig såsom egnahemslåneförmedlare och bereda tillräcklig trygghet för att syftet med den statliga egnahemsverksamheten befrämjas på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt;

att en å statens vägnar av egnahemsstyrelsen utsedd ledamot i bolagets eller föreningens styrelse skall äga deltaga i överläggningarna men ej i besluten;

att ett av egnahemsstyrelsen tillsatt ombud skall äga å statens vägnar deltaga i granskningen av bolagets eller föreningens räkenskaper och förvaltning;

att bolagets bolagsordning eller föreningens stadgar äro upprättade i överensstämmelse med de grunder, som angivas i 55 §, samt

att bolaget eller föreningen skall hava antagit instruktion med reglementariska föreskrifter rörande hithörande verksamhet, vilken instruktion skall vara godkänd av egnahemsstyrelsen.

55 §.

Bolagsordning eller föreningsstadgar för bolag eller förening, som avsetts i 54 §, skola bland annat innehålla bestämmelser,

att föremålet för bolagets eller föreningens verksamhet är att främja förvärvandet av bostadsegnahem inom visst angivet område,

att under bolagets eller föreningens bestånd ej till aktieägarna eller medlemmarna må för något år såsom vinstutdelning utbetalas mer än viss, i bolagsordningen eller stadgarna bestämd procent å inbetalade aktiekapitalet eller insatserna,

huruvida, i händelse till aktieägarna eller medlemmarna under något år icke utbetalts såsom vinstutdelning vad de må i sådant avseende för ett år högst utbekomma, underskjutande beloppet må kunna framdeles under bolagets eller föreningens bestånd eller vid dess upplösning till dem utbetalas eller ej;

att, om bolaget eller föreningen upplöses, av dess tillgångar ej må till aktieägarna eller medlemmarna utbetalas mer, än som motsvarar inbetalade aktiekapitalet eller insatserna jämte vad enligt bestämmelse, meddelad på grund av föreskriften i nästföregående stycke, må kunna till dem utgå; samt

att ändring i bolagsordningen eller stadgarna icke är giltig, med mindre egnahemsstyrelsen lämnat medgivande till ändringen.

56 §.

Styrelseledamot liksom granskningsombud, som enligt 54 § förordnats av egnahemsstyrelsen, äger att, där fattat beslut icke överensstämmer med hans mening, få denna avvikande mening antecknad i protokollet, respektive revisorernas berättelse.

Ledamot och granskningsombud, som nu nämnts, äga att av bolaget eller föreningen åtnjuta ersättning med belopp, som i brist av åsämjande bestämmes av egnahemsstyrelsen.

57 §.

Kommun, aktiebolag eller förening, varom sagts i 53 och 54 §§, må från egnahemslånefonden erhålla *egnahemsstatslån* för utlämnande av bostadslån i enlighet med bestämmelserna i 31—37 §§.

Ansökning om egnahemsstatslån skall senast den 15 oktober året näst före det, för vilket lånet sökes, ingivas till egnahemsstyrelsen. På styrelsen ankommer att pröva dylik ansökning.

Aktiebolag eller förening skall, innan någon del av beviljat statslån må utbekommas, till egnahemsstyrelsen avlämna av denna godkänd säkerhet för avgiven skuldförbindelses uppfyllande.

58 §.

Vad av beviljat egnahemsstatslån icke vid utgången av det år, under vilket lånet beviljats, blivit till bostadslån disponerat, skall till egnahemsstyrelsen inbetalas före utgången av mars månad nästföljande år.

59 §.

Av låneförmedlare utbekommet egnahemsstatslån skall återbetalas och förräntas efter grunder, som motsvara villkoren för de av låneförmedlaren utlämnade bostadslånen. För tid innan av låneförmedlaren lyftade statslåne-medel blivit utlämnade skall ränta utgå efter den räntefot, som då gäller för bostadslån.

60 §.

Ränta och amortering å egnahemsstatslån skola för varje år av låneförmedlare inbetalas till egnahemsstyrelsen före utgången av juni månad nästföljande år.

Om förfallet kapitalbelopp icke inbetalas inom behörig tid, skall låneförmedlaren vara skyldig att, därest så påfordras, å det förfallna beloppet erlægga dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i särskild ordning bestämda.

61 §.

Har av låneförmedlare beviljat bostadslån icke till fullo utbetalts vid tiden för amorteringstidens inträde eller rätten till utbekommande av det samma eller del därav av låntagaren förverkats eller har redan utbetalt bostadslån helt eller delvis till låneförmedlaren återbetalts i annan ordning än såsom kapitalavbetalning å amorteringsdelen i överensstämmelse med amorteringsplanen, skall det lånebelopp, till vars utbekommande rätten förfallit eller förverkats eller som till låneförmedlaren återbetalts, före mars månads utgång året efter det, då sagda rätt förföll eller förverkades eller återbetalningen ägde rum, jämte ränta inbetalas till egnahemsstyrelsen.

62 §.

Kommun, aktiebolag eller förening, varom sagts i 53 och 54 §§, må från jordförmedlingsfonden erhålla *förlagslån* för användning såsom rörelsekapital vid inköp och exploatering av fastighet, lämplig att helt eller huvudsakligen användas för bildande av bostadsegnahem.

Ansökning om förlagslån göres hos egnahemsstyrelsen, på vilken det ankommer att pröva dylik ansökning.

Sedan egnahemsstyrelsen beviljat förlagslån samt därvid fastställt plan för lånets återbetalning, må lånet, mot avlämnande av skuldförbindelse, på en gång eller i skilda delar lyftas i egnahemsstyrelsen. Där fråga är om lån till aktiebolag eller förening, skall för lånet ställas säkerhet, som egnahemsstyrelsen godkänner.

63 §.

Å lyftat förlagslån skall erläggas ränta efter fyra procent om året, vilken ränta skall inbetalas till egnahemsstyrelsen före mars månads utgång följande år.

Bestämmelsen i 60 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fråga om förlagslån.

64 §.

Kommun, aktiebolag eller förening, som tilldelats egnahemsstatslån eller förlagslån, är skyldig att beträffande sålunda avsedd egnahemsverksamhet ställa sig till efterrättelse de föreskrifter och anvisningar, som egnahemsstyrelsen må meddela, samt att lämna styrelsen omedelbar tillgång till samtliga verksamheten berörande räkenskaper och handlingar ävensom att till styrelsen avgiva de redogörelser över verksamheten, som skola lämnas enligt instruktion eller av styrelsen meddelade särskilda föreskrifter.

Vid planläggning av styckning av område till egnahemsfastigheter skall preliminär plan för områdets styckning, exploatering och försäljning jämte kalkyler för styckningsföretagets genomförande ingivas till egnahemsstyrelsen senast åtta dagar innan åtgärder vidtagas för styckningslots utbudande till försäljning.

Finner egnahemsstyrelsen, att kommun, aktiebolag eller förening, som tilldelats egnahemsstatslån eller förlagslån, använt sådant belopp i strid mot gällande bestämmelser eller eljest brustit i sina skyldigheter rörande tillgodonjutandet av lånet eller, beträffande förlagslån, icke är i behov av att fortfarande innehava lånebeloppet, äger styrelsen bestämma, huruvida beloppet skall vara förfallet till återbetalning.

65 §.

Till bestridande av låneförmedlars med egnahemsverksamheten förenade förvaltningskostnader och å egnahemslånerörelsen uppkommande förluster åtnjuter en var låneförmedlare ett årligt statsbidrag motsvarande 0.5 procent av låneförmedlarens kapitalskuld för egnahemsstatslån vid nästföregående års utgång.

9 KAP.

Övergångsbestämmelser.

66 §.

Denna kungörelse skall träda i kraft den 1 juli 1940. Från och med nämnda dag skola nedanstående författningar upphävas, nämligen

kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten;

kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 218) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahemslåne- och premielåneverksamheten;

kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 219) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten;

kungörelsen den 26 juni 1933 (nr 382) angående statsunderstödd samfäll jordbruksdrift;

kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 279) om arrendeegnahem;
kungörelsen den 29 maj 1936 (nr 212) angående särskild jordanskaffningsverksamhet i Västerbottens och Norrbottens län; samt
kungörelsen den 11 juni 1937 (nr 424) om utsträckt tillämpning av kungörelsen den 29 maj 1936 (nr 212) angående särskild jordanskaffningsverksamhet i Västerbottens och Norrbottens län.

Dock skola äldre bestämmelser, med undantag som i 67 § sägs, alltjämt gälla beträffande jordbruks- och bostadsfastigheter, som beröras av nämnda bestämmelser.

67 §.

Föreskrifterna om rätt för låntagare att pantförskriva första inteckning i egnahemsfastigheten hos annan långivare än staten må äga tillämpning med avseende å stående delen av egnahemslån, som utlämnats enligt tidigare gällande författning.

Egnahemslån må beviljas till förvärv av arrendeegnahem med äganderätt, även om arrendeegnahemmet upplåtits före denna kungörelses ikraftträdande.

68 §.

De uppgifter, som jämlikt bestämmelser i kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 279) om arrendeegnahem ankomma på statens jordnämnd, skola från och med den 1 juli 1939 handhavas av egnahemsstyrelsen.

69 §.

Föreskrifter som i övrigt må erfordras för övergången till de i denna kungörelse stadgade bestämmelser meddelas av Kungl. Maj:t.

F ö r s l a g
till
**kungörelse angående statsunderstödd arbetarsmåbruks-
verksamhet.**

Härigenom förordnas som följer:

Om arbetarsmåbruksstatslån.

1 §.

Landskommun må i den ordning och under de villkor, nedan sägs, kunna tilldelas statslån från arbetarsmåbrukslånefonden (arbetarsmåbruksstatslån) att användas för utlämnande av arbetarsmåbrukslån, varom i det följande förmåles.

2 §.

I denna kungörelse avsedd statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet skall inom kommun handhavas av en särskild kommitté (egnahemskommitté) eller, där verksamheten kan antagas bliva av mindre omfattning, av kommunalnämnden.

Innan statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet må av kommun utövas, skall kommunen hava antagit av egnahemsstyrelsen godkänd instruktion med reglementariska föreskrifter rörande verksamheten. I instruktionen skall finnas angivet, huruvida verksamheten skall utövas av egnahemskommitté, varom i första stycket sagts, eller av kommunalnämnden.

Egnahemskommitté skall bestå av tre av kommunalfullmäktige eller, där kommunalfullmäktige ej finnas, av kommunalstämma utsedda ledamöter jämte lika antal suppleanter. Ledamöter och suppleanter utses för en tid av fyra år. Till ledamöter och suppleanter böra utses för uppdraget lämpliga och sakkunniga personer inom kommunen, företrädande de lånesökandes och den jordbrukande befolkningens intressen ävensom kommunala synpunkter. Därjämte bör tillses, att någon av ledamöterna är förtrogen med den statliga egnahemsverksamheten.

Egnahemskommittés ledamöter vare ansvariga för skada, som av dem uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndas staten eller kommunen.

De som handhava i denna kungörelse avsedda uppgifter må icke åtaga sig enskilda uppdrag av jordsäljare eller leverantörer av byggnadsmaterial.

3 §.

Kommun, som önskar erhålla arbetarsmåbruksstatslån, skall senast den 15 oktober året näst före det, för vilket lånet sökes, till vederbörande egnahemsnämnd därom ingiva till egnahemsstyrelsen ställd ansökning enligt av styrelsen fastställt formulär. Det åligger egnahemsnämnden att så snart ske kan med eget utlåtande överlämna ansökningen till egnahemsstyrelsen.

4 §.

Av egnahemsstyrelsen beviljat arbetarsmåbruksstatslån må efter ingången av det år, för vilket lånet beviljats, dock sist före utgången av sjätte året efter berörda tidpunkt, av vederbörande kommun i mån av behov lyftas i egnahemsstyrelsen mot skuldförbindelse enligt formulär, som styrelsen fastställer. Behovet skall styrkas på sätt egnahemsstyrelsen föreskriver. Vid behovets beräkning skall hänsyn tagas till å ena sidan det belopp, som kan förväntas bli under skälig tid framåt, i regel ett halvt år, utbetalt å beviljade arbetarsmåbrukslån, samt å andra sidan den tillgång, som kommunen redan innehar av lyftade men ej utbetalda statslånemedel.

5 §.

Vad av beviljat arbetarsmåbruksstatslån icke vid utgången av det år, för vilket lånet beviljats, blivit till arbetarsmåbrukslån disponerat, må ej där- efter av kommunen disponeras och skall, om det lyftats, återbetalas till egnahemsstyrelsen före utgången av mars månad nästföljande år.

6 §.

Kommun skall av utbekommet arbetarsmåbruksstatslån årligen före mars månads utgång till egnahemsstyrelsen inbetala de ränte- och kapitalbelopp å från statslånet beviljade arbetarsmåbrukslån, som under nästföregående år influtit till kommunen, ävensom de belopp, till vilkas utbekommande rätten under sistnämnda år förfallit eller förverkats; dock vare kommun ej redovisningsskyldig för ränta, som på grund av stadgandet i 11 § andra stycket kan komma att inflyta till kommunen utöver vad enligt första stycket i samma paragraf skolat till kommunen erläggas.

Uppkommer förlust å utlämnat arbetarsmåbrukslån, sedan amorterings- skyldighet enligt 10 § inträtt beträffande lånet, skall förlusten, om lånet enligt vad i 14 § stadgas godkänts av vederbörligt egnahemsorgan och den med lånet åsyftade lägenheten vid avsyning jämlikt 18 § likaledes vunnit egnahemsorganets godkännande, bäras till en fjärdedel av kommunen och till återstående del av staten. I annat fall än nu sagts skall uppkommen förlust å arbetarsmåbrukslån helt bäras av kommunen. Belopp för vilket kommunen sålunda har att svara skall inbetalas till egnahemsstyrelsen före mars månads utgång året efter det, varunder förlusten uppkommit.

Har kommun använt arbetarsmåbruksstatslån i strid mot gällande bestämmelser eller brustit i kommunens skyldigheter rörande lånets tillgodonjutan-

de, vare kommunen pliktig att, om egnahemsstyrelsen så förordnar, inbetala utestående lånebelopp eller del därav jämväl i annan ordning än som följer av det ovan sagda.

7 §.

Å till betalning förfallet belopp, som ej av kommunen inbetalas till egnahemsstyrelsen inom behörig tid, skall kommunen erlægga dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i särskild ordning bestämda.

8 §.

Kommun, som tilldelats arbetarsmåbruksstatslån, är skyldig att beträffande här avsedd låneverksamhet ställa sig till efterrättelse de föreskrifter och anvisningar, som vederbörande egnahemsnämnd meddelar, samt att lämna nämnden omedelbar tillgång till samtliga verksamheten berörande räkenskaper och handlingar ävensom att till nämnden avgiva de redogörelser över verksamheten, som skola lämnas enligt instruktion eller av nämnden meddelade särskilda föreskrifter.

Det åligger egnahemsnämnden att med ledning av sålunda erhållna redogörelser årligen senast den 1 mars meddela egnahemsstyrelsen erforderliga uppgifter angående de belopp, en var kommun, som tilldelats arbetarsmåbruksstatslån, har att jämlikt 5 § samt 6 § första och andra styckena inbetala till egnahemsstyrelsen.

Om arbetarsmåbrukslån.

9 §.

Arbetarsmåbrukslån må utlämnas till skogsarbetare eller därmed likställd arbetare för att giva honom tillfälle att förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet. Medelst lånet bör nytt jordbruk bildas.

Arbetarsmåbrukslån må utgå allenast under förutsättning, att sökanden är svensk medborgare, minst tjuuett år gammal och känd för skötsamhet och ekonomisk förtänksamhet, att han befines äga goda personliga förutsättningar för drivande av mindre jordbruk samt att hans ekonomiska ställning är sådan, att det bistånd, som enligt gällande kungörelse angående den statliga egnahemsverksamheten kan ifrågakomma, icke är tillfyllest för att sätta honom i stånd att förvärva den lägenhet, varom i första stycket sagts.

10 §.

Arbetarsmåbrukslån må ej utgå med högre belopp än som motsvarar kostnaderna för förvärv och färdigställande av den lägenhet, lånet avser; och vare högsta lånebelopp 7,000 kronor.

Lånet skall med avseende å återbetalningen delas i en stående del och en amorteringsdel. Den stående delen skall fastställas till belopp, motsvarande

kostnaden för jordförvärvet jämte, i förekommande fall, sextio procent av beräknad kostnad för sådant förbättringsarbete, som avses i gällande kun- görelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.

Lånets stående del må icke från kommunens sida uppsägas till betalning under annan förutsättning än i 16 § omförmäles. Amorteringsdelen skall från och med sjätte kalenderåret efter det, då lånet beviljats, återbetalas med en trettiondel årligen, låntagaren dock obetaget att verkställa inbetal- ningar härutöver.

11 §.

Å amorteringsdelen av arbetarsmåbrukslån erlægges ej ränta. Å den stå- ende delen skall efter amorteringstidens utgång gäldas ränta efter den ränte- fot, som Kungl. Maj:t med hänsyn tagen till räntesatsen å egnahemslån för jordbrukslägenheter bestämmer.

Om till betalning förfallet kapitalbelopp ej inbetalas till kommunen inom behörig tid, skall, oavsett vad i första stycket sagts, därest kommunen så påfordrar, å beloppet gäldas dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i särskild ordning bestämda.

12 §.

Som säkerhet för arbetarsmåbrukslån skall lämnas första inteckning i lägenheten, dock må sådana inteckningar, som avse annat än fordran och icke hava avsevärd betydelse för lägenhetens värde såsom säkerhet, kunna få kvarstå med bättre förmånsrätt än som tillkommer inteckning, vilken läm- nas till säkerhet för lånet.

Utan hinder av vad sålunda föreskrivits må, sedan lånekontrakt upprät- tats, såsom förskott å beviljat arbetarsmåbrukslån mot skuldförbindelse och inteckningsmedgivande av låntagaren utbetalas större eller mindre del därav i den mån så erfordras för att gälda utgifter, nödvändiga för förvärvet och iordningställandet av lägenheten, i vilket fall emellertid inteckningssäker- het, som ovan sagts, skall vara för hela lånet ställd senast före början av det år, med vilket amorteringsskyldigheten inträder, vid äventyr att lånet anses hava förverkats och vad i förskott utbetalts genast skall återbetalas till kommunen.

13 §.

Den, som önskar erhålla arbetarsmåbrukslån, skall därom skriftligen an- söka, enligt fastställt formulär, hos den kommun, inom vars område den lä- genhet är belägen, för vars förvärvande lånet sökes.

Kommunen skall låta verkställa besiktning av lägenheten samt lämna låne- sökanden råd och hjälp i frågor, vilka angå lägenhetens förvärvande, upp- odling och bebyggande.

Låneansökningar skola prövas och avgöras minst fyra gånger om året på fastställda tider, för såvitt särskilda hinder härför ej möta.

14 §.

Kommuns beslut att bevilja arbetarsmåbrukslån skall underställas vederbörande egnahemsnämnd för godkännande.

Finner egnahemsnämnden icke skäl att godkänna lånet, skall frågan av nämnden underställas egnahemsstyrelsens prövning.

15 §.

Rörande varje arbetarsmåbrukslån skall, innan någon del därav må av låntagaren uppbäras, mellan kommunen och låntagaren upprättas fullständigt lånekontrakt i två exemplar, av vilka vardera kontrahenten skall taga ett. I lånekontraktet skola bestämmelser i följande avseenden finnas intagna, nämligen:

- beträffande lägenhetens benämning och storlek;
- rörande lånets belopp, säkerheten för lånet och villkoren i fråga om återbetalning och ränta;
- angående sättet och villkoren för lånets utbekommande;
- vilka byggnader som böra uppföras å lägenheten, deras beskaffenhet och tiden, inom vilken de böra vara fullbordade;
- vilka förbättringsarbeten som böra utföras å lägenheten, deras art och tiden, inom vilken de böra vara fullbordade;
- rörande låntagarens skyldigheter att hävda och underhålla lägenheten samt brandförsäkra byggnaderna;
- angående den kontroll, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig; samt

därom, att möjligen uppkommande tvister beträffande tillämpningen av lånekontraktets bestämmelser skola, där icke ärendet ankommer på prövning av överexekutor, avgöras av skiljemän i enlighet med därom gällande lag.

I lånekontraktet må icke tiden för vare sig lånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders eller förbättringsarbetens fullbordande bestämmas senare än till den tidpunkt, då amorteringsskyldigheten inträder.

16 §.

Kommun skall i lånekontrakt, varom i 15 § förmäles, förbehålla sig och staten rätt att under nedan angivna förutsättningar uppsäga lånet till inbetalning å tid, som kommunen eller staten bestämmer, nämligen:

- om låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande;
- om låntagaren ej fullgör vad i kontraktet föreskrivits i fråga om lägenhetens bebyggande och iordningställande i övrigt;
- om låntagaren visar försumlighet i fråga om erläggandet av föreskriven ränta eller kapitalavbetalning;
- om låntagaren försummar att erlægga brandförsäkringsavgift för lägenheten eller eljest åsidosätter för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor;

om lägenheten vanvårdas till jord eller byggnad eller om byggnad nedrives eller bortflyttas och värdet å lägenheten därigenom eller till följd av skogsavverkning eller eljest så minskas, att säkerheten för lånet ej vidare kan anses fullt betryggande;

om äganderätten till lägenheten i dess helhet eller del därav genom köp eller annat fång från låntagaren övergår till ny innehavare i andra fall, än då lägenheten i dess helhet övertages antingen av efterlevande make eller av bröstarvinge eller av efterlevande make och bröstarvinge, vilka behålla lägenheten oskiftad, eller ock av annan person, vilken är behörig till erhållande av arbetarsmåbrukslån;

om låntagaren avflyttar från lägenheten under sådana omständigheter, att det skäligen kan antagas, att han eller hans familj icke vidare ämnar bebo densamma, eller

om eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

Den rätt, som enligt förbehåll, varom i första stycket sagts, tillkommer staten, utövas av egnahemsstyrelsen. Finner vederbörande egnahemsnämnd sådant förhållande hava inträffat, att uppsägning av arbetarsmåbrukslån bör ske, och verkställas ej uppsägning av vederbörande kommun, skall nämnden därom underrätta egnahemsstyrelsen.

17 §.

Kommun skall genom sakkunnig person verkställa erforderlig inspektion å lägenheter, för vilka arbetarsmåbrukslån beviljats.

18 §.

Efter fullbordandet av de byggnader och förbättringsarbeten, som bestämts i lånekontraktet, skall lägenheten för godkännande avsynas av vederbörande egnahemsnämnd.

Om särskilda statsbidrag till låntagare med barnrika familjer.

19 §.

Har lånesökande tre eller flera barn under sexton års ålder och göres med hänsyn härtill bostadsbyggnaden större än som skulle hava varit behöfligt, om familjen varit mindre, må lånesökanden till täckande av den härigenom föranledda kostnadsökningen kunna, i mån av behov, åtnjuta bidrag av statsmedel intill ett belopp av högst 1,000 kronor.

Sådant statsbidrag må ock under motsvarande förutsättning, som i första stycket sagts, utgå till innehavare av arbetarsmåbrukslån för att täcka kostnad för tillbyggnad av bostad.

Om jordförmedling och jordanskaffning.**20 §.**

För att tillgodose jordsökandes önskan och behov att förvärva jord för ändamål, som avses i denna kungörelse, bör kommun, som utövar arbetarsmåbrukslåneverksamhet, vidtaga av förhållandena påkallade åtgärder för att anskaffa och tillhandahålla jord, som med hänsyn till jordmån, läge, pris och andra på frågan inverkan omständigheter antages kunna tjänligen användas för ändamålet. Jord, som tillhandahålles, bör upplåtas till sådant pris och under sådana villkor i övrigt, att tillträdarens kostnad för förvärvet och vad därmed sammanhänger icke blir högre, än att företaget bör av honom i fortsättningen kunna genomföras.

21 §.

Till främjande av sådan jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet, som i 20 § avses, må kommun kunna av egnahemsstyrelsen tilldelas förlagslån från jordförmedlingsfonden, därvid i tillämpliga delar skola lända till efter rättelse de bestämmelser, vilka gälla för beviljande av dylikt lån enligt 8 kap. kungörelsen angående den statliga egnahemsverksamheten.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1940; dock skola bestämmelserna i 10 § gälla redan från och med den 1 januari 1940.

Föreskrifterna i 19 § andra stycket skola äga tillämpning jämväl i fall, där arbetarsmåbrukslån utlämnats före kungörelsens ikraftträdande.

Genom denna kungörelse upphäves kungörelsen den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet.

Bilaga C.

F ö r s l a g

till

kungörelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

I den ordning och under de villkor nedan sägs må av statsmedel utlämnas bidrag till täckande av kostnaderna för förstärkning av ofullständigt jordbruk, för förbättring av stödjordbruk till ökad ändamålsenlighet eller för anläggande av kulturbete till förmån för mindre jordbruk, ändå att det icke är att anse såsom ofullständigt.

Sådant statsbidrag kan avse följande särskilda slag av åtgärder, nämligen uppodling till åker av därför lämplig odlingsbar jord (*nyodlingsbidrag*), stenröjning å odlad jord (*stenröjningsbidrag*), påförande av mineraljord — grus, sand och lera — på myrjord (*jordkörningsbidrag*), befordrande av rationell beteskultur (*betesförbättringsbidrag*) samt fördjupning av avloppsdiken (*avloppsförbättringsbidrag*).

2 §.

För åtnjutande av statsbidrag skola, där icke fråga är om fall som avses i tredje stycket, följande förutsättningar gälla, nämligen

att det av bidragstagaren innehavda jordbrukets åkerareal, inberäknat i förekommande fall den areal, för vars uppodling till åker statsbidrag ifrågasättes, icke överstiger tjugu hektar;

att jordbruket icke brukas gemensamt med annat sådant av den storlek, att deras sammanlagda åkerareal överstiger tjugu hektar;

att bidragstagaren vinnlagt sig om nöjaktig skötsel av jordbruket; samt

att lån eller bidrag av allmänna medel icke i annan ordning beviljats för ifrågavarande ändamål.

Statsbidrag beviljas den, som brukar fastigheten, evad han är dess ägare eller ej och, i sistnämnda fall, oberoende av brukningstidens längd.

Betesförbättringsbidrag må ock beviljas hushållningssällskap, enskild person, bolag eller förening, som avser att upplåta det med bidraget åsyftade området för betesändamål, under förutsättning att bidragstagaren förbinder sig dels att vid upplåtelse av betesrätt lämna företråde åt jordbrukare, som på grund av den av honom brukade fastighetens ringa storlek eller beskaffen-

het i övrigt icke kan å fastigheten utföra betesanläggning utan oskäligen kostnader eller olägenhet, dels att för upplåtelse av betesrätt icke upptaga högre ersättning än som fordras för täckande av bidragstagarens självkostnader, dels ock att underkasta sig den kontroll och de föreskrifter rörande anläggningens användande, varom vederbörande hushållningssällskap eller, då fråga är om bidrag till sådant sällskap, lantbruksstyrelsen må besluta.

3 §.

Bland dem, som jämlikt bestämmelserna i 2 § första stycket må kunna komma i fråga till erhållande av statsbidrag, bör företräde givas den, som för sin bärgning är mest i behov av den med bidraget avsedda förstärkningen av jordbruket, samt den, som på grund av svag ekonomi eller andra orsaker har större svårigheter att erhålla lån av för ändamålet tillgängliga statsmedel och med hänsyn härtill eller av andra jämförliga anledningar är i mera trängande behov av bidrag.

4 §.

Nyodlingsbidrag må kunna uppgå till högst sextio procent av den beräknade kostnaden för företaget, dock icke till mer än 400 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att nyodlas.

Vid beräkning av kostnad, som nu sagts, upptages kostnaden såväl för själva odlingsarbetet som ock för sådan erforderlig dikning, vartill lån eller bidrag av statsmedel förut icke utgått.

I kostnaden för nyodling må jämväl inräknas kostnad för anläggande av väg, som erfordras för utnyttjande av det nyodlade området och icke bekostas med anlåtande av särskilt anvisade statsmedel.

5 §.

Stenröjningsbidrag må kunna uppgå till högst sextio procent av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 350 kronor för hektar av den areal som är avsedd att röjas.

I kostnad, varom här är fråga, inräknas kostnad för brytning och bortförande av sten ävensom, i förekommande fall, för inköp av sprängämne och för borring.

6 §.

Jordkörningsbidrag må kunna uppgå till högst sextio procent av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 250 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att förbättras.

I kostnad, som här avses, inräknas kostnad för jordkörning intill 400 kubikmeter för hektar samt för utbredning av jorden, men ej kostnad för nedbrukning av densamma.

Jordkörningsbidrag må ej beviljas med mindre det område, företaget avser, omfattar en areal av minst en fjärdedels hektar samt detta område är tillfredsställande torrlagt eller dylik torrläggning äger rum i samband med jordkörningen.

7 §.

Betesförbättringsbidrag må kunna uppgå till högst sextio procent av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 250 kronor för hektar av den för förbättring avsedda arealen.

Vid beräkning av kostnad, som nu sagts, upptages kostnaden för sådan röjning, som sker genom upprotning av växande träd och buskar, samt för stenröjning, dikning, planering, kalkning och grundgödsling av betesmarken ävensom fröanskaffning och stängseluppsättning, allt i den mån nämnda åtgärder erfordras för ändamålet och lån eller bidrag av statsmedel icke på annat sätt utgått för täckande av dylik kostnad.

8 §.

Avloppsförbättringsbidrag må kunna uppgå till högst sextio procent av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 250 kronor för varje särskilt företag.

I här avsedd kostnad inräknas kostnaden för själva arbetet ävensom, i förekommande fall, för inköp av material till förstärkning av dikeskanter, för inköp av sprängämne samt för borring.

9 §.

Statsbidrag må icke, utom i fall som avses i 2 § tredje stycket, på en gång tilldelas en och samma person med högre belopp än tillhoppa 800 kronor.

Utan hinder av att statsbidrag redan åtnjutits för viss fastighet, må fastighetens brukare kunna ånyo erhålla sådant bidrag, försåvitt i samband med tidigare bidrag för fastigheten föreskrivet förbättringsarbete blivit, i vad på honom beror, utfört samt ovan angivna förutsättningar för bidrags erhållande fortfarande äro för handen.

10 §.

Ansökan om statsbidrag skall, där ej annat följer av föreskrifterna i 15 §, ingivas till vederbörande hushållningssällskap på sätt och i den ordning hushållningssällskapet närmare bestämmer. Sådän ansökan skall vara åtföljd av:

då fråga är om nyodlingsbidrag: ej mindre plan och kostnadsförslag för nyodlingsföretaget samt, där sällskapet finner sådant vara av nöden för företagets bedömande och kontroll, karta eller kartskiss däröver, skolande nämnda handlingar vara upprättade av lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller annan person, som sällskapet prövat därtill kompetent, än även yttrande av förrättningsmannen dels angående markens lämplighet till åker med avseende på dess beskaffenhet och läge, dels ock huruvida stadgade villkor för bidrags erhållande äro uppfyllda, samt

då fråga är om stenröjnings-, jordkörnings-, betesförbättrings- eller avlopps-förbättringsbidrag: plan och kostnadsförslag för företaget, uppgjorda av jordbrukskonsulent eller annan person, som sällskapet prövat därtill kompetent,

jämte yttrande av förrättningsmannen dels angående behovet av stenröjningen, jordkörningen eller avloppsförbättringen eller, då ansökningen gäller betesförbättringsbidrag, angående markens lämplighet ur olika synpunkter till betesmark, dels ock huruvida stadgade villkor för bidrags erhållande äro uppfyllda.

11 §.

Innan av hushållningssällskap beviljat statsbidrag till någon del utbetalas, skall hushållningssällskapet med bidragstagaren hava upprättat kontrakt i två exemplar, av vilka vardera kontrahenten skall taga ett. I kontraktet skola finnas intagna bestämmelser i bland annat följande avseenden, nämligen

angående arten och omfattningen av samt den beräknade kostnaden för det eller de företag, för vilkas utförande bidraget beviljats;

rörande bidragets storlek samt tid och ordning för bidragets utbetalande; angående den tid, då varje arbete skall vara fullbordat;

beträffande de bidragstagaren jämlikt 2 § tredje stycket åvilande förpliktelser; samt

rörande skyldighet för bidragstagaren att, därest han bryter mot föreskrifterna i denna kungörelse eller mot kontraktets bestämmelser, återbetala uppbygget bidragsbelopp jämte ränta från tiden för bidragets lyftande till dess återbetalning sker, beräknad efter fem procent för år.

I fråga om bidragets utbetalande skall bestämmas, att bidraget må utbetalas, i den mån föreskrivet arbete vederbörligen utförts och avsynats av den, som hushållningssällskapet utser härtill.

Tiden för arbetets fullbordande må icke fastställas till senare tidpunkt än utgången av andra kalenderåret efter det, då bidraget beviljats. Där till följd av oförutsedda omständigheter skäl föreligger till arbetstidens förlängning utöver nyss angivna tid, må sådan förlängning i vart fall medgivas med ett år av hushållningssällskapet samt, på framställning av sällskapet, med ytterligare ett år av lantbruksstyrelsen.

12 §.

Där förhållandena giva anledning därtill, må i kontrakt angående statsbidrag jämväl intagas föreskrift, att förbättring, som verkställts med anlitan-
de av statsbidrag, skall av bidragstagaren vidmakthållas under minst tio år från tiden för förbättringens vidtagande, att det åligger bidragstagaren att tillse, att, därest det område, som företaget angår, av bidragstagaren inom nyss angivna tid överlåtes till annan, denne före överlåtelsen till hushållningssällskapet avgiver skriftlig utfästelse att fullgöra bidragstagarens nyss avsedda förpliktelse samt att i sin tur ej överlåta området till annan, utan att denne gör enahanda utfästelse gentemot hushållningssällskapet, ävensom att, därest bidragstagaren eller senare ägare ej fullgör de förpliktelser, som sålunda åvila honom, han skall vara skyldig att, där hushållningssällskapet finner det skäligt, till sällskapet återbetala det statsbidrag, som lämnats till företaget, jämte ränta enligt grunder, som sagts i 11 §.

I kontrakt rörande betesförbättringsbidrag må, där hushållningssällskapet efter samråd med vederbörande skogsvårdsstyrelse så finner i särskilda fall lämpligt och skäligt, sällskapet tillförbinda bidragstagaren att, i den mån kulturbete iordningställes, icke släppa beteskreatur å skogsmark eller att inom viss tid upphöra med skogsbete.

13 §.

Det skall ankomma på hushållningssällskapet att övervaka, att av sällskapet beviljat statsbidrag användes för sitt syfte samt att bidragstagaren fullgör sina förpliktelser med avseende å anläggningen.

14 §.

Hushållningssällskap, som önskar erhålla statsanslag för utlämnande av här avsedda statsbidrag, skall före ingången av det kalenderår, för vilket statsanslag sökes, till lantbruksstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansöknings, innehållande beräkning rörande det begärda statsanslagets fördelning på olika bidragsändamål. Det åligger lantbruksstyrelsen att så snart ske kan med eget yttrande överlämna ansökningarna till Kungl. Maj:t.

15 §.

Önskar hushållningssällskap erhålla statsbidrag för att själv anlägga kulturbete, avsett att upplåtas mot ersättning, skola angående ansökan härom gälla enahanda föreskrifter, som meddelats i 14 §.

Vad i 7, 11 och 12 §§ finnes stadgat skall äga motsvarande tillämpning med avseende å bidrag till hushållningssällskap. Härvid skall den befattning med bidragsverksamheten, som enligt nämnda stadganden ankommer på hushållningssällskapet, i stället åvila lantbruksstyrelsen.

16 §.

Statsanslag, som av Kungl. Maj:t beviljats hushållningssällskap, må under det år, för vilket anslaget beviljats, så ock, där anslaget under sagda år blivit till här avsett bidrag disponerat, jämväl under de därpå följande två åren av sällskapet i mån av behov lyftas i lantbruksstyrelsen mot avlämnande av en utav hushållningssällskapet utställd, av styrelsen godkänd förbindelse, som skall innefatta sällskapets åtagande dels att använda statsanslaget i enlighet med därför gällande föreskrifter, dels ock att till lantbruksstyrelsen eller order återbetala statsanslaget eller del därav under de förutsättningar och i den ordning, som nedan stadgas.

17 §.

Hushållningssällskap skall i avseende å sin här berörda verksamhet stå under uppsikt och kontroll av lantbruksstyrelsen.

Ärligen före januari månads utgång skall hushållningssällskap till lantbruksstyrelsen avgiva redogörelse enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär över av hushållningssällskapet under nästföregående kalenderår bedriven verksamhet.

18 §.

Vad av anvisat statsanslag icke vid utgången av det år, för vilket anslaget beviljats, blivit till statsbidrag disponerat, skall inbetalas till lantbruksstyrelsen före utgången av mars månad följande år, där ej Kungl. Maj:t på av sällskapet före utgången av januari månad ingiven ansökning medgiver detta rätt att ytterligare ett år innehava sålunda odisponerat anslagsbelopp.

19 §.

Finnes statsanslagsbelopp vara av hushållningssällskap disponerat i strid mot gällande föreskrifter, är sällskapet skyldigt att, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, omedelbart till lantbruksstyrelsen inbetala sådant belopp.

20 §.

Varder, sedan statsbidrag beviljats, bidraget icke till fullo utbetalt inom föreskriven tid för dess utbekommande eller varder redan utlämnat bidrag till sällskapet helt eller delvis återbetalt, skall det belopp, till vars utbekommande rätten förfallit eller som till sällskapet återbetalts, före utgången av mars månad året efter det, då sagda rätt förföll eller återbetalning ägde rum, av sällskapet till lantbruksstyrelsen inbetalas.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1940, från och med vilken dag kungörelsen den 12 oktober 1934 (nr 498) angående statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk skall upphöra att gälla.
